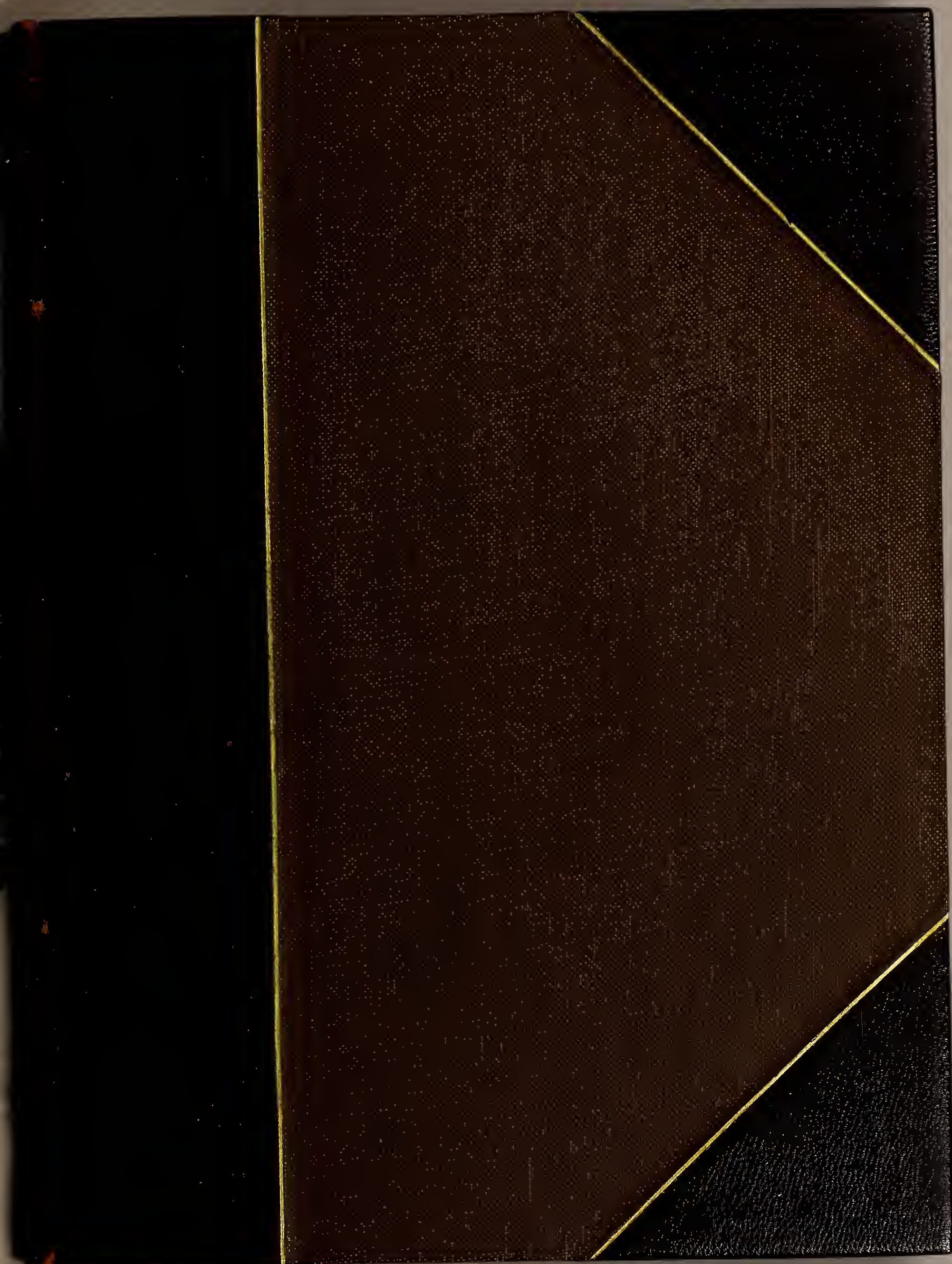

GAUDEO

COMMENTATIO
CRITICO-LITERARIA
DE
CLAVDII PTOLEMAEI GEOGRAPHIA,
EIVSQVE CODICIBVS
TAM
MANV-SCRIPTIS
QVAM
TYPIS EXPRESSIS
CONSCRIPTA
A
GEORGIO MARTINO RAIDELIO
V. D. M.

A. R. S. cIↄ Iↄ CC XXXVII.

NORIMBERGAE
Typis et ſumtibus Haeredum Felseckerianorum.

ILLVSTRISSIMO
ET EXCELLENTISSIMO DOMINO
DOMINO
CAROLO
DE
PERTVSATI
COMITI CASTELLI FERREI
ET REL.
SACRAE CAES. ET CATHOL.
MAIESTATIS REGENTI IN SV-
PREMO HISPANICARVM RERVM
PRO STATV MEDIOLANENSI
CONSILIO.

PERILLVSTRI ET GENERO-
SISSIMO DOMINO
DOMINO

HIERONYMO GVILIELMO EBNER

AB ESCHENBACH
DOMINO IN ARTELSHOFEN, GVTTENBVRG
GRVNREVTH Et Rel.
SACRAE CAEES. ET CATHOL. MAIE-
STAT. CONSILIARIO ACTVALI, CORONAE ET INSIGNIVM
IMPERIALIVM CVSTODI. PERILLVSTRIS AC S.R.I. LIBERAE REI-
PVBL. NORIMBERGENSIS TRIVMVIRO, ECCLESIARVM ET SCHO-
LARVM EPHORO, VNIVERSITATIS ALTDORFINAE CVRATORI
PRIMARIO CANCELLARIAE AC CVRIAE TVTELARIS PRAE-
SIDI SPLENDIDISSIMO

DOMINIS ET MAECENATIBVS MEIS
LONGE GRATIOSIS

Salvtem et Felicitatem.

Ibellum VOBIS *offero*, *MAECENATES PERQVAM* GRATIOSI! *mole exiguum; non, qui dignus iudicetur* VESTRIS Perſonis, *ſed qui omne, quod in ſe habet, utilitatis, iucunditatisue, unice* VOBIS *reddat, meamque ſimul in* VOS Pietatem *teſtatam faciat. Quos enim huic libello, de principe Mathematicorum nonnulla tradenti, alios quaererem*

rem Patronos, quam eos, qui principem locum in republica tenent literaria, et nobilitatem cum literarum ſtudiis iungunt: quique Philoſophiae, Iuris, ac Hiſtoriarum non ſolum inſtructi cognitione exquiſitiſſima, ſed et Scriptores maximam partem orientis, ac occidentis, ſua lingua loquentes, intelligunt. Imo, raro in Viris, tanto natalium ſplendore conſpicuis, exemplo, TV, ILLVSTRISSME DOMINE COMES, *Ebraicae linguae peritia, quam maxime abundas. Quod ſi penitius* VESTRAS VIRTVTES, *merita in rem publicam, dignitates ac praerogatiuas, intueor, tam multa, tamque praeclara in* VOS *laudum genera conuenire uideo, ut ſit difficile iudicium,* VOS VETROSQVE, MAECENATES GRATIOSI, *in eo honorum gradu collocatos uideo, qui bene ac praeclare merendi uberrimam praebet occaſionem.* AVGVSTISIMVS ROMANORVM IMPERATOR, *CAROLVS VI. ORBIS CHRISTIANI PACATOR, utrumque* VESTRVM *dignum iudicauit, quem aut ſummis praeficeret Muniis, aut magnis honorum titulis ornaret. Nihilo tamen minus amore,*

re,

re, et inuſitata plane Humanitate, eos, qui in literis uerſantur, ac in opinione florent, hucusque eſtis complexi; et conſiliis, benignitate, communicatisque rarioribus Codicibus, Diplomatibus, Sigillis, Numismatibus, Gemmis, ac Torevmatibus, benigniſſime adiuuiſtis. Teſtes inter alios prouoco, Comites, Duellios, Contios, Mezzabarbas, auctoresque memorabilium Viennenſium; *qui in* TE, ILLVSTRISSIME COMES, *laudibus ornando, certarunt. Et quis neſcit, praeter noſtrates,* Eccardos, Ludewigios, Meieros, Moſeros, Treueros, et alios, *multis documentis declaraſſe, quanti* TE, PERILLVSTRIS EBNERE, *faciant, quantamque in TE pietatem habuerint. Quare nullum eſt dubium, fore, ut duratione certaturis eorum ingenii monumentis cum ſpatio aeternitatis, nulla aetas de* VESTRIS *ſileat uirtutibus, aut contieſcat. Quod ſi praeterea* Nobilitatem ueterrimam *gentium* VESTRARVM, *fumoſis imaginibus clararum, aut* arma gentilitia, *fortitudinem Maiorum declarantia, aut denique* donationes, *uariis Monaſteriis ac*

Tem-

Templis ab iis traditas, confidero; nil nifi eximia in iis deprehendiſſe mihi uideor. Hiſtoriarum monumenta euoluenti facile patebit, inde a Seculo XII. PERTVSATORVM EBNERORVMque inclutum nomen inclaruiſſe; indeque ab eo tempore, pene haud interrupta ſerie, multos ad rem publicam adminiſtrandam fuiſſe adhibitos: ILLOS quidem in ciuitate Mediolanenſi, HOS uero in urbe Norimbergenſi. Etſi uero in memorando urbis Mediolanenſis *excidio, An. M C LXII. facto, et a BVRCHARDO quodam* Notario, *in* Epiſtola ad NICOLAVM *Abbatem Sigebergenſem, aliisque deſcripto, plurimi ciues, opibus et auctoritate prae aliis ualentes, interque eos DOMINI PERTVSATI, qui iam tunc in iſta ciuitate habitauerant, ſe Alexandriam receperint; hi tamen paulo poſt, pacē rurſus conceſſa, in ciuitatem redierunt, eamque inſtaurare nouis aedificiis, et amplificare, allaborarunt. Nec minus gens EBNERIA An. M C V. uaſtata, ob fidem* HENRICO IV. IMPERATORI ROMANORVM, *ſeruatam,* Norimberga, *diſceſſit; ſed anno il-*

illius Seculi quadragesimo in urbem rediit, eamque, cum aliis antiquissimis familiis, instaurandam, et nouis aedificiis ornandam, curauit. Deficientibus autem sumtibus, ad aedificandum necessariis, ciuibus eos suppeditauit; reseruato saltem, in compensationem beneficii, censu, quotannis sibi soluendo. Etiam arma *VESTRA* gentilitia, *MAECENATES OPTIMI,* VEXILLVM *medio aeuo consuetum ostendentia, perantiquam gentium* VESTRARVM *et Nobilitatis originem, indicare mihi uidentur; in primis, cum omni ornatu et multiplicatione figurarum destituantur. Seruat eadem insignia hodie* Mediolanum, Alexandria, Augusta Vindelicorum *et* Norimberga, *imo et* Ioppe, *in diuersis templis, aris, monumentis sepulcralibus, et tabulis, ex medio aeuo superstitibus: ut quiuis non possit non Antiquitatis fidem in eis agnoscere.* TVA *potissimum,* ILLVSTRISSIME COMES, *insignia, fortitudinis maioribus probatae documentum exhibent, aut* lapi-

)( )(dis

diſs ictu, *aut* teli iactu pertuſum uexillum *oſtendentia; adeo, ut ex maioribus* TVIS *nonnullos aduerſo pectore cum hoſtibus pugnaſſe, et non niſi re fortiſſime geſta, cum magno uitae periculo, ex bello rediiſſe, coniiciam. Studium Maiorum* VESTRORVM, MAECENATES GRATIOSI, *de* locis et perſonis Sacris *bene merendi, lubens iam praetereo; alias multa mihi commemoranda eſſent, de* Sacellis aliisque domibus ſacris, *Munificentia et Pietate* PERTVSATORVM *conditis; itemque de* eo, *quod Norimbergae in honorem D. Virginis* Clarae, *a* FRIDERICO et EBERHARDO EBNERIS *fratribus, exſtructum fuit. Non tamen poſſum, quin breuibus attingam ampliſſimas illas inſtructiſſimasque* BIBLIOTHECAS, *quas magno ſtudio magnisque ſumtibus collegiſtis, et curioſis Hiſtoriarum ac rei literariae ſcrutatoribus, publico hucusque uſui eſſe uoluiſtis. Tantum quoque deſiderium, poſſidendi non modo, ſed euoluendi, imo deuo-*

randi

randi optimae notae libros animum TVVM *cepit*, ILLVSTRISSIME COMES, *ut non* Viennae *ſolum eiusmodi librorum Theſaurum curares conquirendum, ſed et* Mediolani *alium ſeruari iuſſeris; praeter* Numophylacium, *quo numiſmata rariora, et antiquioris et recentioris aeui, non dicam aſſeruata, ſed ab interitu uindicata, eruditorumque uſui ſacrata habentur: ut adeo iure meritoque eruditi, delectum et numerum manuſcriptorum* Codicum *ac* Numiſmatum, *mirentur, et publice priuatimque collaudent. Nec minus* TV, PERILLVSTRIS EBNERE, *ex innato et haereditario in literarum ſtudia amore*, BIBLIOTHECAM TVAM *rariorum librorum inprimis manuſcriptorum et diplomatum, haud exigua copia amplificaſti: inter quos eminet Codex Graecus Noui Foederis membranaceus, magnis ſumtibus olim exaratus, et hactenus in Europa nondum uiſus;*

 hunc

hunc ut cum notis TVIS *criticis et obſeruatis illius uariantibus lectionibus, pio et erudito orbi, uti conſtituiſti, communices, eſt quod omnes mecum optant. Quare, una cum* optimo Fratre TVO, PERILLVSTRI *ac* GENEROSISSIMO DOMINO IOHANNE CAROLO EBNERO, ab Eſchenbach, rerum Prouincialium in Patria Praefecto *meritiſſimo, qui inſtructiſſimum,* Iconum *aeri inciſarum, et* Numorum *recentioris aeui apparatum, magno ſtudio ſumtibusque collectum, poſſidet, teſtimonium perhibes, literarum ſtudia a Viris Nobilitate claris, non modo non ſperni, ſed potius adiuuari. Hoc ipſum quoque Opuſculum* TVA, PERILLVSTRIS EBNERE, *ſingulari humanitate non parum creuit; utpote qui, negotia Reipublicae cauſa* Viennae *tractans, perluſtrandis tamen Bibliothecis, quod a negotiis ſupere-*

pererat publicis, tempus, impendisti, euolutisque libris rarioribus, quae scopo meo inseruiebant, perbenigne mecum communicasti: imo, quod maximum, ILLVSTRISSIMVM COMITEM PERTVSATI, *eiusmodi rariorum Librorum copia abundantem, mihi conciliasti. Quis igitur mihi uitio uertat, si* VOBIS, MAECENATES OPTIMI MAXIMIQVE, *praesentem libellum, qua decet animi submissione, offero: qui ex VESTRIS* Bibliothecis *enatus, VESTROS* Codices *describit, aut leui saltem penicillo adumbrat. Quod si aliqua saltem ex parte VESTRAE de me expectationi me satisfecisse iudicetis, multum me profecisse putabo, eoque enitar, ut VESTRAM* Gratiam Patrociniumque *et in posterum demereri possim. DEVS VOS seruet,* Statores reipublicae literariae, *et, omni rerum optandarum copia cumulatos, quam*

diu-

diutiſſime florere iubeat: in Gentium VESTRARVM Decus et Ornamentum, reique ciuilis et literariae emolumentum. Valete, et fauore VESTRO complecti ne dedignemini

ILLVSTRISSIME ET EXCELLENTISSIME DOMINE COMES,

PERILLVSTRIS ET GENEROSISSIME DOMINE,

VESTRORVM Nominum Splendidiſſimorum

ALTORFII NORICORVM XIII. Cal. Nouemb. A. Æ. V. cIↄ Iↄ CCXXXVI.

Cultorem atque Clientem humilliſſimum obſeruantiſſimumque

Georgium Martinum Raidelium.

SYLLABVS
ARGVMENTORVM HVIVS OPVSCVLI

❀ ❀ ❀

§. 6. Codices *tres* FLORENTINI, et *unicus* BONONIENSIS
7. *quinque* ROMANI
8. *unicus* COISLINIANVS
9. LVGDVNENSIS *unicus*, et *tres* impreſſi cum MSS. collati
10. *decem* in ANGLIAE *Bibliothecis* extantes.
11. *Impreſſus* LIPSIENSIS *Bibliothecae Senatoriae*, cum MSS. ROMANIS collatus, recenſentur.

CAP. III. De CODICIBVS MSS. LATINIS.

§. 1. a IACOBO ANGELO, et EMANVELE CHRYSOLORA *Geographia* PTOLEMAEI in *latinam linguam* fuit translata.
2. *quis fuerit* IACOBVS ANGELVS inquiritur.
3. contra accuſatores *defenditur*.
4. Codex NORIMBERGENSIS, ubi ſimul mentio fit membranae perantiquae, Norimbergae aſſeruatae
5. TREVIRENSIS, PATAVINVS, VENETVS,
6. *tres* in ANGLIAE *Bibliothecis*, et *duo* in LVGDVNENSI, deliteſcentes, deſcribuntur.

CAP. IV. De *Codice* ſplendidiſſimo EBNERIANO.

§. 1. *Externa* Codicis deſcribuntur.
2. *Inſignia*, in primo illius folio conſpicua
3. *Scriptura*, enarrantur.
4. *Dedicationis* uerba initialia explicantur, et uindicantur.
5. Ipſa *dedicatio* et *textus* perluſtratur.

§. 6. Ta-

§. 6. *Tabularum auctor* inueſtigatur : qua occaſione in hoc et

7. plura de NICOLAO DONIS traduntur.

8. 9. ipſae *Tabulae* recenſentur , *ordoque* eorum indicatur.

CAP. V. De GRAECIS et GRAECO-LATINIS *Geographiae* PTOLEMAEI *editionibus.*

§. 1. Indicatur *ordo* ſcribendi.

2. cur tam *paucae* extent *editiones Graecae* disquiritur.

3. FETTICHII humanitas inſignis laudatur, editioque *Baſileenſis Graeca* de Anno M D XXXIII recenſetur.

4. Editio *Pariſienſis* An. M D XLVI. excuſa.

5. 6. Editio *Graeco-Lat. Francofurtenſis* ac *Amſtelodamenſis* An. M D CV.

7. Editio alia *Amſtelodamenſis* , *Lugdunenſis* et *Francofurtana* An. M D C XVIII. enumerantur.

CAP. VI. De Editionibus *Geographiae* PTOLEMAEI *Latinis*, *Seculo XV.* excuſis.

§. 1. *Studium* primorum typographorum, *excudendi bonos libros* laudatur.

2. 3. Editio BONONIENSIS de An. M CCCC LXII. allegatur , ſed in indicando anno errorem commiſſum eſſe docetur.

4. Editio VICENTINA de An. M CCCC LXXV.

§. 5. 6. Editio ROMANA An. M CCCC LXXVIII. excusa describitur, et nonnulla, de *primis Vrbis Romae* Typographis, differuntur.

7. Alia Editio de An. M CCCC LXXXII. allegatur, sed in indicando loco impressionis errorem commissum esse docetur.

8. Editio VLMENSIS An. M CCCC LXXXII. typis exscripta, recensetur, et de Exemplari Viennae asservato nonnulla insperguntur.

9. Alia Edit. VLMENSIS de An. M CCCC. LXXXVI.

10. ROMANA de An. M CCCC XC. describuntur.

CAP. VII. De PTOLEM. *Geographiae* editionibus *Latinis Seculo XV.* excusis.

§. 1. 2. 3. 4. De Editione ROMANA Anno M D VII. uel M D VIII.

5. VENETA An. M D XI.

6. ARGENTORATENSI An. M D XIII.

7. NORIMBERGENSI An. M D XIV.

8. ARGENTORATENSIBVS An. M D XX. M D XXII. et ficticia NORIMBERGENSI An. M D XXIV.

9. NORIMBERGENSI An. M D XXV.

10. LVGDVNENSIBVS An. M D XXXV. et M D XLI.

11. COLONIENSI An. M D XL.

12. 13. 14. BASILEENSIBVS An. M D XL. M D XLI. M D XLII. M D XLV. M D LII.

15. INGOLSTADIENSI M D LIII.

16. VENETA M D LXII.

17. COLONIENSI M D LXXXIV.

§. 18. BA-

§. 18. Basileensibvs MDLXXXII. MDLXXXIV. Veneta MDXCVI. et Coloniensi MDXCVII.
19. Romana MDXC. fictitia.

CAP. VIII. De Editionibus *Latinis* Seculo XVII. excusis.
§. 1. ordinem scribendi indicat.
2. quare Sec. XVII. pene neglectus fuerit hic liber disquiritur
3. binae editiones, ex *Catalogo Lugdunensis Bibliothecae*, allegantur: quarum una Arnhemii MDCVII. altera Bononiae MDCVIII. excusa putatur.

CAP. IX. De aliis *Geographiae Ptol.* Versionibvs.
§. 1. *Italica*, Petri Andreae Matthioli MDXLVIII MDLV. MDLXXXIV.
2. Hier. Rvscelli MDLXI. et MDLXXIV. Venetiis excusa, et ex emendatione Rosaccii, Venetiis MDXCIX.
3. Leonardi Cernoti MDXCIX et MDCXXI. impressa.
4. Gallica Ant. Verdierii, nondum typis exscripta. *Lusitanica*, *Lisabonae* MDXXXVII. excusa.
5. *Germanica* et *Persica*, putatitiis.

CAP. X. De *Commentationibus* in *Geogr.* Ptolemaei.
§. 1. et 2. *Nicolai Donis*, *Io. Regiomontani*, *Io. Werneri*,
3. *Io. Stoefleri*, *Iac. Ziegleri*,
4. *Serueti*, et aliorum Commentationes enumerantur.
§. 5. 6. *Francisci Berlinghierii* opus recensetur, et perquam egregius Codex MStus EXC. CÓM. PERTVSATI laudatur.

§. 7. De

7. De *Paulo Decanali*, *Mensone Altingio*, et *Rudolpho a Salicibus* quaedam in medium proferuntur.

CAP. XI. De *insignioribus uariationibus Tabularum*, ad Ptol. mentem delineatarum.

§. 1. De *Historia Tabularum Geogr.* generali.

2. De *Agathodaemonis* Tabulis.

3. De *Nicolai Donis* Tabulis praecipuae uariationes adducuntur.

CAP. XII. De *Editionibus* Geographiae Ptolemaei, quas

§. 1. *Petrus Apianus*, et *Bilib. Pirckheymerus*.

2. *Isaacus Vossius*, *Eduardus Bernardus*, *Iacobus Gronouius* promiserunt.

3. 4. quaedam in anteced. Capitibus omissa *supplentur*.

L.B.S.

L. B. S.

GEographiae CLAUDII PTOLEMAEI Hiſtoriam traditurus, nonnullis laborem ſuperuacaneum ac inutilem ſuſcipere uidebor, qui nil niſi ſtudia, quibus a Iuuentute aſſueti, quibusque tractandis magnam uitae partem impenderunt, amant. Hi enim parui ut plurimum aeſtimantes rei literariae ſtudium, iam de ambitu iſtius, iam uero de numero librorum, aut aliis rebus, conqueruntur. At erunt hi forte, qui neſciunt, *nihil eſſe tam abjectum in uniuerſa literatura, quin et culturam mereatur, et cultum afferat generi humano emolumentum.* (1) Nonne enim ſaepius iſti optarunt, fata, editiones diuerſas, auctores librorum, quos emere cupiunt, noſcere, ne illis mancae aut deprauatae editiones obtrudantur? Quos non alii edidere libros, in quibus ueritates, ex ipſorum opinione, nemini antea notas, quaſi primi inventores, propoſuerunt; quae iam a pluribus, etſi non eadem uerborum ſerie ac methodo, tamen mente, fuerunt pertractatae. Haec autem Hiſtoriae litterariae contemtum produnt, qui ſe per omnem uindicat aetatem. Nolo iam repetere rationes, quibus eruditi ad ſtudium rei litterariae diligentius excolendum impelli debeant, ab aliis enumeratas; (2) quae ſatis ſunt multae, magnique momenti. Sufficiat iam dixiſſe, me illis impulſum, non ſolum partem uitae Academicae, addiſcendae rei litterariae impendiſſe, ſed et animum ad ſcribendum

(1.) His uerbis EDUARDUS BERNARDUS finit *Praefationem*, praefixam *Catalogo Librorum Manuſcript. Angliae et Hiberniae Oxonii* 1697. in fol. excuſo.

(2) M. GEO. HENR ZINCKIUS *Primitiis ſuis* Halae 1719. in 8. editis, adiecit *Schediaſma, de re litteraria et Bibliothecaria*, cuius Cap. I. Sect. III. p. 19.—30. agit, de utilitate Hiſtoriae litterariae. CAROLUS ARNDIUS *Orat* habuit, *de utilitate ſcientiae litterariae in Theol. Catechet. et Philol.* Roſtochii 1711. in 4. impreſſ.

bendum hunc libellum applicuisse, suadente imo iubente Perillustri DN. EBNERO, cuius mandatis resistere multa ab eo in me collata beneficia non permittebant. Equidem iam aliquot abhinc annis (3.) libellum hunc typis mandare decreueram; cum uero tunc temporis iter litterarium, per aliquot Germaniae nostrae regiones, instituendi animus esset, eaque occasione uariae perlustrandae Bibliothecae, ex quibus haud parum incrementi, uti in exigua mea litterarum studia, ita inprimis in hancce opellam, redundaturum esse sperabam, non prius eam prelo mandare uolebam, quam finitum iter esset.

Reducem me ex isto, a proposito nonnihil retardarunt uaria, in quae tum distractus eram, negotia, et munus sacrum, mihi paulo post demandatum. Cum autem nonnihil temporis a functione muneris mei superesse uiderem; quae in itinere notaueram, suo loco inserui, imo plane nouum libellum conscripsi: siquidem textus, nunc altera parte auctior, in duodecim capita distributus, comparet. Horum I.) agit de Claudio Ptolemaeo, et eius scriptis, inprimis de Geographia, II.) recenset Manuscriptos Codices Graecos, ac impressos, cum MS. collatos. III.) Codices MS. Latinos. IV.) insignem Codicem EBNERIANVM. V.) Exemplaria Graeca et Graeco-Latina impressa VI.) Editiones Latinas Seculo XV. excusas. VII) Editiones Latinas Seculi XVI. VIII) easdem Seculi XVII. editiones. IX.) enumerat Versiones Italicam, Gallicam, Germanicam, et Lusitanicam. X.) Commentatores in Ptolemaei Geographiam, interque eos *Berlinghierum*, cuius perquam egregium Codicem MS. possidet *Illustriss. et Excellentiss. Comes* PERTUSATTI. XI) tradit insignes Variationes Tabularum huius Libri. XII.) Editiones promissas breviter recenset. Videbis in hac Diatribe multa, a diligentissimo et eruditissimo Fabricio, cuius manes pie ueneror, et aliis, minus recte dicta, aut praetermissa, modeste corrigi et suppleri; ut adeo, quantum fieri potuit, Tibi perfecta tradatur huius Libri Historia. Vtere igitur B. L. hacce oppella: et, si qua in ea occurrant memoratu digna, beneuolentiae Patronorum ac Praeceptorum, qui, communicando libros rariores, opusculum hoc adjuvarunt, ea tribue; minus autem recte dicta pro humanitate Tua corrige, et emenda. Vale.

(3.) Vid. Cl. I. F. BEYSCLAGII *Syllogen, uariorum Opusculorum*. T. I. p. 222. et *Nova Literar. Germ. Lips.* 1727. p. 728.

CA-

CAPVT I.

DE CLAVDIO PTOLEMAEO, EIVSQVE SCRIPTIS, INPRIMIS GEOGRAPHIA.

§ 1.

DE *Claudii Ptolemaei Geographia* quaedam mihi dicturo, ante omnia necesse esset, nonnulla de auctore ipso in medium proferre: ast cum praeter alios a) celeberrimus I. A. FABRICIVS, cuius obitum eruditus orbis luget, fusius de Ptolemaeo, euiusque scriptis, in Biblioth. Graecae L. IV. Cap. XIV. pag. 411—466. egerit, ea saltem proponam, quae a Fabricio sunt praetermissa.

§ 2.

CLAUDIUS PTOLEMAEUS, Vir ingenio, industria, eruditione admirandus, Pelusio b) ortus esse creditur; quam urbem nonnulli Damiatam, alii uero Tenezen hodie dictam esse, coniiciunt. Hinc cognomen Pelusiensis ei a Patria, Alexandrini autem a loco habitationis tribuitur; utroque autem a tot aliis Ptolemaeis distinguitur. c.) Amore Matheseos capiebatur, cuius addiscendae causa se conferebat Alexandriam; forte etiam plures Aegypti et Graeciae urbes, frequenti hominum eruditorum

 con-

(a) GESNERUM nempe in *Biblioth Vniversali* p. 174—176. KOENIGIUM in *Bibl. Vet. et Nova* p. 667. RICCIOLUM in *Chronico*, praefixo eius Almagesto novo; ZEILERUM *de Historicis* p. 124. MAGINUM in *Praefat.* praemissa Commentariis in Geographiam Ptolemaei, BOISSARDUM T. III. p. 3 0. C. A. Z. in *Iconibus* p. 136. 137. DOPPELMAYERUM in *Hist. de Mathematicis et Artificibus Norimbergens.* p. 12. seq. CHRIST. WOLFIUM in *Hist. Scriptorum Mathemat.* p. 465.

b) Teste inprimis HALY, Commentatore eius *in L. II. de Iudiciis.* BULIALDUS, referente GASSENDO, in *Vita Peirescii* L. V. p. 332. edit. mendosiss. Quedlinburg. de An. 1706. in 8vo. putauit, Ptolemaeum natum fuisse in urbe Ptolemaide, quae Arabice *Phelud* dicatur, indeque *Pelusiensem*, siue ut in nonnullis MStis legitur, *Phelud ensem*, uocari.

c) quorum Catalogum dederunt GESNERUS l. c. et FRISIUS in *Supplem.* I. A. FABRICIUS l. c. §. 15. p 453. sq. Hic quoque Isidori et aliorum notauit errores, qui Ptolemaeum nostrum ex Aegypti regibus fuisse, arbitrantur. Errauit etiam THOMASINUS, in Indice, *Biblioth. MStorum Patauinae* subiuncto, eum uocans *Ptolomaeum Almagestum.*

concursu celebres, adiit, et ex ore Virorum eruditorum pependit. Hinc in scriptis eius mentio saepe facta Marini Tyrii, Hipparchi, Theodori Samii, aliorumque, ex quorum libris uel doctrina profecit. Cum uero Ptolemaeus rerum Mathematicarum et Philosophicarum sibi comparasset scientiam, Canopum d) tandem se contulit, inque eius urbis Pteris e) in illa aedium parte, quae Serapidi f) consecrata erat, per 40. annos commoratus g) aetatis anno septuagesimo et octavo diem clausit nouissimum. h.) Quid uoce Pteris Olympiodoro indicetur, haud satis cuiuis patet, nisi uocem origine Graecam esse sciat. Apud Graecos vox πτερὰ, a singulari πτερὸν „designabat, quicquid summum aut extremum est in re aliqua, item muros pinnatos, uel columnata aedis lapideae latera. i) Cum uero STRABO Lib. XVII. p. 800. testetur, in urbe Canopo fuisse templum Serapidi consecratum, quae apud Graecos et Aegyptios in locis editioribus exstruere, iisque porticus, columnis marmoreis circumclusos, addere moris erat; inde facile colligi potest, per πτερὰ indigitari locum editiorem, templo Serapidis contiguum, in quo Ptolemaeus obseruationibus uacauit Astronomicis; quas etiam in columnis illic positis, teste OLYMPIODORO l. c. descripsit. Vnde quoque tanta Ptolemaeus Serapidis amore capiebatur, ut omnia opera sua literis mandata isti dedicauerit numini; cuius dedicationis Exemplar fuit olim inter MSta doctissimi Angli, EDUARDI BERNARDI: Conf. *Catal. MStorum Angliae et Hiberniae* T. II. P. I. n. 7597.

§. 3. Tem-

d) de urbe Canopo et ostio Canopico uid. SALMASIUM in *Exercitatt. Plinian.* p. 476. sq.

e) teste OLYMPIODORO, Seculi V. scriptore, in *Phaedonem Platonis*, quem citat MENAGIUS ad *Laert.* I. 109.

f) in urbe Canopo templum fuisse Serapidis, ait STRABO L. XVII. p. 801. Ptolemaeum uero in aede huic templo contigua habitasse, BVLIALDUS probauit, qui Tractatui *Ptolemaei*, de *iudicandi facultate*, Paris. 1663. et 1681. in 4. edito, Inscriptionem, Canobi, in templo Serapidis, repertam, de inuentis eius Astronomicis, adiecit, desumtam ex codice MSto Florentino 300. annorum, qui ad Demetrium Cydonium olim pertinuit. Vt iam nihil dicam de fide THEODORI MELITONIOTAE, cui Bulialdus multum quoque tribuit.

g) OLYMPIODORUS et *Bulialdus* ll. cc.

h) LUC. GAURICUS, in *Praef.* ad *Almagestum Ptolemaei* Basil. 1551. excusum, qui ex Haly commentariis id hausit.

i) SALMASIUS l. c. p. 573. et 1218.

§. 3.

Tempus, quo floruit PTOLEMAEUS, non uno ab omnibus determinatur modo. Nonnulli k) putant, eum ſub initium ſeculi ſecundi floruiſſe; complures uero l) et quidem firmioribus innixi rationibus, ſuperuixiſſe eum huius Seculi medium arbitrantur: ſiquidem ipſe temporibus non ſolum Hadriani, ſed et Antonini adhuc in uiuis fuit. Imo ſaepius laudatus FABRICIUS l. c. p. 412. ex Ptolemaei Canone refert, Antoniuum 23. annosregnaſſe; ex quo ſane patet, eum ſuperſtitem fuiſſe Antonino, et forte anno aeraeChriſtianae 162. uel 163. in uiuis eſſe deſiiſſe. Hinc Celeb. SCHURZFLEISCHIUS in *Diſſ Academ.* p. 45. non ſine cauſa contigiſſe putat, quod *Ptolemaeum fortuna coniunxerit cum temporibus Antonini*; cum huius amor in ſtudia Philoſophica ex ſcriptis nota ſit, et ab omnibus depraedicetur.

§. 4.

Quamuis autem annus, quo obiit Ptolomaeus, adhuc ſit incertus; hoc tamen certius eſt, eum uariis ſuis ſcriptis magnam ſibi conciliaſſe nominis celebritatem. Superuacuum iam foret, ſingula recenſere, cum id copioſe ſatis fecit memoratus *Fabricius* l. c. cui ſiquis addat *Geſnerum* in *Biblioth. Vniuerſali*, *Pope Blount* in Cenſura *celebriorum auctorum* p. 156. edit. Genev. de An. 1694. et BULIALDUM *in Aſtronomia Philolaica*, ſufficienter de meritis huius uiri in uniuerſam Matheſin edocebitur. Singula enim ſcripta profundam oſtendunt eruditionem; libro autem, qui Geographia inſcribitur, de uniuerſo orbe erudito optime meruit; de quo nunc plura in medium proferam.

§. 5.

Inſcribitur is Graece περι γεογϱαφικης υφηγησεως, quae uerba plurimi latine transtulerunt *Geographiam*, ſive *Geographicam deſcriptionem*; Iacobus autem Angelus *Coſmographiam*. Apud Alexandriam, Aegypti ciuitatem, et Canopo uicinam, editus hic liber Lucae Gaurico m) uidetur; cui

k) inter quos prae ceteris memorandus L GAURICUS, in *Praef. cit.* aſſerens, Ptolemaeum diem obiiſſe anno ſalutis 147. cum annum ageret aetatis octauum ſupra ſeptuageſimum

l) FABRICIUS l. c.

m) in Praef. ſaepius cit.

cui ſententiae ſubſcribit quoque BECMANNUS *in Praecogn. Geograph.* p. 2. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Eorum, qui auctoritatem Ptolemaei in Geographicis labefactare conati ſunt, unum ſaltem allegabo, eumque recentiſſimum, *Chriſtophorum Cellarium*, in Praefatione notitiae orbis antiqui praemiſſa ſic loquentem: *Diffuſus Cl. Ptolemaeus, adeoque ſuſpectus ſaepe. Mirari enim ſubit, unde Aegyptius homo disiunctiſſimarum rerum tam certam, ut prodit, notitiam habuerit. Aeque enim in remotiſſimis, quo vix dum homines adierant, copioſus eſt, nec dubius, ut in propinquis ac notiſſimis.* Quamuis autem magna ſint Cellarii in Geographiam antiquam, imo in uniuerſam Hiſtoriam, merita; attamen eius uerbis per omnia aſſenſum haud poſſum praebere. Primo enim is celebritatem portus Alexandrini, quae tempore Ptolemaei fuit maxima n) non attendiſſe uidetur: Non enim ſolum Romanorum, ſed et aliarum gentium naues eodem concurrerunt, et non niſi frumento aut aliis mercibus onuſtae receſſerunt. Cum iis uarii homines, qui remotiſſimas peragrarunt regiones, aduenerunt, ex quorum relatione Ptolemaeus, quae ad notitiam Geographicam faciebant, percipere, et applicata Matheſi in uerum locorum ſitum inquirere potuit. Deinde et id attentionem meretur, quod Ptolemaeus adhibuerit relictas ab Hipparcho obſeruationes eleuationis Poli plurium Ciuitatum, ceu ipſe teſtatur L. 1. c. 4. Quod ſi uero alii porro inſiſtant, Ptolemaeum *probabilem ſaltem* locorum ſitum pro uero poſuiſſe, ii revocabunt ſibi in memoriam deſideria hodiernorum Mathematicorum, qui, crebrioribus quamuis obſeruationibus, per tot ſeculorum decurſum inſtitutis, pauciſſimorum tamen locorum uerum ſitum indicari poſſe conqueruntur; adeoque non majorem in Ptolemaeo requirent induſtriam, quam quae ab homine, pro ratione illorum temporum, potuit adhiberi. o) Denique, et hoc notandum, Geographiam Ptolemaei a librariis, et aliis, qui eam ante inuentam Typographiam deſcripſerunt, mirum in modum fuiſſe deprauatam; quod iam Deſid. Eraſmus, in Praef. ad Edit. Geographiae Graec. Baſil. 1533. agnouit, dicens: *Vtinam et numerorum notas, ſicut a Ptolemaeo tradi-*

n) uid. *Hirtius*, uel quisquis auctor ſit deſcriptionis belli Alexandrini.

o) uid S. R *Hauberi Epit. Hiſt. Tab. Geograph.* p. 55. not. et 126 not. l. qui in poſteriori loco erraſſe mihi uidetur, dicans uix duorum locorum obſeruationes Ptolemaeo innotuiſſe: cum aliud teſtetur ipſe Ptol. L. I. c. 4. Geographiae.

traditae sunt, incorruptas haberemus, praesertim Libro octauo, etc. Si igitur a Mathematicis Graecae, et Latinae Linguae probe gnaris, tantum operae impenderetur Ptolemaeo, quantum a Casaubano et aliis Philologis emendando Straboni; emendatior non solum compareret hodie Ptolemaeus, sed in addiscenda quoque Geographia antiqua cum Strabone haud parum iuuaret huius rei studiosos. Qui enim corrigendo aut uertendo hucusque Ptolemaeo operam suam locarunt, uel non sufficientem Graecae linguae habuerunt cognitionem, uel plane rudes fuere in Mathesi, adeoque haud ex uoto eorum cessit labor.

§. 6.

Non tamen defuere, qui antiquo et recentiori aeuo Ptolemaei merita agnouerunt, et laudarunt. Sic STEPHANUS BYZANTINUS eum uocat ἄνδρα ἀξιόπιστον, MARCIANUS HERACLEOTA in initio Peripli Θειότατον καὶ σοφότατον. STEPH. WARD. in Praef. ad Astronom. Geometricam, dicit, *fuisse eum ingenio, industria, eruditione admirandum, qui Hipparchum fere ubique* κατὰ πόδα sequutus sit. Magnum praeterea illud eruditi orbis ornamentum, ERASMUS L. XXVIII. Epist 19. fatetur, *Ptolemaeum omnium primum Geographicam disciplinam ad certiorem rationem redegisse, commentum dimensionem Latitudinis uniuersi orbis, Longitudinis ab exortu ad occasum, adhibita collatione terrae habitabilis ad coelum; ut iam non facile quis toto, quemadmodum aiunt, coelo possit aberrare.* Et RELANDUS *in Palaestina* L. II. c. 10. p. 456. *Edit. Batav.* eum *de omni Geographia praeclare promeruisse dicit.* Necesse igitur est, ut fateamur, Ptolemaeum ob adhibitam industriam omnino esse laudandum; et, quamuis in quibusdam errauerit, (cum nihil ex omni parte sit perfectum,) non plura praestare potuisse, quam ratio illorum temporum permisit.

§. 7.

Labor hic a Ptolemaeo in conscribenda Geographia praestitus, quamvis multum per se habuerit perspicuitatis, maioris tamen euidentiae causa uidebatur necesse, in plano faciem totius orbis, eiusque partium sistere. Hinc AGATHODAEMON quidam, in *Bibliotheca Gesnero-Frisiana* p. 16. et in nonnullis Exemplaribus MStis Ἀγαθὸς Δαίμον dictus, Mechanicus Alexandrinus, p) Tabulas Geographicas primus omnium ex

p) Dubitant uiri eruditi, num hic sit AGATHODAEMON GRAMMATICUS, ad quem nonnullae

ex mente Ptolemaei delineauit; quae delineationes a S. R. HAUBERO in *Epit. Hist. Tab. Geograph. p. 11. not. l. p. 12 et alibi*, pro primis Tabulis Geographicis, ex quibus reliquae omnes promanarint, merito habentur. Harum Tabularum Apographa pluribus Geographiae Ptolemaei Codicibus addita reperiuntur; imo, interdum separatim, etiam manu picta habentur. In *Catalogo* enim *manuscriptorum Angliae et Hiberniae* T. I. P. I. n. 1658. occurrit mentio imaginum Ptolemaei, quas, cum aliae tabulae isti Volumini sint adiectae, Tabulas Agathodaemonis nostri esse puto. Vti uero ipse Ptolemaei textus a uariis Librariis olim fuit deprauatus; ita forte in has Agathodaemonis tabulas, successu temporis, et ratione non habita graduum longitudinis ac latitudinis, uaria irrepserunt menda, testante MESSELIO, loco paulo inferius citando, adeoque pristinam penitus amiserunt formam; praeterea quoque nominibus locorum Graecis erant insignita. Hinc Nicolaus Donis, conuerso prius in linguam latinam a Iacobo Angelo textu, utilissimum in se suscepit opus, uertendo locorum in tabulis occurrentium nomina, et tabulas simul Agathodaemonis restaurando, ac corrigendo; de quo Nicolao, et eius instituto, infra dicendi locus erit.

§. 8.

Sic igitur omni aeuo hic Ptolemaei liber inter eruditos magni aestimabatur: id quod testantur tot codices MSti, medio aeuo exarati, qui in Bibliothecis diuersis hodienum supersunt. Quoniam autem Lingua Graeca Seculo XIII. et sequenti paucissimis fuit, in occidentalibus terris, cognita, hinc, renascentibus Seculo XV. literis Graecis, statim sub initium illius Emanuel Chrysoloras, et Iacobus Angelus, de transferendo hoc libro in idioma Latinum cogitarunt; quorum ille morte forsan praeuentus, opus hoc non ad finem perduxit, cum nihil illius hodie supersit, hic uero istud non solum inchoauit, sed et perfecit; quos dein-

nullae ISIDORI PELUSIOTAE extant Epistolae uid. FABRICIUS l. c. p. 412. et KOENIGII *Bibl. V. et N* p. 16 qui Agathodaemonis alius, ex Borrichio, mentionem facit. R. P. MONTFAUCONIUS in *Paleogr. Graecae* L. I. c. VIII. p. 94 putat, Agathodaemonem fuisse scribam Alexandrinum, qui Libros VIII Geographiae Ptol. descripserit. At uero in hoc errauit: siquidem Calligraphus, Codicem ibi memoratum describens, saltem in subscriptione ista Auctorem Tabularum indicauit. De Agathodaemonis tabulis conf. I. A. FABRICIUM in *Bibl. Graec.* L. IV. c. XIV. §. 1. p. 412. et *Bibliogr. Antiquar.* C. V. §. 9.

deinde alii, transferendo in linguas Italicam, Lusitanicam, et forte Germanicam, ac alias, sunt secuti. Cum uero omnes uersiones ex textu Graeco sint desumtae, et quidem, ut plurimum in subsidium uocati Codices MSti.; ratio ordinis postulat, ut Codices Graecos manu exaratos ante omnia recenseam, quorum notitia ad me peruenit, subiunctis denique latinis.

CAPVT II.

DE CODICIBVS MStis GRAECIS GEOGRAPHIAE PTOLEMAEI.

§. 1.

ANte uero, quam ad recensionem Codicum MStorum huius Libri procedam, necesse est, ut uerba adferam Cl. WASSE, Rectoris Scholae Aynhoensis, qui generalem quandam notitiam omnium Codicum MStorum huius libri dedisse uidetur. Sic autem ille in Epistola quadam, inserta Bibliothecae Litterariae, Londini 1722. in 4to excusae, parte II. p. 33. q) *I refer the Reader to Dr. Bernard, vvho has given large directions for the Publication of this Scarce author. See Fabric. III. 568. there are four MS. in the Royal Lib. Paris, three at Camb. nineteen in Vossius's, and the Lib. of England, ten in Irrland, many at Vienna. Particularly the oldest one yet Knovvn of the Geography; a collation of vvhich is in the Hands of that eminent Mathematicien Dr. Halley, vvho is the fittest Person in the vvorld, to undertake an Edition of Ptolemy. In Bibl. Laurent. is also a MS. of the Geog. Writ 1445. and one, of the 15th Cent. etc.* Quod si tantus Codicum MStorum Geographiae Ptolemai, in citatis a DN. WASSE Bibliothecis superesset numerus, certe mira esset res, si omnes fuissent deperditi. In Bibliotheca enim Vindobonensi praeter eum, quem modo describam, nullus hodie comparet: neque etiam in Vossianis Codicibus totidem habentur. Hinc de omnibus Ptolemaei Libris ea uerba esse intelligenda censeo, quorum numerum FABRICIUS l. c. satis magnum allegat: quos uero omnes iam enumerare ratio instituti mei non permittit.

q) Communicationem illius debeo Humanitati ac Beneuolentiae Exc. KRAUSII, P. P. Hist. in Acad. Wittebergensi, nuperrime pie demortui.

§. 2.

De ſola Geographia mihi iam ſermo eſt. Inter uero tot alios hodie ſuperſtites eius Codices, praeſtantiſſimus eſt, qui Vindobonae, in Bibliotheca, Auguſtiſſimi noſtri Imperatoris Munificentia mirum in modum locupletata, aſſeruatur. Dignum eum cenſeo, quem uerbis Nesselii, quamuis paulo prolixioribus, deſcribam. Sic autem ille in *Catalogo Bibliothecae* iam memoratae *P. V. p. 3.* *Primus Codex MStus Hiſtoricus Graecus eſt membranaceus, antiquus, perelegans, et optimae notae, in folio, ut uocant, ſuperregali, conſtatque foliis 98. et quantum ex magnificentia ſcripturae et compacturae, aliisque uariis circumſtantiis, coniicere licet, ad magnum aliquem, et eruditionis Graecae amantem Principem, olim pertinuit. Continentur eo CLAVDII PTOLEMAEI Peluſiotae, Philoſophi Alexandrini, qui Seculo poſt Chriſtum natum ſecundo, ſub Imperatoribus, Hadriano, Antonino Pio, et M. Antonino Philoſopho, floruit, Geographiae Libri octo, cum antiquis tabulis Graecis, diuerſitate colorum adeo inſigniter ac mirifice diſtinctis, et illuminatis, ut ſplendidius ac ſumtuoſius iſtius Geographiae Exemplar manu ſcriptum, in nulla totius Europae Bibliotheca extare, certo arbitrer. — — — Dignisſimum eſt Exemplar hoc MStum, ut omnes iam memoratae Geographiae hactenus impreſſae editiones, tam Graecae quam Latinae, diligenter et accurate cum eo conferantur; et quidem praecipue optima illa editio Graeco-Latina in folio, quae opera et ſtudio Petri Bertii, Galliarum Regis Coſmographi celeberrimi, Lugduni Batauorum, typis Iſaaci Elzeuirii An. 1618. adornata eſt — —* Refert quoque Nesselius loco eodem, Codicem laudatum Waradini olim fuiſſe aſſeruatum, et ex ſatis antiquo exemplari deſcriptum. Collationem cum eo in D. Halley manibus olim fuiſſe, DN. Wasse loco ſuperius adducto teſtatus eſt. Num Codex iſte, quem Theobaldus Fettichius olim cum Erasmo communicauerat, et aliis, quo Philesius in adornanda Verſione latina, Argentorati 1513. excuſa, quique olim ad Io. Franc. Picum, *Mirandolae Comitem*, pertinuit, hodie ſuperſint, haud liquet: alias enim in praeſenti uberius eſſent recenſendi.

§ 3.

Alterum proin ab Exemplari Viennenſi locum adtribuo Codici itidem membranaceo, qui in Bibliotheca D. Marci Venetiis extat. Non recordor, ab ullo rei Bibliothecariae ſcriptore, eum commemorari: quapropter deſcriptionem illius ſuppeditabo, quam *Nobiliſſ.* DN. I. B.

Starck

ad Cap. II. §. 3. p. ii.

I

fi
tl
c
q
bi
e,
fi
r
n
L
c.
n
i
g
a
n
li
ci
a
R
o
la
fi
F
i
a
li

d
r
q

ἐπίγραμμα ὅπερ ἄπε πλοχεμαῖος εἰς ἑαυτόν

ΟΙΔΟΤΙ ΘΝΗΤΟC ἜΦΥΝ ΚΑΙ ἘΦΗΜΕΡΟC, ἈΛΛΟΤΑΝ ἌCΤΡΩΝ
ΜΑCΤΕΥΩ, ΠΥΚΝΑC ἈΜΦΙΑΡΟΜΟΥC ἝΛΙΚΑC
ΟΥΚΕΤΕΠΙΨΑΥΩ ΓΑΙΗC ΠΟCΙΝ, ἈΛΛΑ ΠΑΡΑΥΤΩ
ΖΗΝΙ ΘΕΟΤΡΟΦΕΟC. ΠΙΜΠΛΑΜΑΙ ἈΜΒΡΟCΙΗC

EPIGRAMA PTOLEMEI

MORTALEM VITAM PERITVRA Q MEMBRA DEDERE
FATA MIHI & SVMVM PRESTITVERE DIEM.
SED IOVIS AMBROSIA VESCOR TERRAM Q RELINQVO
INGENIO. CVRSVS DVM NOTO SYDEREOS

STARCK, *Sereniss. Duci Saxo-Hildburghusano a Consiliis*, pro sua in me amicitia, et singulari fauore, mecum communicauit; utpote cui a Praeclariss. DN. MADERO, *Bibliothecae illius Praefecto*, beneuole concessum fuit, accuratius eum perlustrare. Scriptus est in membrana nitidissima, formae maioris, siue Regalis, charactere uulgari minutiori, Seculo XIII. conuenienti: ita tamen, ut primae cuiusuis Capitis aut Libri literae, uariis ductibus inauratis, et coloribus eleganter sint pictae; librorum quidem crassioribus et splendidioribus, capitum uero subtilioribus. Frontem Codicis ornat effigies Ptolemaei, uestitu regio induti, imposita capiti Corona. Eam non solum accurate ex Autographo delineari, a uiro artis pictoriae perito, sed et eadem, qua Codex scriptus est forma, aeri incidi curaui, in adiuncta huic opusculo tabula. Error est pictoris, nonnullis quoque Viris recentioris ac medii aeui r) communis, qui eundem esse Ptolemaeum nostrum cum Ptolemaeo Aegypti Rege, aut saltem ex Ptolemaeorum stirpe prognatum, putabant. Sed cum Ptolemaei Aegyptii aliquot Seculis nostrum antecesserint, facile hic est, deprehendere Parachronismum, inscitiae medii aeui tribuendum. Coniectura enim cuiusdam Viri eruditi, quasi ob ingentia Ptolemaei in Mathesin et Geographiam merita, caput eius Corona ornatum sit, ingenium quidem prodit; nulla tamen adest ratio, cur ei accedam: potius opinio, medio aeuo consueta, quam et Grynaeus fouit, inscitiam illorum temporum indicat. Num Epigramma, iconi huic Graece et Latine adscriptum, ipsum auctorem habeat Ptolemaeum, alii iudicent; ego minime in eam sententiam ire possum. Adscribam tamen illud, et quidem Graece primum:

Επίγραμμα ὅπερ ἐιπε πτολεμαῖος ἐις ἑαυτόν.

Οἶδ᾽ ὅτι θνητὸς ἔφυν, καὶ ἐφήμερος, ἀλλ᾽ ὅταν ἄςρων
μαςέυω πυκνὰς ἀμφικόμους ἕλικας.
Οὐκ ἔτ᾽ ἐπιψάυω γάιης ποσὶν; ἀλλὰ παρ᾽ ἀυτῷ
ζηνὶ θεοτροφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

 Haec

r) SIMONI GRYNAEO in *Praef. ad Almagestum* Basil. 1538. et, ut VOSSIUS, de *scient. Mathem.* p. 162. testatur, ante eum aliis.

Haec Carmine latino ita redduntur;

Epigramma Ptolemaei ad ſe ipſum

Mortalem Vitam perituraque membra dedere
fata mihi, et ſummum praeſtituere diem.
Sed Iouis Ambroſia ueſcor, terramque relinquo
Ingenio curſus dum noto ſydereos.

Varia circa modum ſcribendi hoc Epigramma Graecum ſunt notanda: 1.) quod textus uterque, tam Graecus quam Latinus majusculis exaratus ſit litteris, ſine ullo ſcribendi compendio 2.) quod in Epigraphe minuſculis litteris ſcripta, adſint abbreuiaturae 3.) quod Spiritus aſper indicetur per ⊦, lenis per ⊣, apoſtrophus uero itidem per † 4.) quod littera Y per V ſit expreſſa. Picturam in altero ſtatim folio excipit Ptolemaei textus, pauciſſimas habens abbreuiaturas: eumque tabulae Graecae numero XXVII. tot ſcil. quod Agathodaemon teſte Fabricio, loc. cit. delineauit, elegantiſſime coloribus diſtinctae, inprimis pretioſiſſimo illo colore, qui pictoribus Vltramarinus dicitur. His demum in ultima pagina ςίχοι adduntur ſequentes:

Στίχοι ἡρωϊκοί ἐις τὴν πτολεμάιȣ γεογραφίαν.

Ἐν γραμμαῖς τὸν κόσμον ἀριθμηθέντα νόησον.
ἄρκτον τ᾽ ὠκεανȣ̃ δύσιν ἀντολιὴν τε νότον τε.
Χε͂ιμα, θέρος, φυσικὰς τ᾽ ἀτράπους σκολιὰς τε κελεύθȣς;
αἰθίοπας τ᾽ ἀδρανε͂ις, γερμανῶν δύσμορα φύλα,
σαυρομάτας χόιροισιν ἐοικότας. Η δὲ ϗὶ ἀυτῆς
ἀινομόρȣ σκυθίης χαλεπὸν γένος ὠχριχόντων
ἰνδῶν τὲ σηρῶν τὸ ὅ γὰρ πέρας ἀντολίης γῆς.

In ultimae paginae parte auerſa, communis omnibus, impreſſis quoque, addita ſubſcriptio: *Ἐκ τῶν κλαυδίȣ πτολεμάιȣ γεωγραφικῶν βιβλίων ὀκτὼ, τὴν οἰκȣμένην πᾶσαν ἀγαθὸς δαίμον, ἀλεξανδρέυς μηχανικὸς ὑπετύπωσα.* Quamuis hic Codex deſtitutus ſit indicio temporis, quo ſcriptus; attamen, ex allatis a Reverendiſſ. Abbate Gottwicenſi, GODEFRIDO, in *Chron. ſuo* L. I. c. VI. §. 2. criteriis, Seculo XII aut XIII. eum eſſe deſcriptum puto: cum in ſeculi XIV. Codicibus, dicente Godefrido, maior reperiatur miſeria.

Forte

Forte ex hoc quoque Codice impressa possent emendari exempla, dummodo Vir, Graecae peritus Linguae, eum cum editis conferre uelit, aut possit.

§. 4.

Praeter autem hunc egregium Codicem Membranaceum, in iam laudata *D. Marci Bibliotheca*, alius quoque extat chartaceus, paulo minoris formae, textum integrum Graecum cum XXII. tabulis complectens. Multae in eo occurrunt siglae, et scribendi compendia; adeo ut difficulter, et non nisi ab harum rerum perito, textus legi possit. Litterarum ductus satis tenues, et minus legibiles, pallido et subflauo scripti atramento; qui, asserente modo laudato Abbate *Godefrido*, *l. c.* §. 3. p. 62. indicant, scriptum esse Codicem Seculo XIV. cum alii e contra, ob colorem atramenti, et alias caussas, pro longe eum habeant antiquiore. Tabulae, quidem coloribus nonnullis distinctae, quae praeterea ornatu et elegantia a prioris Codicis tabulis longe superantur, et calamo potius scriptae, quam a pictore delineatae uidentur.

§. 5.

Aliud in eadem adhuc urbe, et quidem penes CAROLVM GRIMANIVM, Patricium Venetum, fuisse olim exemplum, R. P. MONTFAUCONIVS, *in Diario Italico* p. 40. testatur. Sed, praeterquam quod mutilum istud fuerit, non adeo magnam quoque ostendebat antiquitatem; siquidem uix Seculi XV. aetatem attingebat. Quoniam uero haec Bibliotheca commune cum aliis habuit fatum, ut scil. post obitum Illustris Possessoris, a Haeredibus uel neglecta, uel in alium plane locum transportata sit; hinc de codice isto, ubinam locorum hodie lateat, nihil rescire potui.

§. 6.

Ad reliquas Italiae urbes procedam, et qui in iis asseruentur codices breuiter recensebo. MONTFAUCONIVS *Florentiae* in *Bibliotheca Monasterii B. Mariae* uidit Exemplar Graecum Geographiae Ptolemaei, in Codice membranaceo Seculi XV. descriptum, uti refert in *Diario Italico* p. 368. Sed cum recentioris paulo sit aeui, parum fidei, in nominibus inprimis Regionum ac Vrbium, meretur; nisi ex alio probae notae Codice sit descriptum. In eadem urbe Florentina, et quidem in *Bibliotheca*

Magni Ducis, *Laurentiana* dicta, asseruari Codicem Bombycinum, idem testatur MONTFAUCONIVS in *Palaeogr. Graec.* L. I. p. 79. qui et addit, a Demetrio quodam eum descriptum fuisse Anno 1445. Diuersum ab hoc est Exemplar membranaceum, incertae aetatis, quod in modo dicta Bibliotheca se uidisse testatur idem MONTFAUCONIVS *l. c. p. 92.* Hoc uti supra c. I. §. 7. not p. iam monui, ab Agathodaemone scriba Alexandrino esse descriptum, falso putauit, quamuis p. 94. inter Calligraphos eum retulerit. Incertae pariter aetatis est alius Codex, extans in *Bibliotheca Canonicorum Regularium S. Saluatoris Bononiae*, ab eodem MONTFAUCONIO, in *Diar. Ital* p. 409. commemoratus.

§. 7.

In Vaticana solum Bibliotheca plura latitare exempla auctoris nostri, manu exarata, non sine omni ratione coniicio. Excell. enim I. D. KOELERVS, *Historiarum Prof. Publ. in Academia Goettingensi*, quem Praeceptorem in studio Historico colo, in *Deliciis Numism.* Germanice editis P. III. p. 239. mentionem facit Exemplaris Graeci MSti, quod Cardinalis PETRVS BEMBVS olim possedit; mortuo uero illo cum aliis libris, in Vaticanam peruenit Bibliothecam. Idem forte Exemplar B. GOEZIVS, *Senator Lips.* cum editione Parisiensi contulit, ubi mentionem facit MSti Vaticani; qua de re pluribus infra exponam. Bini quoque Codices Graeci, qui in Bibliotheca Heidelbergensi olim extiterunt, teste *Catalogo*, *Monumentis pietatis ac literar.* T. I. *inserto* p. 94. n. 314. et 123. n. 388. cum innumeris aliis in Vaticanam Bibliothecam sunt illati; quorum primum *Michael Apostolius* exscripsit. Nec minus aliud olim Romae erat Exemplar MStum, manu *Gemisthi Philosophi* correctum et emendatum, quo DOMITIVS CALDERINVS in adornanda Editione Romana Anni 1478. usus erat, ceu docet *Praefatio illius editionis.* Vtrum uero hodie adhuc ibi supersit, aut ad alias peruenerit manus, certo non constat. In Bibl. Barberiniana quoque extitisse Codicem MS. ex Collatione Goeziana concludo, utpote quem in margine saepius citat.

§. 8.

Relictis Italiae Bibliothecis ad Gallos progrediar: apud quos plura haberi exemplaria coniicio. Sed, quod dolendum! unius saltem notitiam exhibere potui, cum reliqua in Monasteriis delitescant, aut a possessoribus maxima cura asseruentur. Extitit is olim in *Bibliotheca*

Con-

Coisliniana, et deſcriptus fuit a MONTFAUCONIO, *in Catalogo dictae Bibliothecae* p. 611. ſequentibus uerbis: *Codex Coislinianus CCC XXXVII. qui Cl. Ptolemaei Geographiam continet, deſcriptusque fuit XIV. uel XV. Seculo, tam multa tamque grauia praefert lectionum diſcrimina, ut operae pretium duxerim, eius lectiones uarias eruditis offerre. Vnius igitur ex noſtris Graecis, periti, et accurati Viri, opera manuque uſus, qui etiam Xiphilini et Alexiados Comnenae, quas ſupra edidimus, uarietates collegerat, has etiam typis dandas cenſui. His ſane conſpectis nemo literariae rei ſtudioſus non fatebitur, nobilisſimum Scriptorem medica manu egere. Omnia ſiquidem in edito ſusque deque uerſa ſunt urbium et locorum nomina, pasſim labefactata, ſitus ſecus poſiti, numeri uitiati; ita ut perſaepe occurrant plus quam 30. uel 40. huiusmodi Sphalmata, una in pagina deprehenſa. Neque tamen dixerim, uitium ſemper in edito, nunquam in MSto reperiri: in hoc quidem non raro, ſecus quam oportet, legitur, maxime uero in nominibus propriis; in ceteris autem fere ſemper error in edito iacet, etc.* Haec MONTFAUCONIVS, qui et ſubiunxit huic deſcriptioni uarias lectiones ipſas, cum editione Lugdunenſi Graeco-Latina, de An. 1618. inſtitutas; in quibus indicandis tanta fuit adhibita ſolicitudo, ut et ſpirituum et accentuum diſcrepantiae compareant notatae. Quod ſi aliorum etiam Codicum haberemus collationes, pari modo inſtitutas, fore ſpero, ut auctor hic ſuae integritati iterum a Viris doctis reſtitui poſſet.

§ 9.

In Hiſpaniae et Luſitaniae Bibliothecis num extent huius libri exemplaria, manu exarata, iuxta cum ignariſſimis ſcio. In iis enim regnis pauciſſimarum Bibliothecarum Catalagos euulgare, hactenus permittebatur eruditis; et ſi qui forte editi ſunt, ii aut ualde imperfecti et manci deprehenduntur, aut rarius in noſtris terris comparent. Nam quae MORHOF. in *Polyhiſt. Litt.* L. I. C. VII. n. 18. p. m. 57. de nimium inuidis MStorum Poſſeſſoribus dixit, ad Hiſpanos quoque applicari poſſe puto. Forte autem ad exempla aliorum populorum Hiſpani ſe impoſterum component: quos uident, humanitatem cum eruditione, felici connubio, iungere, et hinc laudem reportare; quorumque exempla Luſitani ex parte ſunt imitati. Vberiorem Bibliothecae Lugdunenſis in Batauis notitiam habet orbis eruditus, euulgato iterata uice Catalogo illius, 1640. in forma quarti ordinis, et 1716. in fol. In hoc, p. 341. inter Libros MStos Legati Scaligeriani occurrit editio Graeca Pariſ 1546. excu-

excufa, in omni pagina a Scaligero multum notata. Praeterea quoque priuatas eruditorum Batauorum collectiones impreffis quibusdam cum MStis collatis condecoratas fuiffe, palam eft. Sic NIC. HEINSIVS, tefte *Catal.* eius *Bibliothecae* P.I. p.299. habuit exemplum Geographiae Ptol.Bafil. 1533.editum, plurimis locis emendatum, et cum MS. a Viro docto collatum. PETRVS autem FRANCIVS, eandem poffedit editioem, quae olim erat Guil. Xylandri, et aliam Graecam Parif. 1546. excufam, cum MSto collatam, et a Salmafio emendatam: referente *Catal. 1705. Amftelod. edito.* In quorum autem manus, diuenditis, poft obitum poffefforum, Bibliothecis, peruenerint ifti libri, haud certo conftat.

§. 10.

Anglia, felix illa Infula, mole, ut aliorum librorum optimae notae, fic et Apographorum noftri auctoris, laborat; uti ex *Catalogo MStorum Angliae et Hiberniae*, ab EDUARDO BERNARDO 1697. in fol. euulgato, patet. In huius enim libri rarioris Cl.I.P.I.n.721. mentio fit Ptolemaei Geographiae, cum Scholiis Nicephori Gregorae, quae autem manca fit ex parte: fic alius Codex fuerat inter libros Io. SELDENI l. c. n 3375. a quo diuerfus n.3367. Geographiam Ptol cum adfperfis hinc illinc ad marginem Arabicis, continens. His duobus Codicibus ufus erat Io. GRAEVIVS, conferendo eas cum editione Bertiana; docente Fabricio Bib. Gr. L. IV. c. XIV. p. 414. n. 3785. in Hyperoo Bodleiano afferuata fuit defcriptio Arabiae, ex Ptolemaeo defumta, Graece et Latine, prelo parata. n. 6605. mentio facta Codicis Graeci inter libros HENR. SAVILII extantis, cum notis eiusdem. In Tom. II. P. I iftius Catalogi, occurrunt n. 2325. et 2395. bini Codices, qui inter Graecos Ifaaci Voffii olim fuerunt, et alius n. 7417. qui inter libros fuit Eduardi Bernardi: ut taceam excerpta ex Ptol. Geograph. de Hibernia, defumta ex Codice MS. Petri Bembi, quae T. II. P. II. n. 280. commemorantur, et alia, ex nefcio quo Codice defcripta n. 424. Optandum uero, ut de aetate, fcriptura, et pretio cuiusuis codicis, paulo uberius collector diligentiffimus differuiffet; quo in futura editione huius auctoris, conferendo optimos et antiquiffimos, ii poffint adhiberi. Sed fufficit iam eos indicaffe, et editori uiam monftraffe qua in emendando Ptolemaeo poffit incedere. In reliquis Europae Regnis plures adhuc delitefcere Codices MStos facile eft colligere: fed cum nemo confignandis iis operam huc usque fuam impenderit, acquiefco, et reliquorum inueftigationem aliis relinquo.

§. 11.

§. 11.

Vnius tamen praestantissimi Codicis, impressi quidem 1540. Parisiis apud Wechelios, sed cum pluribus MStis collati, adeoque magni aestimandi, non possum, quin sub finem huius Capitis mentionem faciam. Ornat ille Bibliothecam Senatus Incluti Lips. magnis sumtibus laudabiliter auctam. Ipse vidi eum quondam, ast obiter saltem, inter alia rariora dictae Bibliothecae; postea uero a Consultissimo Dn. Io. Iacobo Mascovio, Senatore Lips. qui curam ornandae et augendae indies Bibliothecae agit, precibus impetraui, ut doctissimo M. *Io. Andr. Mich. Nagelio*, *Solisbacensi*, copiam eius perlustrandi faceret. Possederat eum olim Consultissimus Goezivs, *Senatus Lipsiensis decus, et Bibliothecae Senatoriae felicissimus Restaurator*; hic forsan in itinere litterario, aut ipse cum Manuscriptis contulit, aut collationes ab alias susceptas, describi curauit. Imo, si coniecturis aliquid dandum, magna est conuenientia scripturae, in margine libri citati, cum manu Henrici Stephani. Inueniuntur in eo, praeter lectiones uariantes, notae, et emendationes, typis excusi huius exempli. Notae maximam partem petitae sunt ex Strabone, Stephano Byzantino, Eustathii Commentationibus ad Dionysii Periegesin, Arriano, Scylace, Plinio, Mela, aliisque ueteribus Scriptoribus. Manus, qua lectiones uariae, notae et correctiones sunt exaratae, est nitidissima, neque unquam maculis aut lituris deprauata. Signa, quibus indicatur, unde quaelibet lectio uarians sit desumta, sunt, uel litterae: V. B. P. VV. uel compendia scribendi: MS. Vat. MS. VatiC. MS. Pal. MS. Barb. V. alius Vat. minor. Vatt. Pall. Sic MS. Ceterum nullum adest indicium, ex quo tuto concludi posset, ubi instituta fuerit collatio, cum codicibus MStis: nisi quod sub initium libri IV. in margine addita sint haec uerba: *Coll. cum MS. Vatic. 177. et cum B.* Praeterea notandum est, lectiones uariantes in fine libri septimi, et in toto libro octauo, esse admodum raras; itemque codices MSS. Vaticanum et Barberinianum saepius suppeditare lectiones uarias, quam ceteros. In Libro primo Cod. Vatic. sed in Libro tertio Codex Barberinanus omnium maxime occasionem lectionum uarietati dederunt. Vtrum ex comparata hac editione Geographiae Ptolemaei cum MSS. speranda sint magna lacunarum supplementa, ii dispicient, quibus accuratius eam cum aliis conferre est permissum. Pleraeque enim lectiones uariantes singulas solasque literas, syllabas, aut uoces concernunt; et uix quatuor sunt loca ex MSS. annotata atque expressa,

quae tres aut quatuor restituunt uersus. Dabo L. B. specimen ex hoc codice descriptum, quinque scil. priora Libri primi Capita, ex quo de toto opere iudicari potest.

Textus impressus.	Margo.
Τίνι διαφέρει γεωγραφία χωρογραφίας.	Eustath: Praef. ad Dionys. Alexandrinum.
versu 7. ὢς.	deleatur.
ibid. ἀυτȣ̃.	ἀυτῷ. Sic MSS.
versu 9. ἀυτὴ	leg. ἅυτη.
12. ἐμπεριλαμβανομένων.	quae locus, siue regio, illa in se complectitur.
15. ώς.	ὅπως
16. μόνων τῶν ἐν ἄλαις περιεκτικωτέραις.	generalioribus. Sic Hesychius συνεκτικώτερα exponit κεφαλαιωδέςερα.
17. ὃιον κόλπων	(κοιμῶν μεγάλων. Vat)
18. μεγάλων, ἐθνῶν τε	(ἐ'λι ὀρῶν. V.)
22. ἀπογραφομένοις	ὑπογραφομένοις B.
23. τῶν πρώτων	προηγȣμένων. Vat.
ult. ἵν' ἅπαν	ἵνα πᾶν.
Pag. 2.	Pag 2.
14. et 15. καὶ ȣ̓δὲ ἓις χωρογαφήσειεν	Pictura Chorographo necessaria.
16. γραμμάτων	γραμμῶν Vat.
18. ὀυ δεῖ	ȣ̓δὲν τι δεῖ
20. καὶ | τῆς	| ἀυτῆς
26. τȣ̓ περὶ ὀικήσεως λόγȣ	τῷ λόγῳ
ult. δινᾶται	δύναται φαίνεθαι
Pag. 3.	Pag. 3.
1. et 2. ἀθρόως	ἀθρcάνως. V.

Cap. II.	**Cap. II.**
13. μετεοροσκόπιον	μετεοροσκοπικὸν. V.
23. μερικωτέρας	— κακω — V.
24. Ἰοιȣ̃ον	Ἰȣ̀τον V.
28. βεβαίως	βεβαίαν. V.
ult. περιπίπτειν	ἐμπίπτειν V.
Pag. 4.	**Pag. 4.**
5. ἰθυτενείας	εὐθυτενείας V.
8. αμειφθέντων	emenſorum
11. ἀκριβοῖ	ἀκριβῶς V.
18. διὰ τȣ̃	διὰ αὐτῶν. V.
Pag. 5.	**Pag. 5.**
12. τὸν πρὸς τὴν ὅλην	τὴν πρὸς τὴν ὅλην. V.
Cap. III.	**Cap. III.**
24. ἐν	ἐφ' V.
27. τῶν μεσημβρινῶν	τȣ̃ μεσημβρινȣ̃ V.
Pag. 6.	**Pag. 6.**
1. ἐκλαμβανομένων	ἐκβαλλομένων. V.
12. μετεωροσκοπικȣ̃	μετεωροσκοπίȣ. V.
Cap. IV.	**Cap. IV.**
Pag. 7.	**Pag. 7.**
6. ποιῆσαι	ποιεῖσθαι. V.
7. καταγραφὴν	ȣ̓σιαγραφὴν. V.
Cap. V.	**Cap. V.**
Pag. 8.	**Pag. 8.**
6. ἐπειδὴ.	deleatur. V.
ib. ἅπασι	πᾶσι V.
11. τὴν	τῆς. B.
ib. ἡμῶν	ἡμᾶς. B.
ib. οἰκȣμένην	οἰκȣμένης. B.
14. ἔνια δὲ καὶ (αὐτὰ.	διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς μεταβολήν. V.
16. ὑςάταις	ἐγγυτέραις. V.

CAPVT III.
DE COCICIBVS LATINIS MStis.

§. 1.

REcenſItis in Cap. praecedenti Graecis Codicibus, nunc enumerabo, qui uerſionem Geographiae Ptolemaei Latinam continent, hodienum ſuperſtites. Iam enim in medio aeuo, cui magna uulgo et craſſa, ut elegantiorum literarum in uniuerſum, ita et inprimis Geographiae tribuitur ignorantia, a) Ptolemaeum magni fuiſſe aeſtimatum, tot teſtantur Apographa Graeca, ſuperius recenſita. Hinc non eſt mirum, cur Seculo XV. renaſcentibus literis, bini uiri eruditi, de uertendo illo in linguam latinam, cogitarunt; quo ſcil. liber in addiſcenda Geographia antiqua quam maxime neceſſarius, in plurium, linguam Graecam non callentium, perueniret manus. Primus illorum, EMANVEL CHRYSOLORAS b) Vir Graece doctiſſimus, opus quidem inchoauit, c) at uero morte praeuentus, aut aliis negotiis impeditus, iſtud non abſoluiſſe uidetur; quoniam inter reliqua Emanuelis ἀνέκδοτα iſtud non habetur. IACOCVS autem ANGELVS primus omnium hoc opus perfecit, cuius Archetypon Florentiae in Bibliotheca Abbatiae ſuperfuit temporibus Pocciantii, ceu teſtatur in Libro de ſcript. Florent. p 83. Cum igitur tantopere de Ptolemaeo mereri ſtuduerit Iacobus Angelus, dignum eum cenſeo, in cuius uitam paulo penitius inquiram.

§. 2. Fx

a) contrarium euincere ſategit b. Polyc. Lyſerus, Prof. Helmſtadienſis, in Praef. Hiſtoriae Poetarum et Poematum medii aeui, Halae 1721. in 8. excuſae, praemiſſa.

b) De EMANVELE CHYSOLORA, uid. praeter citatos a Cl. DN. KAPPIO in Diſſ. *de Xicco Polentone* pag. 4. not. m. auctores. KOENIGIVS in *Bibl. V.* et *N.* 190. IOVIVS in *elogiis illuſtrium literis Virorum* pag. 41. CRVSII *Germano-Graecia L. V.* pag. 234. HALLERVORDII *Bibl Curioſa* pag. 66. WAGNERVS in *Diſſ. de eruditis militibus*, *A.* 4. MABILLONIVS. in *Itin. Ital.* T. I. L. I. pag. 181. SCHELHORNII *Amoenitat. Literar.* T. V p. 193. MONTFAUC. *Diar. Ital.* p. 40 S. R. CYPRIANI *Catal. MStorum Bibliothecae Ducalis Gothanae* p. 108. *Catalogus MStorum Angliae et Hiberniae* T. I. P. I. p. 1. *Catal. Biblioth. Lugduno-Batav.* p. 344. 345. 349. Vitam eius deſcripſit PONTICVS VIRUNIVS, quae praefixa *Erotematibus Graecae Linguae* a Chryſolora conſcriptis, *Ferrariae* 1509 editis. Jam anno 1408. Emanuelem Pariſios ab Imperatore Manuele fuiſſe miſſum, refert MONTFAUC. *Palaeogr. Graec.* L. I. C. VI. p. 56. et C. VIII. p. 103.

c) IACOBVS ANGELVS in Praef. ad uerſionem Latinam Geographiae Ptolemaei, a ſe perfectam, dicit: *Manuelem Conſtantinopolitanum, ſuauiſſimum Graecarum literarum in urbe Florentina Praeceptorem in latinum eloquium transferre Geographiam Ptolemaei incepiſſe.*

§. 2.

Ex quanam familia, siue gente is originem traxerit, non est mihi perspectum. Pauca enim sunt, quae de eius in Ptolemaeum meritis, et scientia Mathematica, tradit POCCIANTIVS, in *Catalogo scriptorum Florentinorum*, p. 11. edit. *Florent. de Anno* 1589 in 4. qui et ipse fatetur, se ignorare patriam et nomen gentilitium Angeli, scribens: *Angelus, cuius familia ignoratur, bonarum literarum promtuarium, et Geographiae assiduus Professor; teste uirorum illustrium quodam Catalogo, Geographiam Ptolemaei uertit, etc.* Idem meo Iudicio est IACOBVS ANGELVS, quem POCCIANTIVS l. c. p. 83. ANGELICVM uocat, et de eo narrat, quod *a natura maximis dotibus decoratus, ac, naturali quodam instinctu, ad Corporum Coelestium indagandas proprietates progenitus, haec naturae nobilissima munera repetens, labore non immodico posteris transmittendam curauerit Cosmographiam Tholomei; quam diligentissime e Graecis Codicibus, et Tabulis aeneis* d) *ex picturae dimensione expressam, Alexandro V. dedicauit;* e) *quo munere gentium omnium Historiae ingentem requisitae lucis splendorem uidentur* —— —— *Latinius in eius laudem haec habet:*

En tibi stat meriti e tabulis laus, Angele, summi,
cum mundo aequaleis fati habitura dies.
Hinc te perpetuum Comitem Teblonius habebit;
pes, oculusque alter, cuius et orbis eris.

Eadem fere habet P. IVLIVS NEGRI, in *Istoria degli Scrittori Fiorentini Ferrara* 1722. *in fol. edit.* p. 43. b. p. 319. b. 320. b. seq. qui uti in locis citatis, ita et alibi POCCIANTIVM partim exscripsit, partim suppleuit. Hic IACOBVM ANGELVM de SCARPARIA, et IACOBVM ANGELVM FLORENTINVM pro uno eodemque habet: siquidem locus, SCARPARIA dictus in agro Florentino situs. Vtrum uero haec ita sint, iis iudicandum relinquo, quibus Magnum Etruriae Ducatum, aut mente, aut corpore, accuratius perlustrare contingit. Gesnerus enim,

d) quis sit horum uerborum sensus, non satis clarum est. Eo enim tempore, quo Iacobus Angelus, suum laborem Alexandro inscripsit, nondum ars Chalcographica erat inuenta; neque etiam Iacobus, alias, quam pictas tabulas, Alexandro obtulit, quales Autographon eius habet.

e) forte causa dedicationis erat, desiderium Iacobi, ut a Pontifice Maximo inter Secretarios eius cooptaretur, ceu docet Epistola LEONARDI BRVNI: L. I. Ep. I. p. 1. 2. edit. *recentiss. Hamburg.* de An. 1724.

enim, cum Continuatoribus, huic ſententiae contradicunt, et diuerſos eſſe aiunt IACOBVM ANGELVM FLORENTINVM et IACOBVM ANGELVM DE SCARPARIA. Ipſe autem R. P. NEGRI errauit, p. 319. ea ſcripta adtribuens IACOBO RINUCCINO, quae ſequenti pag. 320. IACOBO ANGELO FLORENTINO adſcribit. Locus quoque ex BLONDI FLAVII *Italiae Illuſtratae* L. I. ab ipſo R. P. NEGRI, ad corroborandam ſuam, de IACOBO ANGELO de SCARPARIA, Florentino, relationem, obſtare potius ei uidetur; quamuis enim ibi mentio fiat Iacobi Angeli de Scarparia Graece Latineque doctiſſimi, non tamen ei Verſio Geographiae Ptolemaei tribuitur, ſed alius liber, a Geſnero adſcriptus Iacobo Angelo de Scarparia. Praeterea Geſnerus a R. P. Negri in teſtimonium antea dictorum allegatus, duos affert, imo plures Iacobos Angelos, ex ſcriptis ſaltem a ſe inuicem diſcernendos: quae omnia P. Negri non attendiſſe uidetur. Ceterum, praeter hucusque allegatos auctores, uideatur quoque de Iacobo Angelo, IOVIVS *in Elogiis illuſtrium literis uirorum* p. 212. edit. Baſil. de Anno 1575. in fol. KOENIGIVS *in Bibl. Vet. et Nov.* p. 40. I. A. FABRICIVS *Bib. med. aeui* L. IX. M. WOLFG. PERISTERVS in *Praef. ad Iac. Angeli Vitam Ciceronis.*

§ 3.

Quamuis, ob ſuſceptum in ſe laborem, uertendae Ptolemaei Geographiae in idioma Latinum, laudem promeruiſſe uideatur Iacobus Angelus; neſcio tamen, quare GESNERVS in *Bibl ſua* p. 351. de eo pronunciet, male et indocte eum Geographiam Ptolemaei latine reddidiſſe, cum tamen p. 44. ſub tit. ANGELVS FLORENTINVS. idem ſcriptum referens, omiſerit haec uerba, *male et indocte*; hinc etiam, unum hominem pro duobus eum uenditaſſe puto. Pocciantio enim, et nonnullis aliis, Iacobus Angelus, ob ſuam in Graeca Lingua peritiam, quam maxime laudatur; imo ipſe, teſte Negri l. c. Conſtantinopolin profectus fuit, ad uberiorem linguae Graecae notitiam imbibendam; et non parum Florentiae, ab Emanuele Chryſolora, in adornanda uerſione, fuit adiutus. Quare etiam uerba iſta, *male et indocte* ab Epitomatore et Continuatoribus GESNERI, forte aliud ex ipſo ſcribendi genere edoctis, fuerunt omiſſa. Coniunctiſſime autem et familiariſſime Iacobum cum Emanuele Chryſolora uixiſſe probat, praeter ſatis multas illius Epiſtolas, quae referente *Negri l. c.* fuerunt olim in Bibliotheca Antonii Magliabechii, alia quoque Iacobi ad Chryſoloram Epiſtola, de Gregorii XII. electione, quam Florentiae in Bibliotheca Laurentiana uidit MABILLONIVS, eamque

prae-

praeclaram uocat, in *Itinere Italico* T. I. p. 164. Quae B. PIRCKHEYMERVS, decus illud eruditae nobilitatis, et noſtrae Patriae, in *Praef. ad Geographiam Ptolemaei* Argentorati 1525. excuſam, de Iacobo Angelo profert, quaſi is *Graeca aliquantulum calluerit, diſciplinas uero Mathematicas ita ignorauerit, ut plerumque nec ſemetipſum intellexerit*, fere conſentiunt cum uerbis SEBAST. MUNSTERI, in *Praef. ad Edit. Baſil. de Anno* 1540. et forte ex eo proueniunt, quoniam in indicanda locorum longitudine et latitudine multa deprehendit falſa. Sed cum forſitan Angelus, in uerſione Libri concinnanda, uſus ſit Codice Graeco, in annotanda locorum diſtantia non adeo accurato, excuſationem mereri uidetur. Taceo, hodienum, ubi tanta ſtudium Aſtronomicum cepit incrementa, maiorique induſtria obſeruationibus uacant Vranophili, certos plurimorum locorum ſitus uix indicari poſſe, ut ait Cl. HAUBERVS in *Diſcurſu de praeſenti Geographiae ſtatu* §. 29. p. 122. 123. multo igitur magis Angelo noſtro, ſiue etiam ipſi Ptolemaeo, errores commiſſi condonandi uidentur. Quicquid autem ſit harum rerum, Iacobus tamen Angelus ob ſuam in uertendo induſtriam laude non fruſtrandus; ſiquidem auctorem in Geographia addiſcenda ualde neceſſarium, in eorum quoque manus tradidit, qui rudes plane linguae Graecae erant; hincque etiam complura ex Autographo deſcripta fuerunt exempla, quorum plura, qui mihi innotuere, iam enumerabo.

§. 4.

Ante uero omnia deſcribendus eſſet Codex, cuius mentionem fecit B. SAUBERTVS in *Orat. II. de Bibliotheca Norimb.* pag. 64. et ex eo celeb. STRUVIVS in *notit. rei literar.* C. IV. §. 17. pag. 153. quique Trapezuntii manu fuit correctus; ſed nullum hodie eius ueſtigium apparet. Aſt ſupereſt adhuc membrana illa, a SAUBERTO in *Orat. cit.* p. 72. ob antiquitatem ſimul et tenuitatem laudata. Quod tenuitatem concernit, ea mihi non tanta uidetur, ut admiratione digna ſit. Codex enim ille Bibliorum Latinus, qui in publica Academiae Altorfinae Bibliotheca ex b. D. Io. Iac. Baieri Medici olim primarii, donatione extat, longe tenuiori et nitidiori membranae eſt inſcriptus; quae omnes, quotquot eum intuentur, in ſui admirationem rapit: ut adeo ex tenuitate, membranae idoneum pro antiquitate Libri argumentum non peti poſſit. Deinde literarum quibus inſignita eſt, ductus minuſculi, ſi cum aliis conferantur, Seculi X. ſcripturae, cuius ſpecimina MONTFAUC. *Palaeogr.* Lib. IV. C. III. p. 279. exhibet, quam maxime conueniunt; ut adeo potius, pro ueteris

cuius-

cuiusdam Mathematici, Seculo X. uiuentis, et Graece docti, quam Ptolemaei manu sit habenda. Occasionem errori dedit, quod aliena manus, paulo recentior reliqua scriptura, auerso Schedae lateri inscripserit: *Ptol. MS.* Ceterum huius membranae longitudo ad quinque, latitudo ultra sex extenditur digitos. Praeter autem eam Norimbergensis Reipubl. Bibliotheca habet Codicem Latinum Geographiae Ptolemaei membranaceum, in forma maiori eleganter scriptum, quem nunc primo, inter Codices Latinos, recensebo loco. Constat ille foliis XLVII. Sed, quod dolendum, Praefatio et Capitis I. Libri I. quaedam desunt: reliqui uero Libri integri comparent. Tabulae saltem XXIII. textui sunt subiunctae, eaeque omnes ligno insculptae, quales nempe, in Editione Vlmensi de Anno 1482. habentur, ex qua desumtae uidentur: attamen quatuor quoque tabulae desunt; siquidem Vlmensis, et aliae antiquiores editiones tabulas XXVII. continent. Subscriptio ultimae tabulae addita testatur eas Vlmae fuisse membranae impressas; quam editionem inferius paulo describam. Singulae tabulae coloribus elegantissimis sunt pictae, et distinctae: Additum quoque *Registrum Alphabeticum super octo libros Ptholomei* itidem in membranae foliis 25. manuscriptum: quod sub singulis locorum nominibus, ordine Alphabetico collocatis, situm ex mente Ptolemaei indicat, addito non solum Libro et Capite textus, in quo illius fit mentio, sed et tabula, in qua ille melius possit in plano cognosci. Plurimis locis adscripta sunt uaria memoranda, maximam partem ex Martyrologiis desumta; ita tamen, ut recentioris locorum denominationis maior habeatur ratio, quam antiquae; tabulae quoque modernae Geographiae saepius citentur: quibus forte ad tabulas modernae Geographiae, a Nic. Donis delineatas, et nonnullis editionibus post annum 1480. additas, respicitur. Tractatus hic, ut et alius mox subsequens, XIII. folia comprehendens, Nicolaum Donis habet auctorem. Vltimae paginae inscriptus Annus 1502. utpote quo anno Codex hic fuit ad finem perductus. De utroque Libro, ut et de auctore, infra pluribus differendi dabitur occasio.

§ 5.

Alterum ab hoc Codice locum tribuo exemplo Treuirensi, cuius meminit PETRVS MONTANVS, in *Praef. ad edit. Ptolemaei Graeco-Latinam, Amstelodami* 1605. et 1618. in fol. excusam. Nactus erat istud beneficio Reue-

Reuerendissimi et Illustrissimi Principis Electoris, *Iacobi ab Elz*, *Archipraesulis Treuerensis*: sed aetatem Codicis non distincte indicat; nisi quod, eum mandato NICOLAI de CUSA, *Cardinalis*, ex ipsomet Iacobi Angeli Autographo, descriptum esse, dicat. Forsitan Montanus NICOLAI DONIS laborem intelligit, nomenque eius cum nomine Nicolai de Cusa commutat. In reliquis Germaniae Bibliothecis plura adhuc latere Exempla manu exarata, plane mihi persuadeo; de quibus autem nihil certi constat. In Italia, praeter ipsum Angeli Autographon, de quo supra dictum erat, IO. BAPT. FICHETVS, Ciuis Patauinus, THOMASINO teste, in *Bibliotheca Manuscripta Patauina*, *Vtini* 1639. in 4. edita, p. 124. inter rariores Bibliothecae suae Codices, habuit Cosmographiam Ptolemaei, in papyro scriptam, in fol. Quamuis enim Thomasinus non distincte indicet, num Graecus Codex sit, an uero latinus, ex uocabulo tamen Cosmographiae eum latinum esse coniicio; quoniam in Graeco textu uox Geographia adest, quam Angelus per Cosmographiam expressit. MABILLONIVS Venetiis, in Bibliotheca Monasterii Canonicorum Regularium S. Antonii, in Castello, uidit Latinam Versionem Geographiae Ptolemaei, a Iacobo Angelo concinnatam; uid. eius *Museum Ital.* T. I L I p. 37. Sed cum hoc Monasterium, cum integra Bibliotheca, optimae notae Codicibus referta, ante annos plus minus sexaginta, igne fuerit consumta, fortasse et hic Codex periit. Mentionem eius factam fuisse uideo a I. A. Fabricio in Bibl. Graec. Lib. IV. pag. 413.

§. 6.

Relictis aliarum Regionum Bibliothecis, ad Anglicanas peruenio, in quibus uaria reperiri Exempla, manu exarata, testatur *Catalogus MStorum Angliae et Hiberniae*, supra laudatus. Sic e. g. T. I. P. II. n. 2178. mentio fit, inter Codices MStos Collegii Mariae Magdalenae, Ptolemaei Cosmographiae, cum Epistola ad Alexandrum V. a Iacobo Angelo data: itemque alius l. c. n. 1905. inter Codices Collegii Etonensis, sub arce Windsoria, maioris formae: a quo diuersus qui inter Codices Isaaci Vossii n. 2395. refertur. Inter Libros autem Roberti Burscough, teste eodem Catalogo, n. 7699. fuit exemplum pariter Versionis Iac. Angeli.

Bel-

Belgicae Bibliothecae non plane destituuntur eiusmodi Codicibus. In sola enim Lugdunensi, testante Catalogo p. 372. b. bini habentur Codices Chartacei, inter MSS. Bibliothecae Vossianae: unus comprehendit Cl. Ptolemaei Cosmographiam Libris VIII. ex uersione Iac. Angeli, cui praemittitur dedicatio ad Alexandrum V. Pontificem Maximum; alter p. 374. commemoratus, forte ab eo non differt, quamuis l. c. Inscriptiones saltem Iacobi Angeli, Alexandro V. Pontifici Maximo dicatas, cum Indice Geographico, comprehendere dicatur. Praeter enim Cosmographiam non alius, Iac. Angeli Liber inscriptionum Pontifici Alexandro V. dicatus, innotuit; hinc librarium in describendo errasse coniicio, et, loco uocis Inscriptionum, legendum esse Descriptionum (scil. Geographicarum) puto: quam tamen coniecturam nemini obtrudo.

CAPVT IV.

DE SPLENDIDISSIMO CODICE LATINO EBNERIANO.

§. 1.

ENumeratis hucusque omnibus, quotquot inuestigare potui Geographiae Ptolemaei Codicibus manu exaratis, ad splendidissimum EBNERIANVM nunc peruenio, utpote qui primus occasionem huic scripto dedit. Cum autem illius accuratius perlustrandi copia a PERILLVSTRI DN. POSSESSORE mihi facta sit, descriptionem dabo, non qualem Codicis dignitas postulat, sed qualem fandi imbecillitas permittit. Exemplum hoc in membrana, formae maioris, siue ut loqui amant, Regalis, elegantissime conscriptum, crassitie duos adaequat pollices, foliaque continet CIII. Ligatura constat ex corio Vitulino, quod uariis inauratis lineis et circulis exornatum. Eae Ligaturae partes, quibus fibulae sunt annexae, ex panno confectae sunt serico, intertexto auro: ex quo sane colligitur, primum Libri possessorem, uirum haud fuisse uulgaris sortis.

§. 2.

Vberius id probare censeo insignia, in margine inferiore, primi statim folii, conspicua. Olim enim moris erat, insigniorum insignia hospi-

ad Cap. IV. § 2 p. 27.

Be
ſol
ce
Cl
pr
p.
ne
In
gr
dr
et
gr

p
fi
ſ
f
ſ
g
l
e
t

ſ

hoſpitum foribus praefigere, docente *Barthio ad Lib. IV. Thebaid. Statii* pag. 954. Quid igitur impedit, quo minus credamus, haec, quae in ſplendiſſimo EBNERIANO Codice occurrunt inſignia, eius primum prodere poſſeſſorem. Nam eruditi, prae aliis opibus ualentes, conſueuerant olim inſignia, elegantiſſimis expreſſa picturis, Libris, qui aliquo eſſent pretio, praefigere; id quod praeter alia innumera exempla, ex S. R. DN. *Cypriani Catal. Bibl. Gothanae* p. 20. NESSELII *Catal. Bibl. Vindobon.* P. V. p. 4. 5. P. VII. p. 73. 74. 102. et Lib. IX. ap. *Schelhorn. in Amoenitat. litterar.* T. V. p. 104. patet. Ipſa Codicis EBNERIANI inſignia exhibent conſpiciendum ſcutum, fere quadrangulum, in cuſpidem definens, et corona laurea circumdatum; cui telamonis loco, ut uocant Heraldici, adeſt genius, ſive Angelus, deſuper dextra tenens coronam, ſiniſtra uero ſcutum coronae huic incluſum. In ipſius ſcuti parte inferiore tres apparent montes, ex quorum medio, inter duos eminente, ſurgit arbor, eaque ni fallor laurus. Intra coronam, alteri ſcuti lateri adſcripta eſt litera L. alteri uero B. quibus literis, primus Codicis Poſſeſſor ſine dubio deſignatur.

§. 3.

Scripturam Codicis ſi reſpiciamus, litterae quorumuis Librorum et Capitum initiales, ſunt auro uariisque coloribus artificioſiſſime pictae; quam pingendi artem nonnulli deperditis hodie accenſent. Vid. MONTFAUC. *Palaeogr. Graec.* L. I. C. V. et M. GUHLINGII Diſſ. de Autographis ueterum p. 6. ſeq. Reliqua Scriptura uenuſta quidem accurataque eſt, nec tamen Seculum XV. excedit: id quod partim cognoſcitur ex aetate, qua Tabulae Codici adiectae ſunt delineatae, partim uero ex Scriptura ipſa, quae ubiuis fere conuenit cum Criteriis, a REVERENDISS. ABBATE GOTTWICENSI, in *Chron.* L. I. C. VI. §. 3. et 4. p. 62. et celeb. STRVVIO in *actis litterar. e MStis erutis* T. I. Faſc. I. pag. 30. Seculo XV. adſignatis.

§. 4.

Hiſce generatim obſeruatis ad ipſam operis dedicationem procedo, quam altera ſtatim exhibet pagina. Omnes fere Codices Latini, qui adhuc ſuperſunt, eam perhibent ad Pontif. Max. Alexandrum V. eſſe directam: in Codice uero EBNERIANO haec leguntur dedicationis uerba initialia:

BEATISSIMO PATRI INNOCENTIO QVINTO PONTIFICI MAXIMO IACOBVS ANGELVS.

Errorem a librario fuiſſe in deſcribendo commiſſum, ii coniicient, quibus ſeries Pontificum Romanorum eſt cognita. *Innocentius* enim, qui uulgo *quintus* audit, iam A. 1276. diem ſuum obiit, Iacobus uero Angelus ſub initium Seculi XV. floruit. Sed refragantibus quamuis tot aliis Codicibus, auctoritatem tamen EBNERIANI ex parte ſtabilire poſſumus. Etenim, non omnes inter ſe conueniunt, in numerandis Pontificibus: imo ipſi Pontifices interdum dubitant de numero nominibus ſuis adiiciendo; quale exemplum in Benedicto XIII. noſtro tempore occurrit. Num enim is *decimus tertius*, an uero *decimus quartus* debuerit ſalutari, initio haerebant: et recte quidem, quoniam Innocentius VII. in Diplomate ap. VGHELLIVM *Ital. Sacr.* T. IV. p. 806. Benedictum, qui Antipapam habebat Gregorium XII. iam decimum tertium appellat. Forte igitur, ſi coniecturis locus dandus, Iacobus Angelus, qui munus Secretarii ab Innocentio petierat, teſte LEONH. BRVNI *Aretini* L. I. *Epiſt. I.* pag. 1. et 2. *edit. recentiſſ Hamburg. de A.* 1724. obtinendi illius cauſa, Pontifici hunc ſuum laborem inſcribere uoluit: quo fatis functo, et Verſione nondum ad finem perducta, Alexandro V. eam dedicauit, cuius nomen in omnibus expreſſum legitur Codicibus. Librarius autem EBNERIANVM deſcribens exemplar, retento numero, Alexandri nomini, in ordine Pontificum, conueniente, nomen Innocentii ſubſtituit, adeoque errorem commiſit. Id quod eo magis probabile mihi uidetur, quoniam ad titulos librorum aut dedicationum deſcribendos, antiquiſſimis temporibus adhibebantur Chryſographi, qui eos membranae purpureae literis inſcribebant aureis, referente MONTFAUC. in *Palaeogr. Graeca* L. I. C. I. p. 4. ſeq. et diuerſi erant a Calligraphis. Hi aut nimis incurii aut aliis rebus intenti, facile errare potuerunt; ut plura exempla, in aliis Codicibus obuia, docent. Cum igitur in memorato Codice EBNERIANO ea pars membranae, cui uerba, ſuperius adducta, deprehenduntur inſcripta, minio ſit picta, primae autem Calligraphiae indicia adhuc pelluceant, facile fieri potuit, ut Chryſographus tincta iam membrana, ueri nominis oblitus, aliud loco eius ſubſtituerit.

§. 5. In-

§. 5.

Inſcriptionem hanc ipſa ſequitur dedicatio : quam , cum in Bononienſi, aliisque extet editionibus , huc tranſcribere nolo. Excipit eam textus ipſe, complectens ueram et genuinam Iacobi Angeli uerſionem ; quae in Romana et reliquis editionibus nonnihil fuit emendata , in ſola autem Bononienſi editione, quantum ego coniicio, incorrupta legitur. Cauſa uero emendationis in plerisque editionibus fuit diuerſitas meridiani ; Ptolemaeus enim ſecundum Meridianum Alexandrinum omnia loca dimenſus eſt , reliqui uero recentiores Mathematici rationem computationis Ptolemaei non habuerunt : inde Ptol. adeo fuit mutatus, ut, cente *Eraſmo, in Praef. ad Edit. Baſil. Graecam*, eos numeros , quos Ptolemaeus tradidit, quam maxime corruptos hodie habeamus.

§. 6.

Conſiderata nunc prima ſplendidiſſimi EBNERIANI Codicis parte, ſcil. textu, ad alteram, quae tabulas Geographicas comprehendit, pedem promoueo. Iſtae collocatae deprehenduntur poſt ultima uerba Capitis II. ex Libro VIII. hincque capita reliqua, tabulas ipſas, earumque diſpoſitionem concernentia , quae in omnibus fere editionibus Graecis pariter ac Latinis reperiuntur, in laudato Codice deficere uidentur; ſed ſciendum, unius cuiusuis tabulae auerſae parti eas eſſe inſcriptas, maioris forſitan cauſa euidentiae. Ante uero quam ipſas tabulas accuratius conſiderem, diſpiciendum eſt, quid ſibi uelint iſta uerba , quae ſub finem Cap. II. ex Libro VIII. leguntur. Sunt ea, aureis literis, in parte membranae minio tinctae ſcripta , ſequentem in modum : *Nunc ſequuntur Tabulae per Nicolaum Germanum.* Quis fuerit iſte Nicolaus, obſcurum eſt, Germanum eum fuiſſe ex cognomine patet ; quale uero ei fuerit nomen gentilitium, aut quae patria, ex uerbis Codicis haud licet cognoſcere. Quod ſi alios euoluamus Scriptores, tantas deprehendimus opinionum diuerſitates, ut aliquid certi ſtatuere ſit difficile. Princeps ille Graecae litteraturae I. A. FABRICIVS, in *Bibl. Graec.* L. IV. p. 413. mentionem faciens Geographiae Ptol. Romae 1482. apud Nicol. Hahn impreſſae, in not. ſubiuncta haec habet : *Hunc puto eſſe Nicolaum Donis, quem Voſſius de ſcientiis Mathematicis p. 413. e Ficino tradit, A. 1470. (f) emiſiſſe in Coſmographiam Ptolemaei opus mirandum,*

(f) Clariſſ. *Annal. Typograph.* Conditor, MAITTAIRE T. I. p. 167. not. edit. prior. eundem citans locum, forte ex errore typothetae aut Librarii 1480. annum poſuit.

dum, cum nouis tabulis. Eandem quoque ſententiam amplectuntur Viri de Eccleſia pariter, ac re literaria meritiſſimi, I. F. REIMANNVS in *Introd. ad Hiſtor. litter. inprimis Germanorum Sect.* III. P. II. *Quaeſt.* 167. p. 392. E. D. HAUBERVS *in Idea Hiſtoriae tabularum Geogr.* p. 17. in not. niſi quod hic in *addit. ad Ideam Hiſt. Tabul. Geogr.* p. 8. ſeq. ex mente celeb. I. G. DOPPELMAYERI coniiciat, per Nicolaum Donis indicari Nicolaum Cuſanum, et opinionem S. R. DN D. LIEBKNECHTII, *in Programmate, de Haſſia Mathematica* propoſitam, reiiciat, uel ſaltem in dubium uocet. At enim uero, pace tantorum uirorum, liceat mihi aſſerere, Nicolaum Donis diuerſam eſſe a *Nicolao Cuſano*, et *Nicolao Hahn*, ſi quis unquam fuit, perſonam; quo meo aſſerto neque auctoritati neque fidei illorum quicquam derogari cupio: modeſte potius in ſententias eorum inquiro, memor dictorum a cel. etiam poſt mortem I. A. FABRICIO *in Praef. ad L. I. Bibl. Graec.* FATEOR — *me nondum in omnibus potuiſſe mihi ipſi ſatisfacere; itaque gratias acturus ſum ei, qui uel omiſſa a me uel perperam etiam poſita notauerit obſeruatione ſua priuata. etc.* Agnouit ipſe quoque S. R. HAVBERVS hunc errorem in Epiſtola quadam ad Rev. F. I. BEYSCHLAGIVM, cuius excerptum dedit in *Sylloges Variorum Opuſc.* T. I p. 490. Sed quibus rationibus adductus ſit, non addidit. Ego itaque rationes allegabo, et, quod diuerſi plane ſint, NICOLAVS CUSANVS, exinde probabo, quia diuerſo hi Viri inclaruerunt tempore: Nicolaus enim Cuſanus iam An. 1464 in Vmbria diem ſupremum obiit, quicquid in contrarium proferat HAVBERVS in addit. cit. p. 10. ex ſententia DOPPELMAYERI, notatus ea propter a laudato FABRICIO *Bibl. Med. Aeui* L. III. pag. 1238. Nicolaus uero Donis 1470. adhuc claruit. Deinde neque inter opera Cuſani, repetita uice edita, eſt relata haec uerſio, neque in Catalogis Bibliothecarum unquam Cuſano tribuitur. NICOLAVM uero HAHN et NICOLAVM DONIS diuerſos eſſe probo, quoniam merita Typographi, qui typis ſaltem exſcripſit Ptolemaeum, non ſunt tanta, ut uiri maximi, quales fuerunt auctores infra nominandi, eum certatim ornarent encomiis. Neque etiam Nicolai Hahn nomen unquam inter Typographos compareat. Quamuis enim MAITTAIRE T. I p. 167. *edit. prior.* id allegat, facile tamen cuiuis legenti patebit, eum Exemplar, a Fabricio citatum, oculis non uſurpaſſe, ſed ſaltem ex eo uerba inſtituto ſuo inſeruientia allegaſſe. KRANZIVS quidem in *memorabil. Biblioth. Vratislav. Eliſabethanae* p. 74 dicit, *ſe miratum eſſe exemplar Coſmographiae Ptolemaei, a Nicolao Hahn, qui primus Typographiam Italiae intulit, Romae 1482. membranis impreſſae, tabulisque*

que coloribus interstinctis ornatae; Sed praeterquam quod eadem uerba fere legantur apud FABRICIVM l. c. in eo erraſſe mihi uidetur KRANZIVS, Nicolaum Hahn pro primo in Italia Typographiae auctore habens; cum alii Vdalricum Hahn ſ. Gallum primum exercuiſſe Romae artem Typographicam putent, nos uero infra Arnoldo Buckinck et Conrado Sueynheym eam laudem merito tribuemus.

§. 7.

Nil igitur ſupereſt, quam ut ipſis ſcriptorum fide dignorum uerbis doceam, quis fuerit Nicolaus, qui ob ſuam in emendando et illuſtrando Ptolemaeo induſtriam, tantis praedicatur encomiis. Audiamus prae ceteris IOHANNEM TRITHEMIVM, ſcriptorem fide dignum, et ſatis accuratum: qui, in *Catalogo Virorum litteris illuſtrium p. 162. edit. Francof. de An. 1601.* ſequentia profert: *Nicolaus Donis, Monachus diui Patris Benedicti, Monaſterii, ut ferunt, Reichenbacenſis, Vir certe in ſecularibus litteris ſtudioſus et eruditus, et diuinarum Scripturarum non ignarus, Philoſophus et Aſtronomus inſignis, Coſmographiae Ptolemaei uigilantisſimus repertor, et diligentisſimus* (edit. Colonienſis de An. 1546. in 4. legit *ſagacisſimus*) *reſtaurator, ingenio praeſtans, et clarus eloquio: ſcripſit non contemnenda Volumina, quibus memoriam ſui poſteris commendauit. E quibus extat opus mirandum et celeberrimum, cum picturis et nouis tabulis elegantisſime ornatum, in Coſmographiam Ptolemaei, ad Paulum Papam II. Libros VIII. de locis quoque mirandis Librum I. Epiſtolas etiam multas, et iudicio meo non inelegantes, ad diuerſas compoſuit. Floruit ſub Friderico Imperatore III. et Paulo Papa II. Anno MCCCC LXX.* Haec iisdem ferme repetuntur uerbis in laudati TRITHEMII Tractatu, *de Scriptoribus Eccleſ.* p. 370. Ex quibus forte hauſit GESNERVS, quae in *Bibliotheca Vniuerſali* p 519 *edit. Tigur.* de Anno 1545. habet. Quis exinde non uidet, Nicolaum Donis fuiſſe Monachum, adeoque a Nic. Hahn, Typographo, ſi quis unquam fuit, et Nic. Cuſano, diuerſum. Trithemius quidem patriam non indicat, Geſnerus autem natione Teutonicum fuiſſe dicit: ut proin nullus dubitem, Nicolaum Donis et Nicolaum Germanum eſſe unam eandemque perſonam. Si quis autem horum virorum teſtimoniis fidem tribuere nolit, ei uerba Nicolai ipſius, quae in *Praefat.* ad edit. *Geog. Ptol. Vlmenſem* de Anno 1482. et 1486 leguntur, bene penſitanda relinquo. Ibi inter alia ſcribit: *Nos cum per otium Ptolemaei ſcripta legeremus, quod a Profesſione noſtra non plane abhorrebat*, etc. Et paulo inferius, cauſas indicans, cur hoc opus Pontifici inſcripſerit, ait: *Quod* a Sacerdote *prouenit, id ad omnium Sacerdotum Archi-*

mandri-

mandritam referendum erit, etc. Imo et aliud argumentum mihi ſuppetit, deſumtum ex pictura, qua prima litera dedicationis editionum Vlmenſium exornatur. In illa ſe conſpiciendum praebet Pontifex Maximus, throno inſidens, in capite geſtans diadema papale. Ante eius genua prouolutus iacet Monachus, porrigens librum; quae certè Nicolaum Donis, Monachum ordinis Benedictinorum, dedicantem et offerentem Pontifici Maximo librum, a ſe emendatum, indicare mihi uidentur. Ex mea igitur ſententia Nicolaus Donis nonnulla in uerſione Iacobi Angeli correxit, quod inſtituta exemplarium collatio docebit: deinde tabulas Geographicas, quas iam Agathodaemon ex mente Ptolemaei delineauit, expreſſis nominibus urbium et locorum latinis, conuertit, emendauit, et Eſtenſi Ferrariae Principi g) obtulit; in quibus tamen, uti ſe ipſe fatetur, *nulla in re a Ptolemaei intentione, licet a pictura, diſceſſit.* Ex hoc Auctoris autographo Florentiae aſſeruato, et nitidiſſime ſcripto, cum ars Graphica in ſolis fere Monaſteriis fuerit exculta, plura fuere deſcripta exempla; quorum unum peruenit ad manus *Leonardi Hol*, ciuis et typographi Vlmenſis, qui iſtud, una cum tabulis ligno inciſis, typis imprimi curauit. Nullibi legimus, quod Iacobus Angelus uerſioni ſuae ullas adiunxerit mappas Geographicas; Nicolaus potius Donis de ſe ipſo teſtatur, *quod mundum tali delineauerit modo, quali ante eum nemo, cum e. g. magnitudinis Inſularum rationem habuerit*; is igitur pro primo Geographiae tabularis reſtauratore merito habendus, ac cum cautione legenda, quae habet I. A. FABRICIVS et REIMANNVS locis ſupra citatis. Addatur eiusd. FABRICII *Bibl. med. aeui* T. V. p. 350.

§ 8.

Sed pergendum eſt in ulteriori Codicis EBNERIANI recenſione: cumque hactenus de auctore tabularum ipſius egerim, nunc ad ipſas tabulas propius conſiderandas procedam. Hic autem non repetam, quae in ſuperioribus de Agathodaemonis cuiusdam tabulis diſſerui; quae uel longitudine temporis, uel incuria deſcriptorum, adeo fuerunt deprauatae, ut uix quicquam priſtini decoris ſuperfuerit, nec nomina urbium et locorum amplius dignoſci a ſe inuicem potuerint. Hinc Nicolaus Donis ſ. Germanus eas correxit, nomina locorum Graeca latine reddidit, ſitum ac magnitudinem Inſularum indicauit; ordine tamen tabularum Aga-

g) forte etiam Viris illius urbis eruditis. Digna eſſet integra praefatio, quae adponeretur, niſi chartae eſſet parcendum.

Agathodaemonis ita ſeruato, ut non plures quam XXVII. delinearet tabulas; totidem ſcil. quod egregii Codices, Viennenſis et Venetus, oſtendunt, quotque etiam EBNERIANVS Codex habet. Huius autem tabulae uariis Coloribus, non oleo, ſed aqua gummique temperatis, diſtinctae; ita, ut color ille coeruleus, ultramarinus dictus, mare uel fluuios in mare deſcendentes, rubeus, flauus, aut alii, pro earum diuerſitate Inſulas deſignet. Gradus longitudinis et latitudinis extremis tabularum limbis, auro obductis, buxeo ſunt colore inſcripti. Nomina Regionum Prouinciarumque litteris aureis aut rubris, iisque maioribus, urbium uero et oppidorum tantum atramento, ſed diuerſi nigroris, ſignificantur.. Quo etiam ſitus locorum accurate potuerint indicari, lineae in membrana perpendiculariter et transuerſim ſunt ductae; quarum ueſtigia in Codice adhuc deprehenduntur. Praeterea et hoc mihi uidetur conſideratione dignum, quod urbes, prae aliis maiores, ſemper puncto maiori aureo, minores uero circellis tantum minuſculis, atramento ductis, indicentur.

§. 9.

Ordinem tabularum Codicis EBNERIANI quod concernit, is cum Agathodaemonis tabulis idem fere eſt; prima enim ſiſtit uniuerſum orbem, tunc temporis cognitum, ſecunda Inſulas Albiona et Hiberniam, et ſic porro, ſecundum ſeriem, quam ipſe Ptolemaeus Libro VIII. ſeruauit. Reliqua enim Capita Libri huius, inde a ſecundo, auerſae tabularum parti ſunt inſcriptae: ut ſcil. quaeuis tabula textum ipſum, ad quem delineata ſit, facilius oſtendat. Vltima tabula ultimam quoque Periodum dicti libri ſiſtit; qua finita nihil amplius de anno aut die, quo hic Codex deſcriptus, nihil de ipſo autographo, ex quo deſumtus, nihil denique de Calligrapho, ipſi adiectum legitur. Quantum autem ex hucusque commemoratis licet conjicere, poſt inuentam demum Typographiam Exemplar, EBNERIANVM manu exaratum fuiſſe arbitror; Nicolaus enim Donis, auctor tabularum, floruit circa annum 1470. poſt idem tempus igitur, uel ex autographo, uel ex alio exemplari fuit deſcriptum: ita tamen, ut inter annum iam dictum, et inter annum ſcriptionis, haud multum temporis interciderit.

CAPVT V.

DE GRAECIS ET GRAECO-LATINIS PTOLEMAEI GEOGRAPHIAE EDITIONIBVS.

§. 1.

Recenſitis hucusque uariis Geographiae Ptolemaei Codicibus manu exaratis, tam Graecis, quam Latinis, ad ea progredior Exempla, quae typis ſunt exſcripta. In his recenſendis ante omnia rationem habebo editionum Graecarum et Graeco-Latinarum, iisque demum Latinas, ſecundum ſeculorum ſeriem, in Capitibus ſequentibus, ſubiungam.

§. 2.

Mirantur haud pauci inter eruditos, cur auctor, tantopere a uiris elegantiorum literarum amantibus aeſtimatus, rariſſime Graecus compareat; cum tamen fere uiginti exempla manu ſcripta, in diuerſis Europae extent Bibliothecis. Quod ſi uero cauſam tantae raritatis ſcrutari uelimus, in eo poſitam eſſe deprehendemus, quoniam uix quater textus Graecus typis eſt exſcriptus. Ipſe, multis in rem literariam meritis clariſſimus I. A. FABRICIVS *in Bibl. Graec.* L. IV. C. XIV. §. 2. tres ſaltem allegat Graecas editiones, quarum tamem una uerſionem latinam in margine habet adiectam: non autem refert, quid in unaquaque ſit notandum, aut quibus in rebus una alteram antecedat. Cum uero mihi ipſi contigerit, ſingulas euoluere, breuem earum notitiam ſuppeditabo.

§. 3.

Primus, qui obſtetricias praebuit manus textui Graeco in lucem proferendo, magnus ille fuit ERASMVS; cui THEOBALDVS FETTICHIVS a) *Medicus Ingolſtadienſis*, magni nominis, Codicem, quem poſſederat, manu exaratum, miſit euulgandum. Hic Anno 1533. in forma quater complicata typis *Frobenianis*, textum ſaltem Graecum, ſine ulla Verſione, aut explicatione latina, excudi iuſſit, eumque Fettichio, in grati animi teſti-

a) De Fettichio multa proferre promiſit Apoſtata ille notiſſimus, RUD. MART. MEELFUHRERVS, in Diſſ. qua ſiſtit *Germaniam Orientalem* §. 9. qui, dum promiſſis non ſtetit, Almelouenii Bibl. promiſſam et latentem, a ſe continuatam, adauxit.

teſtificationem, dedicauit. b) Laudat in ea Eraſmus humanitatem Fettichii, qui gratis typographo Graeci voluminis fecit copiam, nomenque Theobaldi, a tot millibus ſtudioſorum celebratum iri, dicit. Dolet praeterea, tam uetuſtum auctorem neminem tot ſeculis fuiſſe nactum, a quo pro dignitate latinis auribus traderetur. A duobus enim interpretibus c) male eum fuiſſe tractatum, rem ipſam loqui; et Pirckheymeri laborem, utpote perfectiſſimum, inchoatum quidem fuiſſe, ſed non ad finem perductum. Optat igitur, ut a uiro docto ſuſcipiatur labor utiliſſimus, emendenturque numerorum notae, a librariis mirum in modum deprauatae. Haec ſumma eſt dedicationis; quam excipit textus Graecus, multis ſcribendi compendiis refertus; adeo, ut uix, niſi a linguae Graecae ualde perito, legi poſſit. Tabulae huic editioni non ſunt additae; quoniam Ptolemaeus nullas reliquit, ſed Agathodaemon tantum addidit. Sumtus huic libro imprimendo ſuppeditauit praeter *Hieronymum Frobenium*, *Nicolaus* quoque *Epiſcopius*, uti ſubſcriptio Graeca in ultima pagina, docet.

§. 4.

Vix tredecim praeteriere anni, cum Chriſtianus Wechelus, clariſſimus ille Pariſienſium typographus, Anno 1546. in eadem forma, textum rurſus Graecum, in officina ſua excudi iuſſit: eruditis ſentientibus fructum, ex lectione huius auctoris ad illos redundantem. Rariſſimis libris haec editio merito eſt annumeranda; ſiquidem in pauciſſimis Bibliothecarum Catalogis mentio eius occurrit. In Biblioth. Lugdunenſi adeſſe exemplar, teſtatur Catalogus p. 314. Fabricius quoque eam l. c. allegat: nec minus in Bibliotheca Incluti Senatus Lipſ. exemplar aliud extat, quod ſupra Cap. II. §. 11. uberius deſcripſi.

§. 5.

Praeter has binas editiones Graecas non alia mihi occurrit. Seculo tamen ineunte XVII. textus Graecus typis rurſus fuit mandatus, addita ſimul uerſione latina. Mira eſt apud Scriptores, in alleganda hac editione, diuerſitas: alii eam *Francofurti* 1605. in fol. excuſam eſſe dicunt, nonnulli

b) Haec Dedicatio operum Erasmi T. III. in officina Frobeniana excuſ. eſt quoque inſerta.

c) per quos forte *Iac. Angelum* et *Nic. Donis* intelligit.

nulli *Amſtelodami* eodem anno prodiiſſe putant. Sed una eademque eſt editio, et Amſtelodamenſis, et Francofurtana. Iodocus enim Hondius et Cornelius Nicolai, quorum ſumtibus iſta prodiit, in officina cuiusdam Amſtelodamenſis Typographi, textum Graecum pariter ac Latinum, imprimi curarunt; eumque, cum tabulis a Gerardo Mercatore in aes inciſis, Francofurti, in qua tunc urbe celeberrimum erat Bibliopolarum emporium, uendiderunt. Cognoſcere id licet ex titulo, quem duplicem huic editioni praefigi curarunt: in uno ſic legitur: *Iodocus Hondius excudit ſibi et Cornelio Nicolai, in cuius officina proſtant Francofurti 1605.* in altero: *Sumtibus Cornelii Nicolai et Iodoci Hondii Amſterodammi Anno D. 1605.* Ex qua duplici ſubſcriptione colligo, Iodocum Hondium cum Cornelio Nicolai publicam habuiſſe officinam, et Francofurti et Amſterodami. Reliqua Tituli uerba in utroque exemplari per omnia quam accurate conueniunt, quae huc apponam: CLAVDII PTOLEMAEI *Alexandrini, Geographiae Libri octo Graeco - Latini. Latine primum recogniti et emendati, cum tabulis Geographicis, ad mentem auctoris reſtitutis, per Gerardum Mercatorem: iam uero, ad Graeca et Latina exemplaria, a Petro Montano iterum recogniti, et pluribus locis caſtigati; adiecta inſuper ab eodem nomina recentia et aequipollentia, ex uariis auctoribus ueteribus, et recentioribus, magna cura collecta, in gratiam et uſum Geographiae Studioſorum.* Adeſt huius editionis exemplar in *Bibliotheca publica Academiae Wittebergenſis*, cui b. BOSIVS multa in margine adſcripſit, in primis uero cum Bocharto id ſtudioſe contulit.

§. 6.

Praefixa legitur utrique editioni *Praefatio Iodoci Hondii*, in qua merita GERHARDI MERCATORIS recenſet, eiusque in ſtudio Geographico ardorem laudibus extollit. Hic enim eximius Vir, animum ad repurgandas Agathodaemonis, uel potius Nicolai Donis, in Ptolemaei Geographiam, tabulas, adiecit, easque 1578. Coloniae publici iuris fecit. Poſt eius obitum Iodocus Hondius, ut alias Mercatoris tabulas, ita et has, magno aere redemit. Audiamus ipſum Hondium, de occaſione editionis huius, in Praefatione ſic differentem; *Huius Mercatoris* d) *Tabulas omnes, priſcas*

d) GERHARDVS MERCATOR *Rupelmundanus*, obiit Duysburgi 1594. aetatis ſuae anno 82. item illius dedit GVALTH GLIMNIVS, quam praefixam leges Tomo I. Atlantis a Iod. Hondio editi, ex qua forte plurima deſcripſit MELCH. ADAMI in *Vitis Philoſ Germ.* Vol. I. p. 392. conf. PANTALEON, *Proſopog* P. III. BOISSARD, *Icon.* P. IV, n. 46. et alii.

prisca et recentes, ingenti aere ab haeredibus coëmtas, cum in uulgus edere decreuissem, (intelligebam enim, iam pridem exemplaria desiderari,) ratus sum, me et ipsius nomini et publico consulturum, si cum Viris, istarum artium peritis, consilium caperem. Itaque et alios complures, et inter alios Cl. Virum D. Petrum Bertium, Philosophiae in illustri Batauina Professorem, qui mihi unus instar omnium fuit, adii, compellauique. Is mihi auctor fuit, ut a Ptolemaicarum tabularum editione auspicium feliciter facerem — Suasit idem, ut Graeca cum Latinis darem; ad latus nomina recentia, Europaeis nostris usurpata, adiungerem, simulque adnotarem ex Strabone, Mela, Caesare, Tacito, Itinerario Antonini, aliisque, nominum diuersitates. Etsi uero consilium placeret, (quid enim salubrius excogitari potuit,) sentiremque, me in uocum recentiorum nomenclatura a Villanouano, et aliis, haud leuiter adiutum: tamen, quia uariantium nominum collectio, infinitam ferè lectionem obseruationemque requirebat, et me alia alio uocabant, putaui, hanc prouinciam alteri alicui esse demandandam. Obtulit se autem mihi affinis meus, D. Petrus Montanus, homo, (absit dicto inuidia,) Graece Latineque eruditissimus; qui et laborem istum in se recepit, et Latina cum Graecis collata examinataque, ubi opus fuit, (fuit autem locis complurimis) emendauit. Multa enim in Latina uersione deprauata, nonnulla addita, non pauca omissa, multa transportata reperit, etc. Ex quibus facile est iudicare, editionem hanc ceteris esse praeferendam; non solum ob industriam, in emendandis Tabulis a Mercatore adhibitam; sed et ob collationem textus Graeci, cum aliorum Geographorum antiquorum scriptis. Hanc Hondii Praefationem excipit alia Gerardi Mercatoris: ea nempe, quae in editione Coloniensi de Anno 1584 legitur, et index omnium locorum, quae in Ptolemaei libris occurrunt, suasu Dn. Damiani Quadi, *Domini in Landskron*, a *Gerh. Mercatore* concinnatus. Lubens praetermitto uaria Poemata, a Viris eruditissimis in hunc Petri Montani et Iod. Hondii laborem consignatis; et effigiem Ger. Mercatoris, a *Bernardo Furmerio* carmine celebratam. Textus Graecus paucissimas habet abbreuiaturas, latinus satis est accuratus, et Graecarum uocum significatum omnino exhaurit. De Tabulis nihil in praesenti addam, cum paulo copiosius in sequentibus de iis disseram.

§. 7.

Diuersae ab hac edit. sunt aliae 1618. Amstelodami, Lugduni Batauorum, et Francofurti excusae; quarum, ut in aliis Bibliothecarum Catalogis, sic et Bodlejanae P. II. p. 83 fit mentio. Sed sciendum est, errorem ortum traxisse ex diuersa subscriptione. Isaacus enim Elzeuirius, typographus

graphus Lugdunensis, ex cuius officina prodierat haec editio, nomen suum in ultima expressit pagina; Iodocus autem Hondius, sumtus suppeditans, in prima pagina: qui et Amstelodami et Francofurti officinam habuit librariam. Igitur pro una diuersae hae tres editiones sunt habendae. Quantum ex relatione amicorum intellexi, (ipsi enim mihi istam editionem inspicere non licuit,) additae sunt uariae lectiones, ex Codice Heidelbergensi desumtae; itemque testante FABRICIO l. c. p. 413. *Itinerarium Antonini*, et *Burdegalense*, cum *Tabula Peutingeriana*; qui uero nonnihil errauit. Inserta enim fuit integra editio, separatim quoque uendita, Tomo I. Theatri ueteris Geographiae, a *Petro Bertio*, Christianissimi Regis Galliarum Cosmographo, 1618 et 1619. editi, et duobus tomis absoluti: in cuius operis tomo posteriori, citati a Fabricio auctores, cum aliis habentur. Etsi uero tanto studio, tantaque diligentia, haec editio fuerit reuisa, IOHANNES tamen GRAVIVS, referente FABRICIO p. 414. in ea multos animaduertit errores, conferendo istam cum quodam codice MSto. Vtrum uero error semper fuerit in MSto, an uero in impresso, ii iudicent, quibus editionem *Gravianam*, in qua dedit descriptionem Ptolemaicam Arabiae, accurate cum aliis conferre licet exemplaribus; quibusque obseruationes Astronomicae sunt perspectae atque cognitae. Haec Arabicae Petraeae descriptio cum tabula urbium insignium eiusdem Ptolemaei inserta est Tomo III. *Scriptorum Minorum Geographicorum*, *Oxoniae*, e theatro Sheldoniano 1712. in 8. edito. Tabulam urbium HVDSONVS cum impressis et MStis exemplaribus diligenter contulit, uariasque lectiones in inferiore margine annotauit: quibus multa Ptolemaei loca emendantur.

CA-

CAPVT VI.

DE EDITIONIBVS GEOGRAPHIAE PTOLEMAEI LATINIS, SECVLO XV. IMPRESSIS.

§. 1.

NOn multo poſt inuentam, et nonnihil excultam artem typographicam, eruditi operam nauarunt, optimae notae libros, in lucem publicam protrahere, et ab interitu liberare; qua re ſtudia non parum fuerunt amplificata, eorumque cultoribus facilior, comparandi ſibi libros utiliſſimos, via monſtrata. a) Quoniam uero ob defectum typorum Graecorum, primi illius artis inuentores, et amplificatores, Graecos auctores, ad literarum ſtudia non minus quam latinos, neceſſarios, prelis ſuis ſubiicere non potuerunt b) hinc operam dedere, ut libros Graecos, in latinam linguam translatos, eruditis potuerint legendos exhibere; quorum Catalogum, ſed ualde imperfectum, dedit, Vir de Eccleſia ac literis inſigniter meritus, Dn. Val. Ern. Loeschervs in *Stromat.* p. 277. 278. Inter eos fuit Cl. Ptolemaei Geographia, liber ab eruditis ualde expetitus, cuius uerſionem latinam Dominicus de Lapis, ciuis Bononienſis, primus omnium dediſſe typis impreſſam uidetur.

§ 2.

Extat huius editionis Exemplar in Bibliotheca Acad. Lipſ. Paulina, quod Cl. M. Büttigivs, pro ſua humanitate, perluſtrandum mihi, Lipſiae abhinc aliquot annis uerſanti, conceſſit. Dabo ſubſcriptionem, ſub calcem libri legendam: *Hic finit Coſmographia Ptolemaei, impreſſa opera Dominici de Lapis, ciuis Bononienſis, Anno MCCCCLXII. menſe Iunii XXIII. Bononie.* Nihil in

a) Hinc minime eſt fruſtraneus labor, quem Excell. Dn. Kravsivs P. P. *Hiſt. in Academia Wittebergenſi* ſuſcepit, conſcribens peculiarem libellum ſ. Diſſertationem, *de incrementis Studiorum Seculo XV. per artem typographicam* factis, Annalibus huius artis, quos meditatur, addendam: quam eruditus orbis fruſtra hucusque expectauit.

b) Quod ſi enim quaedam ſaltem uoces graecae in latinis libris occurrerunt, eas non raro deprehendimus aut calamo libris inſertas, aut integris tabellis ligneis inſculptas, aut lineae ſpatio uacante omiſſas, aut denique typis ualde rudibus expreſſas. Conf. Maittaire *Annal. Typograph.* T. I. ex edit. ſecunda, p. 21.

in hac ſubſcriptione uidetur eſſe omiſſum, quod ad notitiam illius, tam ratione anni, quam loci impreſſionis, ac typographi, pertinet. Quod ſi uero celeb. Maittaire T. I Annal. Typogr. ex edit. ſecunda, p. 218. et 379. euoluamus, uidemus, hunc diligentiſſimum Hiſtoriae artis Typographiae ſcrutatorem, non antiquiorem potuiſſe inuenire librum, a Dominico de Lapis excuſum, quam Benedicti di Nurſia opus ad conſeruationem ſanitatis, et Gerardi Cremonenſis theoriam Planetarum: quorum prior anno 1477 poſterior uero 14. - - in officina illius fuit impreſſus; nec etiam alii curioſi, Antiquitates artis typographicae inueſtigantes, reperiere libros, aut eundem, aut paulo antiquiorem annum referentes. Hinc monente Excell. SCHWARZIO, Praeceptore meo pia mente colendo, uitium, in indicando anno, irrepſiſſe typographicum putabam: in qua ſententia firmarunt me aliae quoque rationes, 1.) enim in euoluenda hac editione, deprehendi in cuiusuis paginae limbo inferiori cuſtodes, quibus hodienum utuntur typographi, confuſionis foliorum euitandae cauſa: quorum originem ſupra laudatus D. Loeſcherus refert ad annum 1474. uid. ej. Stromat. p. 285. Cl. Maittaire uero ad Annum 1486. Annal. Typogr. T. I. p. 97. 2.) ſub finem totius libri habetur Regiſtrum pro Bibliopegis; quod cum ſignaturis ad limbum paginae inferiorem, eandem habere originem putat Loeſcherus l. c. 3.) eodem anno ne quidem in celebrioribus Germaniae ciuitatibus, aut Romae, ars typographica exercebatur, multo minus Bononiae. Vnicus Nicolaus Ienſſon putatur, ſub id tempus, artem typographicam intuliſſe Italiae: Maittaire l. c. p. 6. Sed ne hoc quidem omni caret dubio: vid. Loeſcherus l. c. p. 146. 4.) Non omnibus ſubſcriptionibus eiusmodi tuta fides eſt adhibenda; in multis enim unum alterumue omiſſum eſſe numerum denarium aut centenarium, docent Maittaire l. c. p. 2. in not. et Loeſcherus l. c. p. 142. ſeq. 5) Iidem uiri, quorum in Praef. huius editionis tabulis praefixa, fit mentio, quique typographum in adornanda ea adiuuerunt, ſub finem demum Seculi XV. uixerunt. Inde his adductus rationibus concludo, binos in ſubſcriptione finali omiſſos eſſe numeros denarios, et legendum annum 1482. Cum enim ante annum 1477 Dominicus de Lapis, teſtante MAITTAIRE l. c. non excuderit libros Bononiae, ad tam grande uero opus perficiendum, inprimis tabulas aeri incidendas, multo labore et tempore opus habuerit, et non facile primum artis ſuae documentum illud eſſe uoluerit; hinc facile argumentum pro ſtabilienda mea ſententia peti poterit; quam pro uera aſſumo, donec probetur contrarium.

§. 3. Miſſo

§. 3.

Miſſo dubio, de anno impreſſionis, ad reliqua huius editionis memoranda pergo. Textum ea continet latinum, ex uerſione Iacobi Angeli, cuius praefatio in frontiſpicio libri legitur: cum aliis editionibus aut Nicolai Donis, aut aliorum Praefationes ſint praefixae. Signaturas in limbo cuiusuis paginae inferiori, et Regiſtrum pro Bibliopegis, ſub finem operis deprehendi, ſupra iam monui. Textum excipiunt tabulae, quarum index praemittitur; ſuntque numero XXVII. Quae, tam in textu, quam in tabulis, a uiris eruditis, adiuuantibus hanc editionem, ſint praeſtita, docent uerba, eidem cum indice paginae inſcripta, quae ob raritatem libri appono. *Tabulas Coſmographiae, ſecundum dimenſiones Ptolemaei impreſſas, tibi, quisquis es, nobilium operum ſtudioſe, non ſolum ob eam rem commendo, quod ex excellentisſimi Ptolemaei ſcientia manarunt; ſed multo magis, quia et Characteres et figurae tanta ſunt diligentia correctae, ut non multo plus Ptolemaeo ob primam compoſitionem, quam nouo correctori, ob emendationem congruam, debere uideamur.* c) *Nam fruſtra ſuo coeleſti ingenio Ptolomaeus ſcientiam mundo reliquiſſet, niſi praeteritorum ſeculorum ignorantia ſimul ac temeritate, corruptos eius Codices, et peruerſas confuſasque tabularum figuras, noua corrigentis induſtria, ſincera fides, ad ipſius auctoris dignitatem reuocaſſet, et Ptolemaeum non modo ceteris hominibus, ſed ipſi quoque Ptolemaeo reſtituiſſet. Accedit mirifica imprimendi tabulas ratio; cuius inuentoris laus nihil illorum laude inferior, qui primi literarum imprimendarum artem pepererunt, in admirationem ſui ſtudioſisſimum quemque facillime conuertere poteſt. Opus utrumque ſumma adhibita diligentia, duo Aſtrologiae peritisſimi caſtigauerunt, Hieronymus Mamfredus* d) *et Petrus Bonus* e.) *Nec minus curioſe correxerunt ſumma eruditione praediti, Galleotus Mar-*

c) Errat auctor Praefationis, quisquis ille ſit; cum Ptolemaeo tabulas tribuit, quas Agathodaemonem compoſuiſſe ſupra uidimus.

d) Conf. de Mamfredo Koenigii *Bibl. V. et N.* p. 502. qui eum uocat *Manfredum*, facile cum alio eiusdem Nominis, ſequentibus temporibus claro, commiſcendum. b. I. A. Fabricivs in *Biblioth. Med. Aeui* T. V. p. 37. Medicum et Aſtronomum Bononienſem eum uocat, et ſcripſiſſe dicit Centiloquium, de Medicis et infirmis; quod prodiit Bononiae 1483. Forte circa idipſum tempus Ptolemaeo emendando inſudauit.

e) idem forte, ac modo laudati Fabricii Petrus Bonomus: de quo uid. l. c. p. 737. Vtrum noſter Petrvs Bonvs idem ſit, cum Petro Bono, cuius mentionem facit Koenigivs l. c. p. 124. aut cum Petro Bongo, qui ſcripſit librum *de Numeris*, citatum in Ehingeri *Catalogo Bibliothecae Auguſtanae* p. 672. alii uideant.

Martius f) et Collamontanus. g) Extremam emendationis manum imposuit Philippus Eroaldus h) qui Plinii, Strabonis, reliquorumque id genus Scriptorum, Geographiam cum Ptolemaeo conferens, ut esset quam emendatissimus elaborauit. Hanc ad Lectores Commonitionem excipiunt Tabulae XXVII. aeri incisae, sed stilo admodum rudi; ut pro primis omnium eas haberendas esse censeam.

§. 4.

Altero mihi loco commemoranda uenit editio Anno 1475. impressa. De anno impressionis conueniunt omnes, de loco autem diuersae sunt opiniones; sed dirimet totam litem ipsa calci libri adiecta subscriptio Typographi, quam dedit Cl. MAITTAIRE T. I. *Annal. Typogr.* pag. 349. edit. secundae: praemisso quasi titulo, a MAITTAIRE concepto. Cl. Ptolemaei Cosmographiae Libri octo, Latine, cum Epistola Angeli ad Alexandrum V. Pontificem Maximum. *En tibi Lector Cosmographia Ptolemaei, ab Hermanno Leuilapide Coloniensi, Vicentiae, accuratissime impressa. Benedicto Triuisano, et Angelo Michaele Praesidibus M CCCC LXXV. IDI. SEPT. fol.* In subiecta nota i) legitur Epistola commonitoria, Libri calci adiecta: posthaec Cl. Maittaire monet, Bunemannum, qui notitiam huius libri ex Catal. Gudian. p. 370. hausit, eum tribuere *Coloniae*, ostendens simul originem erroris. Hermannus enim LEVILAPIS, alias LIECHTENSTEIN, forte melius *Leichtenstein*, patria fuit Coloniensis, qui arti typographicae primum Vicentiae, postmodum Venetiis uacauit: docente MAITTAIRE l. c. pag. 224. Repetit superius dicta idem MAITTAIRE pag. 774. *in not. z.* referens libros a Prospero Marchand sibi communicatos. Exstat haec editio Viennae, in Bibliotheca Caesarea, et praeter allata a Maittaire, annotatione digna, praefationem Iacobi Angeli libro praemissam, textum 70. philyris continet, ex uersione Iacobi Angeli, nonnihil immutata; singulae autem philyrae custo-

f) Galleotus Martius, docens Bononiae bonas literas, floruit circa annum 1490. vid. FABRICIVS T. III. p. 14. 15. KOENIGIVS in *Bibl. V. et N.* p. 327.

g) forte idem est, quem SIMLERVS in *Continuat. Bibl. Gesneri* pag. 159. Colimontanum uocat.

h) Bini fuere Philippi Beroaldi; quorum unus natus Bononiae Anno 1490. senior, alter uero iunior dictus, circa idem fere tempus floruere. Seniorem hic indigitari puto: is enim totam fere uitam in lectione auctorum consumsit: uid. FABRICIVS in *Bibl. Med. Aeui* T. V. p. 851. seq. GESNERVS, *cum Epitomatore et Continuatoribus*, ac recentissime celeb. Menckenius Iunior.

ſtodibus ſ. ſignaturis in limine inferiori ſunt notatae, tabulae denique deficiunt, quas tamen aliis exemplaribus additas eſſe cenſeo. Curarunt hanc editionem *Angelus Vadius* et *Barnabas* PICARDVS VICENTINVS; qui praefationem perbreuem praemiſerunt, inſertam MAITTAIRE *Annal.* l. c. pag. 349.

§. 5.

Ad editionem ſplendidiſſimam pariter, ac rariſſimam nunc perueniо, quam in nullo hucusque Librorum aut Bibliothecarum Catalogo inueni. Poſſidet eam *Magnificus* C. G. SCHWARZIVS, Vir, de uniuerſo orbe literato meritiſſimus. Romae impreſſam eſſe, ſequens inſcriptio docet, ſub calcem libri legenda: CLAVDII PTOLEMAEI ALEXANDRINI Philoſophi Geographiam ARNOLDVS BVCKINCK e Germania Romae tabulis aeneis in picturis formatam, impreſſit, ſempiterno ingenii artificiique monumento, anno Dominici natalis M CCCC LXXVIII. VI. Idus Octobris, Sedente Sixto IV. Pontifice Max. Anno eius VIII. Neque Maittaire, neque alii uiri, in eruendis typographiae antiquitatibus curioſi, de *Arnoldo* BVCKINCK quidquam referunt; quem tamen ex dedicatione praemiſſa penitius deinde noſcendum exhibebo. Directa eſt ea, ad Pontificem Romanum, Sixtum IV. uti ex modo allegata ſubſcriptione coniicio: nomen enim Pontificis in dedicat. expreſſum non legitur; ſed titulo ſaltem *ſanctisſimi Patris, penes quem hominum et deorum conſenſus imperium cum rerum omnium doctrina eſſe uoluit*, compellatur. Neque etiam dedicantis nomen indicatur; quem tamen *Iohannem Andream, Alerienſem Epiſcopum*, eſſe puto: vid. MAITTAIRE l. c. p. 10. Prae ceteris ſequentia dedicationis uerba commemoratione digna mihi uidentur; utpote in quibus editionis huius continetur Hiſtoria, et ſimul artis typographicae, in urbe Romana, Hiſtoriae nonnihil lucis affunditur. *Ne librariorum inſcitia tuae ſanctitatis aures offenderet, Domitius Calderinus, Veronenſis, cui huius emendationis prouintia demandata fuerat, cum uetuſtisſimo Graeco, manu Gemiſthi* i) *Philoſophi emendato, latinos Codices ſe collocaturum* (forte melius *collaturum*) *Magiſter uero Conradus Suueynheym, Germanus, a quo formandorum Romae librorum ars primum profecta eſt, occaſione hinc ſumpta, poſteritati conſulens,* ani-

F 2

i) de *Georgio Gemiſtho Plethone*, conf. praeter KOENIGIVM in *Bibl. V. et N.* p. 339. SEILERVS in *Continuat. Bibl. Geſneri* p. 269.

animum primum ad hanc doctrinam capessendam adplicuit; subinde mathematicis adhibitis uiris, quemadmodum tabulis aeneis imprimerentur, edocuit, trienniοque in hac cura consumpto, diem obiit. In cuius uigiliarum laborumque partem non inferiori ingenio ac studio Arnoldus Buckinck e Germania, uir apprime eruditus, ad imperfectum opus succedens, ne, Domitii k) Conradique obitu, eorum uigiliae emendationesque sine testimonio perirent, neue uirorum eruditorum censuram fugerent, immensae subtilitatis machinamenta examussim ad unum perfecit. Ex quibus uerbis haud immerito coniici posse puto 1.) Conradum Sweynheym solum peruenisse Romam, exercendae artis typographicae causa; *Arnoldum* uero, PANNARZ alias cognominatum, deinceps ab eo in socium laborum adscitum: *Conradus* enim solus Romanos *artem formandorum librorum docuisse* dicitur. 2.) Quamuis uarii antiquiores libri nomen Conradi et Arnoldi simul in fine ostendant, unumquemque tamen eorum separatim, emendandi cuiusdam auctoris curam gessisse, utrumque uero deinde communibus sumtibus excudisse. 3.) Cognomen uerum Arnoldi Pannarz fuisse BVCKINCK, quod hucusque a nomine obseruatum fuisse memini. *Arnoldus* enim ad imperfectum opus successit, ejusque ad finem perducendi curam egit, sumtus praeterea ad imprimendum suppeditans. Quod si diuersus ab Arnoldo Pannarz esset intelligendus, non omnes circumstantiae temporis, loci etc in eo conuenirent. 4) Per multos annos et Conradum et Arnoldum saepius allaborasse, ut editiones librorum, ab iis excudendorum, accuratae et bene elaboratae prodirent. Hinc etiam patet, cur ii Anno 1472. Pontificem Romanum supplices adierint, et ab eo petierint, ut, consumtis pene ipsorum opibus, onus paupertatis miserum amoliretur. 5.) Falli Cl. MAITTAIRE, l. c. p. 15. sine ulla additta probatione asserentem, quod Arnoldus ad annum usque 1476. typographicam artem exercuerit, cum praesens opus annum 1478. expressum ostendat. 6.) Conradum Sweynheym non soli arti typographicae uacasse, sed et alii, qua, ope tabularum aenearum, uariae figurae imprimuntur chartae; tribusque proximis ante obitum annis hac sola uictum sibi acquisiuisse. 7.) Errasse eundem MAIT-

k) Anno 1477. indict. X. Calderinus obiit, testante TRITHEMIO, *de Script. Eccles.* p. 370 edit. operum Trithemii, ex Bibl. Freheri. Catalogum Scriptorum Calderini uide in SIMLER. *Contin Bibl. Gesneri* p. 206. et conf. FABRICII *Bibl. Medii Aeui* T. I. p. 883. ERASMVS praematurum Domitii Calderini obitum luget T. I. *operum* p. 848. sequentibus uerbis: *Quid de Domitio Calderino? Bona spes erat: ni Romanae deliciae, mox praematura mors intercepisset iuuenis bene coeptum in studiis cursum.*

MAITTAIRE, p. 15. dicentem, quod citatus ſaepe Conradus non diu ultra annum 1473. uixerit; ob eam inprimis cauſam, quoniam libri p. 340. 347. et alibi, ab eo commemorati, nomen Arnoldi ſaltem gerant. Cum enim ipſe Praefationis noſtrae auctor dicat, Conradum aliud uitae genus elegiſſe; tale ſibi eligendum putauit, quod a priori non plane alienum, et, exprimendo figuras tabularum aenearum in charta, uitam ſuſtentauit. Conradus igitur, mea quidem ſententia, 1476. diem clauſit, ſed poſt eius obitum Arnoldus toti operi finem impoſuit: adhibitis ad imprimendas tabulas aliis uiris, a Conrado illud edoctis.

§. 5.

Sed redeundum mihi eſt ad recenſionem Editionis huius: in qua, ſequenti ſtatim poſt praefationem pagina, Index legitur Capitum Libri I. eumque ipſe textus excipit latinus; qui in quam plurimis locis differt a textu Codicis EBNERIANI MSti, quae loca Domitius Calderinus forte emendauit. Eadem eſt ratio textus in reliquis VII. Libris. Initiales librorum literae in textu non habentur, ſed ſpatium adeſt illarum loco uacuum: Capitum uero literae initiales, typo minore, et reliquo textui conueniente ſunt expreſſae: ita tamen, ut in ſpatio maiori, et literis maioribus idoneo, ſint collocatae. Cuſtodes, quos uulgo uocant, in hac editione non comparent; ſub finem autem libri regiſtrum adeſt foliorum pro Bibliopegis, in quo primae cuiusuis folii uoces, more illorum temporum, habentur. Vid. MAITTAIRE l. c. p. 97. 98. et LOESCHERI *Stromat.* p. 285. Poſt textum ſequuntur tabulae XXVII. aeri elegantiſſime inſculptae; adeo, ut mirum ſit, eo iam tempore artem ſculptoriam ad tantum perfectionis faſtigium aſcendiſſe. Imprimendarum quoque tabularum tunc temporis erat ratio peculiaris: uidentur enim hodienum exemplaris huius tabulae, in ea parte, quae figuras oſtendit, laeuigatae; in altera uero parte comparent ueſtigia lintei, quod inter imprimendum ſuperimpoſitum fuerat chartae; cum hodie loco illius adhibeatur charta pura cum panno. Margini exemplaris SCHWARZIANI, manu eruditi cuiusdam uiri, inſcriptae ſunt emendationes uerſionis Latinae, quae ad uerbum editioni Pirckheymerianae ſunt inſertae. Hanc ob cauſam plane mihi perſuadeo, Pirckheymerum uſum fuiſſe hoc exemplari, in corrigendo textu latino; num autem uera ſit haec coniectura, ii iudicant, quibus manum Pirckheymeri cum Codice noſtro conferre licet. Editionem, neſcio quam, Coſmographiae Ptolemaei, manu Trapezuntii correctam, aſſeruatam fuiſſe in Bibliotheca Norimbergenſium publica, refert SAVBERTVS, in *Orat. II. de Biblioth. Norimb.* p. 64. quae uero ab hac plane diſcrepat.

§. 7.

Quarta uice Geographiae Ptolemaei uersionem latinam esse dicitur prodia 1482. Romae ex officina Nicolai Hahn, FABRICIO *Bibl Graec.* L. IV. C. XII. p. 413. qui narrat, se uidisse olim illius Exemplar, membranae impressum, in Biblioth. b. Abrah. Hinckelmanni, quod postea ad manus peruenit Summe Reu. DN. Ioh. Christ. Wolfii, Past. Hamburg. meritissimi. Sed ualde dubitabam, utrum omnia se ita haberent: siquidem facile fieri potuit, ut pro Romana, ex lapsu quodam memoriae, uenditarit Fabricius editionem Vlmensem. Et uero praeter laudatum Fabricium, KRANZIVS in *Memorabilibus Bibliothecae Elisabethanae* p. 74. eius quoque mentionem facit; quae autem MAITTAIRE l. c. p. 438. habet, ea ex Fabricio sunt desumta. Vterque istorum Virorum, et Fabricius et Kranzius, laudant exemplar membranae impressum; uterque Nic. Hahn typographum nominat, cuius tamen officina reliquis, Historiae Typographicae artis scrutatoribus plane est ignota; uterque iisdem fere, in describendo Exemplari, utitur uerbis: quae omnia fidem tantorum Virorum dubiam mihi reddiderunt; donec nuper amicus quidam, qui oculis suis in Bibl. laudati Wolfii usurpauit istud exemplar, uenustissimum pariter ac uetustissimum, ex subscriptione calci libri addita, me docuit, coniecturam meam esse ueram, editionemque Vlmensem pro Romana falso fuisse uenditatam, Nicolai *Donis* nomine in Nicolai *Galli* conuerso.

§. 8.

Multo maiori proinde certitudine affirmare possum, auctorem nostrum eo ipso An. 1482. VLMAE *a Leonhardo Hol* fuisse excusum; siquidem tale exemplar, inter rariores Bibliothecae suae libros, numerat celeb. GODOFREDVS THOMASIVS, magnum inter Medicos Humanitatis Vindices Nomen; et bina extant in duabus instructissimis Vlmensium Bibliothecis, Krafftiana scil. et Marchtaleriana; perhibentibus *Amoenit. Litter.* T. III. p. 134. Arbeiten der Gelehrten im Reich. Vol. I. P. VII. p. 603. conf. MAITTAIRE l. c. p. 431. Insigne mendum haec editio, in primo statim dedicationis uersu, prae se ferre uidetur: Praefatio enim Nicolai Donis ad Paulum II. Pontificem, qui iam Anno 1471. diem suum obiit, Libro 1482. impresso est praemissa. Sed sciendum, Leonhardum Hol, Apographon, quod ad manus suas peruenit, una cum dedicatione, ad uerbum expressisse; hoc eo facilius fieri potuit, quoniam Dedicatio non Typographi, uerum Nicolai nomine est conscripta. Imo B. bkophilis nota erunt exempla talium librorum, quibus Dedi-

Dedicationes Seculo XIII. aut XIV. conceptae, sunt praemissae; quare, si nulla libris addita mentio loci et anni impressionis, ignari Historiae Typographicae eo insaniae se adigi passi sunt, ut statuerent, Librum eo, quem dedicatio ostendit, anno typis fuisse exscriptum. Haec Vlmensis editio, referente MÜNSTERO in *Praef.* ad Edit. Lat. Geographiae Ptolemaei Basiliensem, de Anno 1540. *omnibus posterioribus editionibus, in calculo et locorum nominibus, est purior, et incorruptior.* Textus illius, in multis locis, discrepat ab Editione Romana, anni 1478. Tabulae Textui subiunctae XXXII. omnes ligno insculptae, a *Iohanne Schnitzer ab Arnsheim*; cuius nomen, in limbo superiore tabulae primae, legitur. Ex numero patet, tabulis XXVII. antiquioris Geographiae, a Nicolao Donis quinque adhuc fuisse additas, situm et nomina recentiora urbium *Lusitaniae, et Hispaniae, Galliae, Scandinauiae, Italiae ac denique terrae Sanctae*, repraesentantes. Nicolaum esse auctorem harum tabularum, ex eo conjicio, quoniam in solis Exemplaribus, quae Nicolai nomen in fronte gerunt, primum habentur; et ab ipso in Registro s. Indice Alphabetico, super octo Libros Geographiae Ptolemaei, Editioni Vlmensi Anno 1486. praemisso, ac supra recensito, plerumque citantur. Locus et annus impressionis, cum nomine typographi, in ultimae Tabulae parte auersa capitalibus literis indicantur, hunc in modum: *Claudii Ptolomei uiri Alexandrini Cosmographie octauus et ultimus liber explicit. Opus Donni* 1) *Nicolai Germani secundum Ptolomeum finit, Anno M CCCC LXXX II. Augusti uero Kalendas XVII. Impressum Vlme per ingeniosum uirum Leonardum Hol, praefati oppidi ciuis.* Notandum est, nonnulla huius editionis exemplaria membranae fuisse impressa; ex quorum uno desumtae Tabulae, quae Codici MS. Norimbergensis Biblioth. sunt additae. Discrepant eae ab aliis huius editionis Tabulis, chartae impressis; membranaceae in prima parte, cui textus Ptol. ad eam explicandam quicquam faciens, inscriptus est, quatuor lineis paulo crassioribus, uariis ductibus coloribusque distinctis, sunt exornatae; chartaceae uero iis destituuntur. Extare quoque editionis huius Exemplar in AVGVSTISS. IMPERATORIS Bibliotheca, Reuerendiss. Gentilotti, ab Engelsbrunn, qui magno labore Lambecium

1) Vox haec *Donni* nonnullis occasionem dedit coniiciendi, uocabulum *Donis*, quod in sequentibus occurrit editionibus, non esse habendum pro nomine gentilitio, sed ortum ex uoce *Dominus*, per compendium scribendi *Donnus*: quam autem coniecturam meam non facio, maiorem tribueas fidem Trithemio, scriptori fere coaeuo.

becium et Neſſelium auxit, annotauit; quod Exemplar, multis annotationibus MStis in margine refertum, manu Io. SCHONERI, celebris olim Mathematici correctum eſſe et emendatum putauit. Praeterquam quod manus Schoneri ex aliis ſchedis ei innotuerit, coniecturam hanc non parum firmabat Scheda, exteriori ligaturae parti agglutinata; quae exhibet ſcutum transuerſim bipartitum, cuius area ſuperior libram ancipitem, nonnihil uerſus ſiniſtrum latus inclinatam, inferior crucem, trabe transuerſa notatam ✠ oſtendit, cum hac Epigraphe:

Hoc te, poſteritas, Schonerus munere donat,
quo ſtante ingenii ſtant monimenta ſui.

Notae margini adſcriptae manu Schoneri, non ſolum in textu, ſed et in ipſis tabulis. Priores emendant textum, quoad gradus longitudinis aut latitudinis, indicantque tabulas, in quibus nomina urbium occurrunt. Poſteriores exprimunt nomina urbium ac aliorum locorum Seculo XVI. conſueta, et a ueteribus nonnihil recedentia. Diuerſitas tamen manus in annotationibus deprehenditur; cum aliae paulo craſſioribus literis, aliae uero ſubtilioribus ſint exaratae. Exempla emendationum ſubiungerem, dummodo chartae id permitteret anguſtia.

§. 9.

Ab editione modo recenſita parum aut nihil differt alia, itidem Vlmae excuſa; cui NICOLAI DONIS *Tractatus*, *de locis ac mirabilibus mundi*, eſt ſubiunctus, fabulis abundans, admixtis nonnullis utilibus. Neque in textu, neque in tabulis huius editionis quicquam eſſe mutatum, quiuis, conferens eam cum proxime praecedenti, fatebitur. In calce libri haec leguntur: *Impreſſum Vlmae opera et expenſis Iuſti de Albano, de Venetiis, per Prouiſorem ſuum, Iohannem Reger, Anno Domini MCCCC LXXXVI. XII. Kalendas Auguſti.* Paulo inferius ardea, ſuper colle tricipiti viridi in ſcuto nigro, conſtituta; ſcuti lateri dextro litera I. ſiniſtrae R adſcripta eſt. Nonnulli putant, editionem hanc Venetiis fuiſſe typis exſcriptam; cum uero 1) character editionis Vlmenſis de anno 1482. cum charactere huius recentioris editionis per omnia conueniat 2.) ipſe Iohannes Reger, de Kemnat, oppido Palatinatus ſuperioris ortus, non ſolum eo anno, ſed et nonnullis aliis m) libros ex officina ſua prodire fecerit; Vlmae hinc

m) uid. MAITTAIRE l. c. p. 474. 542. 609. 634.

hinc potius, quam Venetiis, quam prae manibus habeo, editionem impreſſam eſſe, plane mihi perſuadeo. Non autem nego, Iuſtum de Albano, Bibliopolam forte Venetum, ſumtus Iohanni Reger ſuppeditaſſe, ad opus integrum Ptolemaei imprimendum; ſiquidem diuerſarum Bibliothecarum Indices, Lugdunenſis ſcil. Venetae, ac Lipſienſis me docuerunt, omnia opera Ptolemaei, praeter Geographiam, eodem quoque anno Vlmae fuiſſe excuſa. Conf. et LOESCHERI *Stromat.* pag. 149.

§. 10.

Quatuor rurſus poſt annos Ptolemaeus Romae in fol. maj. prodiit, quod bina exemplaria, *Viennae*, in Biblioth. Illuſtriſſimi Comitis PERTVSATTI, et *Ienae* in Bibliotheca Academica, extantia docent. En uerba in ultima edit. pagina ſcripta: *Hoc opus Ptolemaei, memorabile quidem et inſigne, exactisſima diligentia caſtigatum, iucundo quodam charactere impreſſum fuit, et completum Romae anno M CCCC LXXXX. die 15. Nouembris, arte et impenſis Petri de Turre.* Euolue quoque Maittaire l. c. p. 528. Non aliud, praeter hoc unicum, officinae Petri a Turre monimentum, mihi innotuit, neque etiam celeb. Maittaire; qui in Indice Typographorum chronologico, ad annum ſaltem 1490. eiusdem facit mentionem. Tamen hoc unicum ſufficere poſſe puto, memoriae Petri a Turre conſeruandae; ſiquidem, ob nitorem chartae et typorum, ualde ſe commendat, et proxime cum editione Romana Anni 1478. conuenit. Textum nonnullis in locis fuiſſe emendatum, ex ſubſcriptione adducta concludo; nam collationem cum aliis exemplaribus inſtituere mihi non licuit. Tabulae adſunt XXVII. et quidem aeri, quamuis paulo rudius, inciſae, et ſuperadditus iis memoratus iam ſaepius Nicolai Donis Tractatus, de orbis mirabilibus. Gerardus Mercator, in Praefat. ad Editionem Graeco-Latinam ſupra recenſitam, fatetur, ſe, in adornanda iſta editione, inter alias Editione Veneta de Anno 1490. fuiſſe uſum.

CAPVT VII.

DE PTOLEMAEI GEOGRAPHIAE EDITIONIBVS LATINIS, SECVLO XVI. EXCVSIS.

§. 1.

Statim ſub initium Seculi XVI. autor noſter typis rurſus fuit mandatus. Extat haec editio in theſauro librorum rariorum EBNERIANO; cumque tituli tunc ceperint libris praefigi, etiam huius editionis integram rubricam, ut alii loquuntur, huc adſcribam: *In hoc opere continentur, Geographia Claudii Ptolemaei, a plurimis Viris utriusque linguae doctisſimis emendata, et cum Archetypo a) Graeco ab ipſis collata. Schemata cum ſuis demonſtrationibus correcta a Marco Beneuentano, Monacho Coeleſtino, et Iohanne Cotta, Veronenſi, uiris Mathematicis conſultisſimis. Figura, de proiectione Sphaerae in plano, quae in Libro VIII. deſiderabatur, ab ipſis non tam inſtaurata, ſed fere adinuenta: eius enim ueſtigia in nullo, etiam Graeco Codice, extabant. Maxima quantitas dierum ciuitatum, et diſtantiae locorum ab Alexandria Aegypti cuiusque ciuitatis, quae in aliis Codicibus non erant. Planiſphaerium Cl. Ptolemaei nouiter recognitum, et diligentisſime emendatum a Marco Beneuentano, Monacho Coeleſtino Noua et uniuerſalior cogniti orbis tabula, a Iohanne Ruyſch Germano elaborata. Sex tabulae nouiter confectae, uidelicet Liuoniae, Hiſpaniae, Galliae, Germaniae, Italiae, Iudaeae. Cautum eſt edicto Iulii II. Pontificis maximi, ne quis inprimere, aut inprimi facere audeat hoc ipſum opus poena excommunicationis, latae ſententiae, his, qui contra mandatum iuſſumque conari audebunt. Anno Virginei partus M D VIII. Rome.* Quae in hoc opere contineantur, titulus ſatis docet. Viri iſti doctiſſimi, qui de hac editione bene meruerunt, ſunt Marcus Beneuentanus, et Iohannes Cotta; uterque eorum ſcriptis clarus. Marcus enim ſcripſit Dialogos aduerſus Albertum Pighium, quos Friſius in Continuat. Bibl. Geſneri p. 566. Romae dicit in 4 fuiſſe excuſos. Forte quoque nonnulla de Marco habet, TOPPIVS, in *Bibliotheca Neapolitana.* Bernhardus Syluanus, qui editionem Venetam, de Anno 1511. mox uberius recenſendam, procurauit, in annotationibus ei praefixis, paulo iniquius de Marco ſentit; dicens: *Non*

a) Archetypon hic non ſumitur pro libro, ipſa Ptolemaei manu exarato; ſed pro textu Graeco, qui reſpectu uerſionis habetur pro Archetypo.

Non possum Marci Beneuentani Monachi inscitiam praeterire. Is enim cum Ptholemaei opus emendandum assumsisset, non modo non emendauit, sed in plerisque locis adeo corrupit, ut manifestam implicet contradictionem, etc. Exempla etiam nonnulla allegat Syluanus, ex quibus idem probare annititur. Fateor quidem lubentissime, Marcum multa pro arbitrio suo, et non semper ope Codicum, et textus Graeci, emendasse: interim tamen non omnis eius labor est frustraneus; siquidem margini uersionis appositae sunt nonnullarum Graecarum uocum explicationes latinae, aliaque, explicationi textus inseruientia. Vtrum uero ea Marco, an uero Io. Cottae sint attribuenda, non satis constat. Syluanus certe, quaecunque in editione Romana laudem mereantur, in annotationibus citatis Io. Cottae attribuit; scribens inter alia, *quod demonstrationes illae, quae in primo et septimo libro leguntur, Ioanni Cottae sint adscribendae, utpote, qui ea loca emendauerit.* Et paulo post in laudem eius sic loquitur: *neque enim aut ingenio aut eruditione cuiquam nostra aetate* COTTA *cedebat. Sed, proh* DEVM *atque hominum fidem, tum, cum maxime floreret, cum maturum iam ingenium, non spem modo sui, magnam polliceretur, sed uberrimos iam fructus ferre inciperet, importuna sane et immatura morte, non sine maxima bonarum artium iactura, trigesimo aetatis anno, proxima aestate* (anni uidelicet 1510) *Viterbii decessit, etc.* Haec uerba, quamuis ab amico prolata, cui obitus Cottae magno erat dolori, non tamen ex quadam adulatione profluxerunt. Frisivs enim *in Continuat. Biblioth. Gesneri* p. 525. plura eius recenset scripta, inprimis *Chronographiam uersibus describi coeptam*; quam uero, cum eruditis eius *in Plinium Scholiis* periisse dicit. Varia eius *Epigrammata*, cum *M. Ant. Flaminii, Andreae Naugerii, Lampridii, Sadoleti, et aliorum Epigrammatibus Parisiis* s. a. in 8vo. et Florentiae 1552. prodierunt. Ceterum notandum est, Cottam, qui, in titulo nostrae editionis, *Veronensis* uocatur, teste Frisio l. c. ortum esse apud Alieniacum pontem, oppido, supra Athesin sito. Conf. Iovivs, *in elogiis illustrium literis Virorum p. 107.*

§. 2.

Vterque horum Virorum suscepit opus, curante Reu. Patre Dn. *Fabritio de Varano, Episcopo Cameriensi*, quod docet dedicatio nostrae editionis, directa ad *Robertum Tit. s. Anastasii, Presbyterum Cardinalem, Nannetensem*; ex ea etiam discimus, *Scipionem Carteromachum* b) *Pistoriensem, ut in*

b) uid. de eo Frisivm l. c. p. 744. et Koenigii *Biblioth. Vet. et Nov.* p. 169.

latinis clarum, *ita et in Graecis nulli illius temporis secundum*; *et Cornelium Benignum*, c) *Viterbiensem*, *Latini Graecique sermonis peritissimum*, *pleraque correxisse*, *et castigasse sedulo.* Planisphaerium Ptolemaei, editioni huic adiectum, Euangelista Tossinus accepit ex Bibliotheca Palatina. Ioannes quoque Baduarius, Patritius Venetus, et Senatus Veneti apud Pontif. Max. Orator, aliud Exemplar Marco Beneuentano tradidit, cum ille apud fossas Clodianas Praetorem ageret. Ex utroque igitur exemplari latino d) Marcus hunc libellum restituit, quantum scil. ex uersione latina restitui potuit. Egit de hoc libello b. FABRICIVS *Bibl. Graec.* L. IV. C. XIV. §. 11. p. 449. In calce nostri Exemplaris haec leguntur: *Explicit Planisphaerium Ptolemaei*, *recognitum diligentissime*, *a Marco Monacho Beneuentano Coelestinorum*: *quod antea in multis etiam latinis Exemplaribus corruptissimum reperiebatur.* — *Romae nouiter impressum*, *per Bernhardinum Venetum de Vitalibus. Expensis Euangelistae Tossini Brixiani Bibliopolae. Imperante Iulio II. Pontifice Maximo*, *anno tertio Pontificatus sui*, *die VII. Septembris Anni M D VII.* Quo longius Ars Typographica per orbem fuit dispersa, eo plures se obtulere, sumtibus ad eam magis excolendam suppeditandis; quo autem factum est, ut, qui reditus exinde potuerint sperari, Typographis fuerint erepti. Iam sub finem Seculi XV. aliorum expensis libros a Typographis fuisse excusos, ex editione *Vlmensi Anno* 1486. superius adducta, haud difficile est cognitu. Pari etiam ratione id, quod prae manibus habemus Exemplar, a Typographo Romano, Venetiis orto, et in arte sua satis claro, fuit impressa, Euangelista Tossino, Bibliopola Academiae Romanae, sumtus ferente. Quantum recordor, nomen Bernardini de Vitalibus a cel. MAITTAIRE inter Typographos non fuit relatum; quod forte in Supplementis Tomi II. fiet. Memoratu dignum est, quod in nostra editione diuersus occurrat annus impressionis: uidelicet in Titulo annus 1508. in calce uero Planisphaerii 1507. Sed cum in allegatione anni 1507. indicetur simul mensis et dies, quo liber praelum effugerit, maiorem certe huic tribuo fidem, quam titulo. Interim tamen non nego, a Bibliopola alium titulum praefixum esse libro, annum 1508. in fronte gerentem, id quod collatio binorum diuerso anno insigni-

c) a quo diuersus *Georgius Benignus*, Episcopus Nazarenus, de quo H. ab HARDT *Ionas in luce* legendus p. 557. De nostro Cornelio uid. KOENIGIVS l. c. p. 100.

d) Graecus enim textus, referente VOSSIO *de Mathesi* Cap. XXVI. §. 6. plane interiit.

ſignitorum Exemplarium, *Viennae* a *Perilluſtri* DN. EBNERO inſtituta, me docuit. In prioris enim editionis, anno 1507. excuſae, frontiſpicio, nec annus exprimitur, nec figurae iſtae exhibentur, quae in poſterioris editionis de an. 1508. titulo conſpiciuntur. Deinde in poſterioris titulo *nouae et uniuerſalioris tabulae cogniti orbis*, a IOHANNE RVYSCH inuentae, fit mentio, quae, una cum ſex aliis tabulis, libro ſit inſerta; in prioris uero titulo eae non recenſentur. Denique in dedicatione poſterioris Exemplaris litera prima fuit omiſſa, loco autem illius Diua Virgo Maria, ante cuius genua uir, nigra ueſte indutus, prouolutus iacet, picta uidetur; in priori uero ea litera habetur. Nihilo tamen minus coniicio, utramque editionem pro una eſſe habendam; 1.) enim in utriusque Exemplaris dedicatione ne uerbum eſt mutatum, quamuis diuerſitas deprehendatur characteris 2.) in ipſo libri textu nulla inuenitur uerborum aut typorum differentia; potius utriusuis exemplaris paginae et lineae quam accuratiſſime inter ſe conſpirant. 3.) Subſcriptio, in calce Planiſphaerii legenda, eadem eſt in utroque Codice. Forte igitur Bibliopola, qui iam per integrum decennium Romae uitam agens, 500. huius libri exemplaria imprimi curauit, ex pia quadam fraude, hodienum conſueta, exemplaribus non ſtatim diuenditis, nouum et ampliorem praemiſit libro titulum, nouasque addidit tabulas, ad alliciendos magis curioſos harum rerum emtores.

§. 3.

Sed, alia adhuc, in utraque editione, occurrunt memoratu digna. Alteram enim poſt dedicationem plagulam occupat Priuilegium Papale: id quod monendum contra S. R. LOESCHERVM, Virum de Eccleſia et literis bene meritum, qui in *Stromat.* p. 287. obſeruationes tradens, de artis typographiae pueritia, ſic ſcribit: *Primum, quod ſciam, Priuilegium librorum datum eſt* 1514. Sed altius eſſe repetendam Priuilegiorum originem, probant opera Campani, *Mediolani* An. 1495. a *Michaele Ferner, et Euchario Silber* excuſa, quibus priuilegium LVDOVICI SFORZIAE *Ducis Mediolanenſ.* praemiſſum eſt; imo in Catalogo Librorum ante Anno 1500. impreſſorum, quem dedit MAITTAIRE T. I. *Annal.* plura et antiquiora occurrunt exempla. Deinde et hoc ex laudata dedicatione notandum, quod Typographis et Bibliopolis non fuerit liberum, pretium libris certum ſtatuere, ſed ſummos imperantes Viro harum rerum perito, et fideli, poteſtatem conceſſiſſe, libros aeſtimandi. Sic enim habent ipſa Priuilegii uerba:

Volumus, quod dicti libri nullatenus uendi possint, nisi dilectus filius, Thomas Phoedrus, Canonicus Lateranensis; Bibliothecarius et familiaris noster, de cuius fide plenam in Domino fiduciam obtinemus, iustum pretium imposuerit; iuxta cuius determinationem uendi debeant. Optandum esset; ut hodienum illius rei curam agerent summi imperantes; ne iniquo interdum pretio emtores pecunia emungerentur.

§. 4.

Praeter uero Ptolemaei Planisphaerium, addita appendix alia, quae inscribitur: *Noua orbis descriptio.* Hic liber, ut ex duplici dedicatione, una *Euangelistae Tosfini ad Cardinalem Nannetensem*, altera, *Marci Monachi ad Marianum Alterium, Patricium Romanum*, coniicere licet, eundem Marcum habet auctorem. Continet autem Commentarium ad Tabulam cogniti orbis uniuersaliorem; ex obseruationibus recentioribus a IOHANNE RVYSCH e) Germano, ad mentem Ptolemaei Lib. I. C. V. concinnatam; in quo tamen Ptolemaeus, falsum nonnullis locis adtribuens situm, emendatur, et in uerum locorum situm inquiritur. Tabulae in editione anni 1508 extant XXXIV. praeter enim XXVII. quae in antiquioribus occurrunt, septem aliae accesserunt, in frontispicio libri iam enumeratae; omnes aeri sunt satis eleganter incisae. Subiicitur tandem Tabulis *Nicolai Donis Liber, de tribus orbis partibus*, supra recensitus. Rarioribus libris hanc Ptolemaei editionem esse accensendam, ex eo patet, quoniam 500. saltem Exemplaria sunt typis expressa. Vnicum adhuc moneo, nullum distinctionis signum, praeter punctum et comma, in hoc exemplari occurrere: cum tamen alii libri, sub idem tempus excusi, pluribus incisuris sint referti.

§. 5.

Vix tres elapsi sunt anni, cum noua nostri auctoris editio in Italia quoque lucem aspexerit; Venetiis scil. quae urbs non olim solum, sed et hodie, optime de literis meruit. Titulus primo statim folio inscriptus literis rubeis, sequentem in modum: *Claudii Ptolemaei Alexandrini Liber*

e) de quo ita loquitur Marcus Cap. III. *Iohannes Ruyschi* (*Munsterus* eum in Praef. Edit. 1540. Ruyschium uocat,) *Germanus, Geographorum meo iudicio peritissimus, ac in pingendo orbe diligentissimus, cuius adminiculo in hac lucubratiuncula usi sumus, dixit, se nauigasse ab Albionis Australi parte, et tam diu, quoad sub parallelum ab subaequatore ad boream, sub gradum 53. peruenit: et in eo parallelo nauigasse ad ortus littora. per angulum noctis, atque plures Insulas lustrasse, quarum inferius descriptionem assignabimus.*

Liber Geographiae, cum tabulis et uniuersi figura, et cum additione locorum, quae a recentioribus reperta sunt, diligenti cura emendatus, et impressus. In auersa tituli pagina aliquot leguntur uersus, Iohannis Aurelii Augurelli, allocutionem eius ad lectorem comprehendentes; quibus monet, ne primo statim intuitu lector industriam, in edendo auctore hoc adhibitam, spernat, Syluano potius, qui eius curam gessit, gratias agat. Sequitur hos uersus dedicatio *Bernardi Siluani, Eboliensis*, ad Illustriss. DN. ANDREAM MATTHAEVM AQVAVIVAM, *Adriae Ducem, et Eboli Dominum*; in qua inter alia Syluanus narrat, quod et Latina et Graeca exemplaria inter se contulerit, et, hortante *Pandulfo Cinnamo*, textum ac tabulas, Ptolemaeo ipsi, et menti eius conuenienter descripserit. Dedicationem ipsam excipiunt eiusd. *Bernardi* Annotationes in Geographiam Ptolemaei, quibus partim ad Quaestionem respondet, cur tabulae huius editionis ab aliis differant; partim uero errores nonnullos, quos *Marcus Monachus Beneuentanus* in editione sua commisit, recenset: cum e. g. Hydruntem terminum Italiae uersus tres plagas, orientalem, Septentrionalem et meridionalem posuit, eamque fluuium, non urbem, esse asseruit. Ipse textus Ptolemaei paucis in locis est emendatus; in reliquis cum uersione Iac. Angeli conuenit. Locorum distantiae plane a reliquis editionibus differunt, ex diuerso meridiano deductae. Summae Capitum aliaque prae ceteris memorabilia rubris literis, reliqua textus uerba atris sunt expressa. Tabulae, non tam ad mentem Ptolemaei, quam ad relationes iter facientium, sunt delineatae, omnes autem numero XXVIII. ligno incisae. Locorum nomina minutiori charactere indicantur, male interdum diuisa, adeo, ut uix legi possint. In calce libri locus impressionis et typographus notatur, hunc in modum: *Venetiis per Iacobum Penzium de Leucho Anno Domini MDXI. die XX. mensis Martii.* Eiusdem editionis metionem facit MELLERSTADIVS, in *Epistola ad* SPALATINVM, quae *Manipulo I. Epistolarum a* HECKELIO *Plauiae* 1695. in 8. *edit.* p. 104. inserta habetur, dicens: *Bibliopolam Norimberg. habere uenalem Ptolemaeum in litera Veneta, et papyro subregali, decus Bibliothecarum.*

§. 6.

Vix duo praeteriere anni, cum noster auctor *Argentinae in fol. maj.* rursus prodiit: quod certissimo est testimonio, eius librum ab eruditis magni fuisse aestimatum. Titulus praefixus, quae in editione hac singularia deprehenduntur, breuiter indicat, quem ea propter quoad

prae-

praecipua huc apponam : CLAVDII PTOLEMAEI *Viri Alexandrini , Mathematicae disciplinae Philosophi doctisſimi , Geographiae opus traductione e Graecorum archetypo caſtigatisſime preſſum , ceteris ante lucubratis multo praeſtantius : pro prima parte continens Cl. Ptolemaei Geographiam per octo libros partitam — una cum collatione dictionum Graecarum , e regione ad latinas , certisſimima graduum calculatione , Regiſtrationem item nouam Regionum — ad ordinem chartarum et columnarum ſingula certisſimo monſtrans indice : quam breuis et doctisſima Georgii Lilii ſubſequitur inſtructio , de Graecorum numerali ſupputatione in traductione Graeca , res ſcitu aurea , Tabulae XXVII. auctoris : Pars II. moderniorum luſtrationum XX. tabulis ueluti Supplementum quoddam antiquitatis obſoletae , ſuo loco , quae uel abſtruſa , uel erronea uidebantur , reſolutisſime pandit. Adnexo ad finem tractatu — de uariis moribus et ritibus gentium.* Annum et locum impreſſionis ultima indicat pagina , his uerbis : *Anno Chriſti opt. Max. M D XIII. Martii XII. preſſus hic Ptolemaeus , Argentinae , uigilantisſima caſtigatione , induſtriaque Iohannis Schotti , urbis indigenae : regnante Maximiliano Caeſare , ſemper auguſto.* Auerſam tituli paginam occupat Epiſtola *Io. Franciſci Pici* , Mirandolae Domini etc. ad *Iacobum Esler* , I. V. Doctorem , et complices eius , data IV. Kal. Septemb. 1508. In hac miratur *iteratum Phileſii in Italiam aduentum , eique ſe tradidiſſe dicit Graecam Ptolemaei Geographiam ; quam ſi latinae uariis typis excuſae compoſuerint , cognoſcerent , hanc ab illa tantum abeſſe , quantum Ptolemaeus abfuerit a Regio ſtemmate* , etc. Deinde in nomen et aetatem Ptolemaei , ac denominationem libri , inquirit : laudat denique diligentiam *Esleri* et reliquorum , qui Ptolemaeo emendando hucusque inſudarunt : hortans eos , ne transuerſum unguem recedant a diligentia in opere communicando adhibita; alioqui facile euenturum , ut eorum , quae magno labore parauerint , nullo labore fiat iactura , ob impreſſorum uel imperitiam , uel negligentiam. Cum igitur ab anno 1508. inuigilarint operi 1513. demum perfecto , ſequitur , per ſex annos eas allaboraſſe , editionem , tam bene et accurate emendatam , in manus tradere eruditorum , qualem ante eos nemo. Id quod laudatus ESLER , cum GEORGIO VBELIN , qui *Curiarum Eccleſiaſt. Argentinenſium cauſarum Patronos* ſe uocent , in Dedicatione 1513 XV. Martii ad Auguſtiſſimum MAXIMILIANVM Romanorum Imperatorem fatentur: uocantes hanc editionem , opus , ſua uigilantia , curis , et ſumtibus renatum. Textus ipſe comprehendit uerſionem , a Phileſio forte elaboratam : ſiquidem plane alia eſt , ac Iacobi Angeli. Interim tamen nec hoc negari debet , uerſionem eſſe non adeo perſpicuam : auctor enim illius fere ubique ſequitur textum Grae-

Graecum, etiam in Idiotifmis linguae illius; non raro quoque uerba Graeca latinis uocibus, fenfum non fatis exhaurientibus, et interdum barbaris reddidit. In fecundo et reliquis libris, nominibus locorum latinis, Graeca quoque funt addita, maioris forte euidentiae caufa. In eo exemplari, quod poffidet celeb. SCHWARZIVS, illuminatorem, ut MAITTAIRE uocat, adhibitum effe, deprehendo, qui literas librorum et capitum initiales, a reliqui textus charactere non differentes, inque maiori fpatio collocatas, uariis coloribus eleganter pinxit; additis quoque in medio textu uariis ductibus. Poft textum fequitur *Regiftratio*, cuius in titulo libri facta erat mentio; indicans ordine Alphabetico loca, in Ptolemaei libris occurrentia. Totum opus finitur Epiftolâ LILII GREGORII ZIRALDI, ab aliis GYRALDI dicti, quae *Ferrariae* 1508. X. Cal. Sept. data eft; in ea quaerenti *Philefio*, de numeris Graecorum in MStis occurrentibus, refpondet *Gregorius*, et eos breuiter explicat. Ceterum docet admonitio quaedam, in ultima pagina legenda, PHILESIVM f) concinnaffe uerfionem latinam ex textu Graeco. Proferam ex ea fequentia: PHILESII *diligentiam in hoc plurimum cooperatam fcias, cuius fideli doctaque manu totum quod uides opus transfcriptum, fecundaria dein reuifione eius qui presfit, fummis uigilantia et curis, aere graphatum eft.* Poft tabulas XXVII. quae in antiquioribus editionibus habentur, aliae XX. fequuntur, nouam Geographiam complectentes, inque pagina quadam, tanquam altera pars libri, enumeratae, addita allocutione ad lectores. His iuncta eft tabula *Hydrographica*, per *Admiralem* quendam (fic habet allocutio) *Regis Portugalliae*, confignata, quae ex fingulari fauore, RENATI *Ducis Lotharingiae*, editoribus tradita fuit, cum alia *Ducatum Lotharingiae* repraefentante. Additus tandem Nic. Donis Tractatus, de locis ac mirabilibus mundi, faepius laudatus. Hoc ipfum, quod in Bibl. celeb. SCHWARZII uidi exemplar, pertinuit olim ad clariffimum ICtum, *Cafparem Zieglerum*, cui infcriptum titulo nomen illius docet. Vid. de hac editione S. R. HAVBERI *Epitome Hift. Mapparum Geograph.* p. 22. not. *u.* et p. 94. not. *g.* Rariffimam merito eam uocat RELANDVS in *Paleftina* p. 346. edit. Amftelod.

§. 7

Patria quoque mea dulciffima, *Norimberga*, de Ptolemaeo bene

 mere-

f) PHILESIVM carmen condidiffe de Vofago, teftatur KOENIGIVS in *Bibl. V. et N.* p. 631 GESNERVS autem in *Bibliotheca* p. 583. mentionem facit cuiusdam RINGMANNI PHILESII, dicens, eum fcripfiffe enarrationem Europae, Argentinae 1511. impreffam; quod forte opus diuerfum ab eo, quod in praefenti recenfui.

mereri coepit. Florebat in ea Seculo XVI. ineunte IOHANNES WERNERVS, Vir ob Mathematicam ſcientiam, et multifariam eruditionem clariſſimus. Hic ſuadente IOHANNE STABIO, Mathematico Caeſareo, poſtquam delituerat hucusque Verſio IOHANNIS REGIOMONTANI, ſimilem laborem ſuſcepit; cum uero ſaltem uerſionem primi Libri ad finem perduxiſſet, eique labori continuando non diutius inſiſtere potuiſſet, ſuaſu tamen amicorum quorundam eum prelo mandauit, et alios ſimilis argumenti tractatus adiunxit. Titulum libri M D XIV. in fol. editi hic integrum deſcriptum dare, non eſt opus; cum eum celeb. DOPPELMAYERVS operi ſuo, *de Mathematicis et Artificibus Norimbergenſibus*, multo labore, multaque eruditione conſcripto, p. 32 33. et 44. not. *u.* inſeruerit, quaeque in eo notanda, indicarit; ad quod B. L. remitto. Vnicum ibidem dictis addo; memoratum nempe WERNERVM fuiſſe Societati Rhenanae adſcriptum, quae ſub directione Dalburgii Seculo XVI. ineunte floruit; uti teſtatur *Praef.* ad opera HROSWITHAE Norimbergae M D I. et *Wittebergae* 1707. in 4to. excuſae: add. Cel. IAC. BVRCKHARDVS, de *fatis Linguae Lat. in Germania* T. II. p. 403.

§. 8.

Poſt tot alias editiones *Iohannes Scotus*, Argentoratenſis Typographus Anno M D X X. Ptolemaeum recudendum exiſtimauit; quale exemplar eſt penes PERILL. DN. EBNERVM. Vocatur haec editio in titulo *aucta, reſtituta, emaculata.* Curam procurandae illius egit GEORGIVS VBELIVS, Illuſtriſſimi Principis *Guilielmi*, Epiſcopi, a Secretis, et V. I. Doctor; qui textum ex uerſione latina anni 1511. recudi iuſſit, et in pluribus locis puriori latinitati reſtituit. Cum qua editione et in hoc conuenit, ut Graeca locorum nomina latinis ſint addita, tabulaeque ligno inciſae; proinde ei uberius recenſendae ſuperſedeo. Signum, uti mihi uidetur, typographicum, in ultima pagina conſpicuum, non poſſum praeterire; duos nempe Canes, ſeſe inuicem commordentes, cum Epigraphe: *Vim ui repellere licet.* Ab hac editione aliqua ex parte differt alia, ibidem *Argentorati M D XXII.* exſcripta, *typis et impenſis propriis Io. Grieningeri, cum Neotericorum perluſtrationibus.* Nihil enim in textu fuit immutatum; quamuis in tabulis adſit differentia, et XXVII. antiquioribus XX. recentiores additae. Vni earum lateri a tergo *explicationes breues ſunt inſcriptae*, *alteri uero lucubrationes iucundisſimae, rituum, aliorumque mirabilium.* Adornauit hanc editionem LAVRENTIVS PHRISIVS, *Artis Apollineae Doctor*,

Doctor, *et Mathematicarum artium Clientulus : in lucem iussit prodire Io. Grieninger — qui opus insigne aereis notulis excepit, laudabilique fine perfecit XII. die Marcii Anno MD XXII. fol.* Bina exemplaria huius editionis Viennae et Venetiis extant; mihi autem ipsi nullum perlustrare contigit. Sic et de Editione Norimbergensi anni M D XXIV. cuius exemplar in Biblioth. Vindobonensi extat, ceu relatum accepi, nil certi proferre possum. Quod si autem coniecturis insistere licet, forte ex errore haec editio pro Norimbergensi uenditatur. Illius enim, quam mox recensebo, epistola dedicatoria, Norimbergae data est; quem locum commorationis Pirckheymeri alii pro loco impressionis habent.

§. 9.

Omnium, quas uidi, editionum Ptolemaei splendidissima est, quae curante Bilb. Pirckheymero sequenti prodiit titulo: *Claudii Ptolemaei Geographicae enarrationis Libri VIII. Bilibaldo Pirckheymero interprete; annotationes Iohannis de Regiomonte, in errores commissos a Iacobo Angelo, in translatione sua: excudebat Basileae Io. Grieninger communibus Io. Kobergeri impensis III. Cal. April. M D XXV.* Possidet eam celeb. I. D. KOELERVS, *Professor Historiarum Goettingensis.* Non sine causa eam nominaui splendidissimam: etenim, dicente MAITTAIRE *Annal. Typogr.* T. II. p. 666. not. b. *singularum paginarum margines florulentis et columnatis limbis decoratae, et initiales maiusculae Capitum singulorum literae figuris praesertim Mathematicis insignitae.* Praeterea in superiore cuiusuis folii limbo maiusculis literis, in formam pittacii positis, indicatur, quotus sit liber, quotumque folium. Exemplar hoc Pirckheymerus SEBASTIANO *Episcopo Brixiensi* inscripsit; quam dedicationem, multa erudite dicta in se continentem, *Goldastus operibus Pirckheymeri*, iunctim editis p. 235. seq. inseruit, ex qua, ad Historiam huius editionis facientia, repetam. *Duo*, inquit Pirckheymerus, *extiterunt, qui librum hunc uertere sunt ausi; Iacobus nempe Florentinus, et Iohannes Berenherus, g) conterraneus noster. Italus tamen, licet Graeca aliquantulum calluisse uideri possit, disciplinas tamen Mathematicas ita ignorauit, ut plerumque nec semetipsum intellexerit: Germanus uero, tametsi in Mathesi admodum excelluerit, in Graecis tamen ita aliquando hallucinatus est, ut rebus potius caliginem obfuderit, quam luminis aliquid attulerit. Ego uero, quamuis de eruditione mea, tam Graeca, quam Mathematica, non admodum gloriari possim, aut debeam; nullius tamen uiri boni ac docti iudicium in hac mea translatione formido: cum, adstipulante ueritate, affirmare*

g) Wernerus uulgo dictus, de quo supra §. 7. sub fin.

mare ausim, illam et prioribus dilucidiorem, et magis ad Ptolemaei accedere mentem. Qua in re uel unicus testis, Iohannes nempe de Regio Monte, omnium Mathematicorum nostrae aetatis facile Princeps, mihi sufficiet, cuius auctoritatem in plerisque me sequutum esse, adeo non dissimulo, ut etiam fragmenta annotationum eius, quae penes neminem praeterquam me fuere, his meis lucubrationibus adiungere uoluerim. Haec Pirckheymerus l.c. qui et paucis interiectis subiungit, *ex prioribus translationibus, uix umbram quandam Ptolemaicae uenustatis et eruditionis, ad latinas peruenisse aures.* Ex quibus uerbis satis superquede labore a PIRCKHEYM. praestito iudicari potest. Regiomontani annotationes textui huius editionis non sunt insperfae, sed sub finem demum octo librorum leguntur; in quibus uaria loca uersionis Iacobi Angeli, ex libro I. emendantur, et illustrantur. Fata harum annotationum describit memoratus DOPPELMAYERVS l. c. p. 12. *not. d d.* p. 18 *not. e.* p. 24. *not. q.* et *s.* p. 32. *not. t.* p. 42. *not. i.* Quae sub finem annotationum leguntur uerba h) docent,

h) Sic ista se habent: *Nec hoc praetereundum est, nihil a nobis, praeter Ptolemaei scripta, ac Iohannis de Regiomonte annotationes, editum esse: cetera uero ab aliis utcunque addita, quo librarii suas merces facilius extrudere possint.* Haec uerba probe notanda, quoniam iis, quae a SERVETO in Carcere fuerunt prolata, lucem affundunt. Etenim obiiciebatur illi, ex Ptolemaei Geographia a se procurata, quod Mosen, terrae Cananaeae magnam fertilitatem adscribentem, culpauerit, ut haec retulit SCHLVSSELBVRGIVS, in *Catal. Haeret.* T. XI. p. 190. Respondit autem SERVETVS, ea iam ab alio fuisse dicta. Conjecerunt nonnulli uiri eruditi, ex editione PIRCKHEYMERI ea fuisse desumta, in qua etiam, testantibus additionibus ad Noua literar. Lips. P. I. p. 20. leguntur. Sed cum laudatus PIRCKHEYMERVS, praesagiens quasi ea, quae postea acciderunt, his uerbis sese contra omnes iniquas censuras muniuerit, famaeque suae consulerit; hinc ea, quae praeter textum Ptolemaei, et Regiomontani annotationes, in edit. Argentoratensi leguntur, non Seruetum, sed alium quendam Virum, auctoritati Mosis quicquam derogantem, auctorem habuisse omnino puto. Conf. *excerptum Epistolae celeb.* des MAIZEAVX *ad DN.* de la MOTTE, *in Bibliotheque Raisonner* T. III. p. 172. seq. ZORNIVM *in Annot. ad Hecataei Abderitae Fragmenta* p. 77. MVNSTERVS quidem eadem uerba repetiisse uidetur, in *Isagoge*, *tabulae, terram sanctam* repraesentantis, tergo adscripta, dicens: *Cum habitatores eius essent recti — terra quoque ipsorum uariarum rerum fuit diues, frugibus fertilis — omni rerum genere abundans. Quando uero DEI obliti in uitia proruebant — iam non terra optima, sed infelicissima, inculta, sterilis dicitur.* Sed cum solicite distinguit Munsterus statum terrae sanctae, tempore Introitus Israelitarum in eam, ab alio, sub Regibus; plane diuersam a Serueto sententiam fouere uidetur, quae eo tendit: terram hanc, ob peccata populi, eam inhabitantis, omni fertilitate fuisse priuatam. Postmodum uero, expulsis Israelitis, rursus pristina solo bonitas reddita. Haec enim docent uerba *Munsteri*, in Appendicis Geographicae Capite, de terra sancta, legenda, ubi dicit, ESSE *eam uariarum opum diuitem, frugibus fertilem.* Imo, si coniecturis niti fas est, forte ex edit. 1522. excusa, et supra §. 8. recensita, uerba ista sunt desumta: qua uero iam destituor.

cent, indicem omnium locorum in Ptolemaeo occurrentium, et breuem modum, regionum, Ciuitatum, aut quorumcunque locorum distantiam Arithmetice dimetiendi, qui unam saltem continet plagulam, alios habere auctores. Quod ad tabulas attinet, eae numero L. minus eleganter ligno sunt incisae, et splendori textus minime conueniunt: supra iam istas recensui §. 6. Quod si DEVS uitam et uires Pirckheymeri diutius conseruasset, illi animus fuisset, hanc uersionem emendandi; quod uero opus, interueniente ipsius obitu imperfectum eum reliquisse, docet Erasmus, in Praef. ad Edit. Geogr. Ptolemaei Graecam de Anno 1533.

§. 10.

Ad aliam nunc uenio editionem, quae nitore chartae pariter ac typorum, ut et raritate, se commendat. MICHAELIS SERVETI, a patria VILLANOVANI dicti, opera et labore ea fuit in lucem publicam edita; impressaque *Lugduni in officina Melchioris et Casparis Trechsel, fratrum*, in fol. MMXXXV. *Illam ab aliis editionibus multum discrepare, et fidelius excusam esse, quam ut typographi oscitantiae id imputari possit*, putat MERCATOR, in Praef. ad Edit. Graeco-Latinam de Anno 1605. coniiciens praeterea, *a diuersi generis Exemplari Graeco ad Latinos eam esse traductam.* MVNSTERVS quoque in dedicatione praemissa editioni Basil. de Anno 1540. in fol. laudat *non poenitendas uigilias, quas Villanouanus collocauit in Ptolemaeum, emendando corrupta, explicando retrusa, et Scholiis illustrando obscuriora.* Copiosius describendae huius editionis otium mihi fecit HENR. ab ALLWOERDEN, in peculiari *Diss.* quam de *Historia Michaelis Serueti Helmstadii* 1727. sub manuductione Theologi celeberrimi, IO. LAVR. MOSHEMII conscripsit, et publice defendit, qui a pag. 176 — 186. fuse eam recenset. Hoc saltem moneo, errasse clariss. auctorem, §. 2. p. 181 putantem, omnes quinquaginta tabulas ueterem continere Geographiam; siquidem saltem XXVII. earum antiquam, reliquae autem recentiorem locorum denominationem et situm indicant. Haec ipsa editio, ex secunda Villanouani recognitione, *Viennae in Gallia, ex officina fratrum Trechseliorum, sumtibus Hugonis a Porta, Bibliopolae Lugdunensis* MDXLI. in fol. prodiit, quam non uidisse coniicio ALLWOERDIVM, utpote ab eo non allegatam. Descriptum dedit illius titulum Cel. DOPPELMAYERVS l. c. p. 43. *not. k.* cum quo conf. FABRICII *Bibl. Graec.* L. III. C. XXIII. p. 584. Dedicata est PETRO PALMERIO, *Archiepiscopo et Comiti Viennensi*, Anno 1541. prid. Cal.

Mart. Et in hac editione quam emendatiſſime excudenda, Villanouanus haud parum adhibuit diligentiae, Bibliopola ſumtuum; id quod iſte exemplis quibusdam in Allocutione ad lectorem docet. Conuenit ea, pauciſſimis exceptis, cum Praef. edit. priori praemiſſa, quam Allwoerd. p. 177. ſeq Diſſ cit. inſeruit. In margine textus leguntur recentiora locorum nomina antiquis adſcripta. Tabulae quoque per omnia cum priori editione conueniunt; niſi quod ordo interdum immutatus, et in tergo nonnullarum, quae recentiorem ſiſtunt Geographiam, ac terrae ſanctae deſcriptionem deſint, explicationes Villanouani, quibus uaria contra Chriſtianam fidem dicta continebantur; adeoque omni iure in titulo ſtatim uocatur haec editio caſtigata. Falſo eam Viennae Auſtriae tribuunt auctores Nouorum litt. Lipſ. in addit. ſupra cit. Rarioribus libris accenſendam eſſe utramque, docet Michael de la Roche, in Bibl. Anglic. T. II. P. I. p. 91. ſeq. Contra Cl. Allwoerdium Diſſ. ſuae §. 17. monendum, iam Anno 1541. Seruetum Viennae fuiſſe commoratum.

§. 11.

Alia hanc excepit, MDXL. menſe Martio Coloniae a *Iohanne Ruremundano*, in forma octies complicata, excuſa. Nunquam, ceu bene monet titulus, uiſa fuit editio commoditate ſimili. Ioannes Noviomagvs eam procurauit. Poſtquam enim hic uir doctiſſimus, cuius merita exponit Swertivs in *Athenis Batauis*, uiderat, auctorem noſtrum ualde fuiſſe corruptum ac deprauatum, ex textu Graeco emendare eum ſtuduerat. Sed ſentiebat, non maiorem ſe habiturum laborem, ſi ab integro transferret, quam in caſtigando et emendando. Igitur ab integro auctorem uertebat, dictionibus Graecis ad latini loquendi conſuetudinem accommodatis: reliquit tamen Graeca nomina e regione latinorum, ut cuique ſuum maneret iudicium, propoſita utriusque linguae Scriptura. Varia loca libri octaui non fuit auſus mutare, reclamantibus omnibus exemplaribus; ſperans, exorturum aliquando, qui eum nodum, manente auctoris ſententia, diſſolueret. Tabulae nullae huic libro ſunt ſubiunctae, ne ſcil. augeretur pretium Librario ſoluendum. Gerardvs Mercator in *Praef. cit. ad Edit. Graeco-Lat. de* Anno 1605. hanc editionem uocat *plus ſatis mendoſam*, quoniam ſaepiſſime in numeris differt; ſed cauſam diſcrepantiae ipſe *Io. Nouiomagus* indicat, qui ex diuerſo Exemplari deſumſit textum Graecum. Rarius haec editio

com-

comparet, et quidem fortaſſe ob commoditatem formae. Extat tamen unum illius exemplar in *Bibl. Norimbergenſi*, alterum in *Bibl.* Celeb. SCHWARZII.

§. 12.

Eodem quoque anno *Baſileae, ex officina Henric - Petrina*, hic auctor, in *folio* prodiit. Curam edendi illius in ſe ſuſcepit SEBASTIANVS MVNSTERVS, Prof. Baſil. qui et Reu. DN. PHILIPPO A GVNDELSHEIM, *Epiſcopo Baſil.* eum dedicauit. Praeter alia, Hiſtoriam uerſionis latinae et tabularum ſpectantia, fatetur in ea Munſterus, ſe in *edendo hoc libro uſum eſſe, uerſione Pirckheymeri, et Villanouani, et primum librum commentario illuſtraſſe, magna ex parte deſumtum ex Wernero.* i) Et paulo poſt: *quid praeſtiterimus in ipſo Ptolemaico textu, conferentes illum cum Graeco exemplari, et Vlmenſi editione, aliorum eſto iudicium.* Praemiſſus eſt textui Index omnium locorum Alphabeticus. In ipſo autem textu, cuiuis Capiti Libri I. ſubiunctae ſunt nonnullae Munſteri annotationes; reliquis Libris additae explicationes ex Plinio, Strabone, aliisque auctoribus, inter ſe collatis, deſumtae, aut nomina locorum hodierna, diuerſo charactere, a textu auctoris facile deſcernendo, adſcripta. Tabulae 50. ligno inciſae textum excipiunt; quas ſequitur appendix Geographica Sebaſt. Münſteri; in ea tres orbis partes, iuxta modernum rerum ſtatum, deſcribuntur, ita tamen, ut non pauca ex Serueti editione deſumantur, uti ex p. 188. a collata cum Verbis Serueti, tabulae terram ſanctam repraeſentantis tergo inſcriptis, concludere quiuis poteſt. Cum hac editione per omnia conueniunt aliae duae editiones, diuerſum annum in frontiſpicio oſtendentes: nempe 1541. 1542. quarum utraque ne in minimis quidem a priori differt. k) Mea igitur ſententia Munſterus, qui poſt tot alias editiones, magnum exemplarium numerum imprimi curauit, aut ſingulis annis titulum et annum impreſſionis mutauit, exemplaribus iſtis non ſtatim diuenditis; aut ſingulis annis integrum librum recudi fecit, quod omnem ſuperat fidem. Non enim tanta in omnibus potuiſſet ſeruari characterum aequalitas, qualis tamen in unaquaque editione deprehenditur.

§. 13. Quae

i) S. R. HAVBERVS, in *Hiſtoria Tabularum Ducatus Sueuici*, p. 3. not. b. coniicit Munſterum multa ex Stoefleri MSto fuiſſe mutuatum.

k) 1541. quoque Baſileae, ex eadem officina, omnia Ptolemaei opera, praeter Geographiam, prodierunt.

§. 13.

Quae anno M D XLV. ex ead. officina prodiit Editio, plane pro nouiter recuſa eſt habenda; ſiquidem in omnibus fere paginis diuerſi a prioribus comparent typi, et Dedicatio, quibusdam mutatis, non ad Epiſcopum Baſileenſem, ſed ad uniuerſos Aſtronomiae atque coeleſtis Philoſophiae ingenioſos ſcrutatores eſt directa; detecto ſub finem illius Ptolemaei errore, in indicandis motuum coeleſtium radicibus. Tandem quatuor nouae tabulae additae (ſic uerba tituli habent) *quae hactenus apud nullam Ptolemaicam impreſſuram* uiſae ſunt. Nihil plane in textu, nihil in annotationibus mutatum; ſed omnia ad uerbum rurſus expreſſa, quae in prioribus habebantur editionibus.

§. 14.

Nullus dubito, quin etiam omnia huius editionis exemplaria a Geographiae ſtudioſis auide fuerint coëmta: ſiquidem rurſus ab eodem typographo M D LII. prelo fuit noſter Ptol. mandatus. Poſſidet tale Exemplar PERILL. DN. EBNERVS; in quo praeter textum, uariis Scholiis illuſtratum et tabulas, ac Elenchum Alphabeticum, adeſt alius index, itidem Alphabeticus, locorum, quae in tabulis occurrunt. Vterque index plagulas 41. occupat; et poſtremo praemiſſa *Conradi Lycoſthenis Rubeaquenſis* praefatio, in qua de utilitate tabularum Geographicarum agit, modumque oſtendit, loca in iis inueniendi. In limine ſtatim habetur Priuilegium *Henrici IV. Galliarum Regis*, in quo Henrico Petri poteſtas conceditur, per ſex annos hunc librum imprimendi, uendendique. Saepius Editiones Baſileenſes occurrunt; adeoque non tam raritate, quam potius utilitate ſe commendant: imprimis editio, modo a nobis recenſita. In Exemplari hoc allegando B. FABRICIVS Bibl. Graec. L. IV. p. 413. errorem commiſit, dicens, in forma 12. id expreſſum eſſe; cum tamen in folio excuſum proſtet.

§. 15.

Sequenti ſtatim anno *Ingolſtadii*, primus ſaltem Liber Geographiae Ptolemaei, typis fuit exſcriptus. PETRVS enim APIANVS, *Leiſnicenſis*, cuius uitam Exc. SCHWARZIVS, ſingulari *Programmate* deſcripſit, ex quo forte Parnaſſo Boico T. II p. 128. ſeq. inſerta Germanice, *Introductioni ſuae in Geographiam Ingolſtadii*, 1553 excuſae, illos adiecit libros, quos ſupra § 7. *Norimbergae* M D XIV. excuſos eſſe, ex DOPPELMAYERRI libro cit. docui,

docui, antea quoque *Ingolstadii* M D XXXII. impressos. Cum uero hucusque nondum mihi obtigerit, unam earum oculis usurpare, hinc saltem illas indicasse sufficiat.

§. 16.

Post tot Germanorum in Ptolemaeum labores, Italus rursus cepit, de eo bene mereri; IOSEPHVS scil. MOLETIVS, qui, postquam PIRCKHEIMERI Versionem ex diuersis inter se collatis Graecis Codicibus emendasset, et nominibus locorum antiquis recentiora adposuisset, eum *Venetiis* M D LXII. in 4. *apud Valgrisios* recudi curauit. Praemisit Dedicationem ad Cardinalem Aloysium Cornelium, ex qua ea huc adscribam, quae ad Historiam libri faciunt: *Praeter Tabulas XXVII. antiquas* (ait Moletius) *quae Ptolemaei terram cognitam continent, XXVII. nouae, non a nobis, sed ab aliis, efformatae, et erectae, typisque aeneis impressae: hae quidem terram totam, nostra aetate cognitam, continent. In harum tergo nos ea breuitate, qua potuimus, res perutiles atque necessarias Historicae cognitioni, adscripsimus. Confecimus deinde, assiduis uigiliis indicem copiosissimum; quod uix in Ptolemaeo inuenire liceat uerbum, quin non reperiatur in eo.* Haec Moletius: qui et in primum ac septimum librum amplissima addidit Commentaria, quibus omnia, quae ad Geographiam attinent, et quae praetermissa sunt a Ptolemaeo, illustrantur. Hanc sine dubio indigitat editionem DAVMIVS ad HEKELIVM suum scribens: *Effice, si potes, ut Ptolemaeum Latinum, editionis Moletio-Valgrisianae Venetae, a Barthio, Bosio, et Mullero Mathematico Lipsiensium insigni, saepissime laudatum — nanciscar.* Conf Epistolas DAVMII ad HEKELIVM a b. GLEICHIO *Torgae* 1697. in 8. editas p. 19. Praeter exemplum, in *Catal. Bibl. Perizonianae* p. 141. occurrens, aliud quoque possidet celeb. GODOF. THOMASIVS.

§ 17.

GERARDVS MERCATOR, meritis in studium Geographicum clarissimus, non certius famam sui perennaturam fore sperabat; quam si Ptolemaei Geographiam, curis suis emendatam, rursus in manus traderet eruditorum. Hinc Coloniae Agrippinae M D LXXXIV. in folio, typis *Godofredi Kempensis*, euulgauit istum librum, cum adiectis tabulis, ad Ptolemaei mentem restitutis. In Epistola dedicatoria, quam ARNOLDVS MYLIVS, *Vrymoersheimensis*, ad ABRAHAMVM ORTELIVM scripsit, inter alia legitur; quod, *cum anno* M D LXXVIII. GERARDVS MERCATOR *Tabulas secundum Ptolemaei mentem ediderit, nunc etiam, multorum satisfacturus desiderio, textum*

ipsum Ptolemaeum, *et quidem ex uersione Pirckheymeri*, *quam ueterum Graecorum Exemplarium collatione Michael Villanouanus postea recognouit*, *in lucem publicam emiserit*; *ita tamen*, *ut uersionis Moletii nonnunquam etiam rationem habuerit*, *et nunquam ab eo recesserit*, *nisi ubi contra ordinem*, *a Ptolemaeo L. II. C. I. praescriptum*, *esse animaduerterit*, *aut uiderit*, *quod contra uerum situm aliquid sit peccatum*. Retinuit tamen quantitatem horarum et dierum, qua Ptolomaeus secundum Meridianum Alexandrinum est usus, et nomina urbium recentiora ueteribus adscripsit, Moletii autem Commentarios omisit: Quem Mercatoris laborem Mylius deinde in quibusdam locis emendauit. Tabulae saltem XXVII. toties allegatae huic editioni deprehenduntur adiectae, omissis reliquis, a recentioribus auctoribus delineatis. Extat tale Exemplar in Bibliotheca publica Academiae Altorfinae.

§. 18.

Alias binas editiones, Basileae circa idem tempus, nempe MDLXXXII. et MDLXXXIV. excusas, commemorat LIPENIVS, in *Bibliotheca Philos.* T. I p. 573 sed cum saepius exscripserit LIPENIVS Catalogos Librorum, non omni fide maiores, hinc alii dispiciant, in quantum illi fidendum. Multo maiori certitudine affirmare possum, nostrum auctorem *Venetiis* MDXCVI. in 4to *apud Haeredes Simonis Galignani de Karera*, et sequenti statim *Coloniae Agrippinae*, *a Petro Keschedt in eadem forma fuisse* excusum. Cum autem utraque editio fere pro una sit habenda; et in eo saltem a se inuicem differat, ut illa, quasi pro Autographo habenda, multis scateat mendis typographicis, haec autem ex illa desumta, simulque omnibus mendis sit purgata; hinc utriusque memoranda simul breuiter indicabo, magis tamen ratione habita Coloniensis, tanquam correctioris. Praemissa est huic Epistola dedicatoria nomine Petri Keschedt concepta, ad IO. GVIL. *Iuliae*, *Cliuiae et Montium Ducem*. In ea fatetur Typographus, quod *editionem Venetam*, *biennio abhinc uno plus minus in lucem emissam*, *secutus sit*; *quam uero ab innumeris*, *quibus sordebat mendis*, *purgauerit*. *Indiligenti enim animaduersione pleraque esse foedata*; *in multis ipsum uerborum sensum*, *uel mutila omissione*, *uel salebrosa nonnullarum dictionum inuersione esse obscurata*, *ac ne Indicem quidem*, (erratorum scil.) *quem typographus*, *resupino suo* labori excusando, libro inseruit, omnibus mendis emendandis sufficere. Sequitur hanc dedicationem Praefatio I. ANT. MAGINI, in qua pluribus exponit, de labore in emendando Ptolemaeo a se prae-

praeſtito, et ſuaſu *Aſcanii Sforziae* Cardinalis, ſuſcepto. Abſoluitur integer liber duabus partibus; quarum prior textum continet Ptolemaei; eius primum librum MAGINVS ampliſſimo illuſtrauit Commentario, reliquis perbreues explicationes, ex Moletio, Villanouano et aliis deſumtas, inſeruit, quae maioribus characteribus a textu Ptolemaei diſcernuntur. Altera pars praeter antiquas tabulas, quas Maginus falſo tribuit ipſi Ptolemaeo, complectitur nouas XXXV. a Hieronymo Porro Patauino in aes inciſas, quae uniuerſae terrae, Seculo XVI. cognitae, faciem exhibent. Singulae tabulae ampliſſimis obſeruationibus, imo iuſto Commentario illuſtrantur, 74 continente philyras; in quo urbes, aliaque loca, quorum in tabulis fit mentio, deſcribuntur, quoad uerum ſitum, et cuiusuis loci memoranda. Index omnium locorum in hoc Commentario explicatorum, uniuerſum opus finit. Ex iis, quae hucusque dicta ſunt, patet, editionem Colonienſem uſui Geographiae Studioſorum quam maxime inſeruire, adeoque, cum rarius inueniatur, magni quoque eſſe aeſtimandam. Vnicum adhuc ſilentio praeterire nolo; ſubſcriptionem ſcil. in calce libri legendam, quae docet ARNHEMII apud *Iohannem Ianſſonium, Bibliopolam* MDXCVII. librum hunc potuiſſe haberi. Aut igitur *Keſchedt* communibus *Ioh. Ianſſonii* ſumtibus librum impreſſit; aut *Ianſſonius* alteram illius partem ſuis ſumtibus recudi fecit, *Petro Keſchedt* ſumtus ad recudendam primam partem ſuppeditante.

§. 19.

Vnica adhuc ſupereſt commemoranda editio noſtri auctoris, quae *Romae* MDXC. *prodiit cum tabulis partim aeneis, partim ligneis.* Mentionem illius facit EDVARDVS BERNARDVS, in *Catalogo ſcriptorum ueterum Mathematicorum quae reperiri potuerunt, Voluminibus XIV. digerendorum*: quem b. FABRICIVS inſeruit *Bibliothecae Graecae* L. III. C. XXIII. p. 564. inprimis autem huc ſpectat p. 584. Sed uereor, ne in exprimendo anno error fuerit commiſſus: Nemo enim, praeter Bernardum, hucusque eam allegauit, editionem; neque etiam Seculo XVI. moris erat tabulas unius Libri, partim aeri incidere, partim ligno inſculpere. Cum autem 1490. Romae prodierit Ptolemaeus noſter, uti ſupra C. VI. §. 10. docui, illiusque editionis tabulae tam eleganter ligno inſculptae, ut proxime ad aeri inciſas accedant; hinc puto loco Anni 1590. eſſe ſcribendum 1490. reliqua autem uerba cum reſtrictione quadam, et modo antea dicto, interpretanda.

CAPVT VIII.

DE EDITIONIBVS LATINIS SECVLO XVII. EXCVSIS.

§. I.

IN hoc Capite a me proferenda, quamuis sint perbreuia, et facile proxime antecedenti potuissent subiungi; nolui tamen ordinem tractandi naturalem, quem semel animo proposueram, interrumpere, aut mutare: inprimis cum hucusque sperassem, plures Latinas editiones Seculo XVII. typis exscriptas, inuestigare. Sed decollata est omnis spes; et uix binae earum extant, de quibus nihil, praeter titulum et annum, certi afferre possum.

§. 2.

Causa autem, quare Seculo XVII. neglectus fuerit Ptolemaeus, mihi uidetur non una fuisse. Etenim uariae, quae Seculis antecedentibus prodierant editiones, in manibus adhuc uersabantur eruditorum; deinde et maxima pars eruditorum non amplius delectabatur uersionibus, sed ipsum textum Graecum legere cupiebat; qui iterata uice, uti supra Cap. III. docui, et quidem ex MStis emendatus, ineunte hoc seculo prodiit. Denique et hoc non praetereundum uidetur, quod Seculo XVII. uiri eruditi operam suam magis impenderint emendando Straboni, aut aliis Scriptoribus antiquae Geographiae, quam Ptolemaeo.

§. 3.

Interim tamen non negari posse coniicio, Ptolemaei Geographiae Latinam uersionem, etiam hoc seculo, typis fuisse uulgatam; nisi *Catalogo Bibliothecae Oizelianae Lugd. Bat.* 1692. excuso, omnem fidem uelimus denegare. Sic enim legitur in eius *Catalogi* P. II. p. 118. n. 8. ubi libri quarti ordinis enumerantur: *Io. Anton. Magini Geographia uetus et noua. Arnhemii 1617. et num. 9. eadem Bonon. 1608* Quamuis hic non expressa occurrat mentio nominis Ptolemaei, nullus tamen dubito, quin eius liber hic intelligatur. Notum enim est, ex supra dictis, quod *Maginus* amplum satis Commentarium in Ptol. Geographiam conscripserit, eique etiam addiderit Tabulas, cum necessariis Explicationibus, Geographiam recentiorem spectantibus. Notum quoque, Magini laborem 1597. Arn-

Arnhemii in 4to fuiſſe ad Exemplar Venetum recuſum. Quid igitur impedit, quo minus aſſeram, eodem in loco, et forte ab eodem Typographo, iteratam editionem fuiſſe euulgatam, diſtractis prioris editionis Exemplaribus. Quod autem concernit Editionem *Bononienſem*, facile mihi perſuaderi patiar, *Maginum*, natione Italum, qui Matheſin in Archi-Gymnaſio Patauino docuit, opus ſuum in Ptolemaei Geographiam, typis Bononienſibus recudi curaſſe: cum auctoribus liberum ſit, opera ſua, ſecunda cura emendata, in aliis locis rurſus prelo mandare. Ceterum lectori meam coniecturam inuito non obtrudo; ſed potius Bibliophilis eam examinandam et corrigendam relinquo.

CAPVT IX.

DE ALIIS GEOGRAPHIAE PTOLEMAEI VERSIONIBVS, ITALICA, GALLICA, LVSITANICA, ET FORTE ETIAM GERMANICA.

§. 1.

Recenſitis huius Libri editionibus Latinis, reliquum eſt, ut eas commemorem, quae in aliis linguis fuerunt euulgatae. Inter uero has primo occurrit uerſio Italica, quae a uariis uario tempore fuit ſuſcepta. Earum antiquiſſima putatur, cuius mentionem facit b. FABRICIVS Bibl. Graec. L. IV. C XIV. p. 413. dicens: *Italice translatum eſſe hunc librum per Andream Matthiolum, cum additamentis, e Seb. Munſtero, et tabulis Geographicis, curante Iac. Caſtaldo, et Venet. 1548. 8.* prodiiſſe. Notum quidem eſt nomen Matthioli, inter Medicos celebratiſſimum; at, de meritis eius in Geographiam omnes hucusque tacuere, qui uitam eius dedere. Hinc merito in honorem eiusdem, deficientibus aliis ſubſidiis, notitiae libri inſeruientibus, dabo titulum, ex exemplari Viennenſi breuiter deſcriptum; quo ſaltem aliqua ex parte de ipſo libro, et opera Matthioli in uertendo praeſtita, poſſit iudicari. *La Geografia di* CLAVDIO PTOLOMAEO *Alleſſandrino, con alcuni commenti et aggiunte fattevi da Sebaſtiano Munſtero Alamanno: con le tavole non ſolamente antiche et moderne ſolite di ſtampasſi, ma altre nuove aggiuntevi di Meſſer Iacopo Gaſtaldo, Piemonteſe Coſmografo: ridotta in volgare Italiano da M. Pietro Andrea Mattiolo Seneſe, Medico Excellentisſimo. Con l'aggiunta d'infiniti nomi moderni, di Citta,*

Provincie, Castelli, et altri luoghi; fatta con grandissima diligenza, da esso Messer Iacopo Gastaldo, il che in nissun altro Ptolomeo si ritrova: opera veramente non mento utile, che necessaria. In Venetia, per Giovanni Baptista Pedrezano co'l privilegio dell Illustriss. Senato Veneto per anni X. M D XLVIII. in Octavo. Quod si Aprosio fides adhibenda, idem liber 1555. Venetiis ex eadem prodiit officina vid. *Bibl. Aprosiana ex Vers. S. R.* WOLFII p. 232. ubi praenomen Andreae mutatum est in Aretini: sed uidetur ipse S. R. Wolfius in nota subiecta aliquantisper de Veritate huius asserti dubitasse. In alleganda Editione de Anno 1548. b. FABRICIVS errasse mihi uidetur cum ED. BERNARDO, siquidem in *Bibl. Graec.* l. III. C. XXIII. p. 584. Versionem Ital. *Castaldi* tanquam 1584. impressam adducit; ubi facilem permutationem binorum numerorum 4. et 8. quiuis subolet.

§. 2.

Post MATTHIOLI et CASTALDI labores HIER. RVSCELLI uertendo Ptolemaeo operam suam impendit, quam uersionem MDLXI. cum tabulis excusam habuit olim *Bibliotheca Hohendorfiana*, cuius uide *Catal.* P. II. p. 53. Nescio tamen, utrum huic exemplari additi sint Moletii Commentarii, quas alteri editioni de Anno MDLXXIV. *apud Iordanum Ziletti* in 4to excusae additos esse uidi. Haec textum ex eadem Versione a IOHANNE MALOMBRA reuisum comprehendit, cum MOLETII Discursu, ipsiusque RVSCELLII expositionibus. Tabulis XXVII. antiquioribus additae sunt aliae XXXVIII., quas supra in Magini editionbus annotauimus. Diuersus quidem in edit. Veneta legitur annus in titulo, ac in calce libri; hic scil. MDLXXIII. ibi autem MDLXXIV. Sed cum saepius id obtigisse, in recensione Edit. Romanae de Anno M D VII. iam monuerim, hinc indicasse illud sufficiat; ne forte alii ex uno exemplari bina efficiant. IOSEPHVS tandem ROSACCIVS uersionem modo dictam RVSCELLI de nouo correxit et emendauit, ac *Venetiis apud Haeredes Melchioris Sessae* MDXCIX in fol. imprimi fecit; quae editio, ab ea quam §. sequenti recensebo, non quoad characteres; at tamen quoad reliqua differt.

§. 3. Tes-

§. 3.

Tertius, qui uersionem Italicam nostri auctoris concinnauit, est LEONARDVS CERNOTVS, Canonicus Ecclesiae S. Saluatoris; qui eidem addidit Commentarium I. A. MAGINI. Exscriptus est typis uterque liber Venetiis, sumtibus *Iohannis Baptistae et Georgii, Galignanorum* fratrum, in forma primi ordinis. Nihil in hac editione occurrit memoratu dignum, quod non Cap. VII. §. 18 iam sit, occasione operis Magini, descriptum. Id autem non praetermittendum, quod idem opus, forte a Cernoto reuisum, MDCXXI. in fol. *Paduae sumtibus Pauli et Francisci Galignanorum sit* recusum; aut saltem, quantum ego coniicio, libro nouus praefixus titulus.

§. 4.

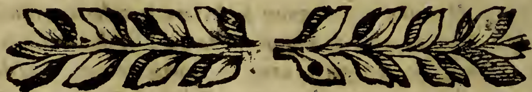
Non autem in linguam solum Italicam Ptolemaeus noster fuit translatus, sed et in *Gallicam*, quae tamen uersio nunquam fuit typis uulgata; Exemplar tamen illius in membrana scriptum habuisse olim ANTONIVM VERDIERIVM testatur FABRICIVS l. c. p. 413. Imo et in Linguam *Lusitanicam* PETRVS NVNEZ eius Librum I. transtulit, quod a nemine hucusque fuit obseruatum. Inueni huius Versionis Exemplum in *Bibliotheca Guelpherbytana*, ex quo titulum sequentem descripsi; Lectori eum Beneuolo interpretandum relinquens. Sic autem ille: *Gratado da Sphera, coma Theorica da Sol et da Luna. Eho primeiro Livro da Geographia de Claudio Ptolomeo Alexandrino: tirados nouamente de Latin em lingua yem pello Doutor Perro Nunez, Cosmographo del Rey don Iohanno ho terceyro deste nome, nosso Senhor. E acrecentados de muitas annotaciones et figuras, per que mays facilmente se podem entender. Item dous tratados, quo mesmo Doutor Fez Sobre a Carte de Marear; em os quaes se decraratio tudas as principaes duvidas da Navegacao: Con as tavoas de movimento da Sol, et sua Declinacao: eo Regimento da altura assiao meydoia, como nos outros tempos. Acabouse de empremir a presente obra na muito nobre et Real Cidade de Lixboa, per Germano Galardo, Empremidor, Anno primeiro dia domez de Decembro de M D X XXVII. annos.* in fol. Quantum hariolando assequi possum, uersionem saltem

Libri

Libri primi, et quidem ex Latino factam, hoc opus continet: tabulasque Nauigationum et Hydrographicam, cum declinationibus solis. Non dubito, in Hispaniae quoque Regno Ptolemaeum fuisse excusum; sed distantia illius a nostra Germania impedit, quo minus libri exinde ad nostras terras aduehantur. Sufficiat igitur paucissima saltem nosse, reliqua autem aliis, tamquam Spicilegium, relinquere.

§. 5.

B. Fabricius quidem l. c. allegat *Stobnizae* et *Dryandri* labores, ex quo colligi posset, in Polonicam quoque linguam Ptolemaeum fuisse translatum. Sed, quantum ex titulo, a Fabricio allegato, perspicio; Introductiones potius, quam uersionem eos uoluisse scribere puto. Quod si autem contrarium mihi eruditi Bibliophili probauerint, lubentissime in partes eorum ibo. Sic etiam non satis firmiter persuasus sum, in idioma *Germanicum* Ptol. Geographiam esse conuersam. Quamuis enim in Catalogo *Bibl. Pfeiferianae Brunsvigae* 1735. uenditae pag. 17. n. 503. inter libros primi ordinis occurrat *Ptolemaei Geographia Germanica*, s. anno et loco impressionis addito; tamen facile credo, praeter alia menda, quae irrepserunt in eum Catalogum, etiam in indicando hoc libro errasse auctorem Catalogi, et forte Munsteri Cosmographiam pro Ptolemaei libro uenditasse. Num *Ptolemaeus Persice, cum figuris minio accurate notatis*, qui inter *MSta* ABRAHAMI HINCKELMANNI n. 72. fuit uersionem Geographiae, aut alius Libri huius auctoris contineat, ii dispicient, ad quorum manus Codices isti peruenerunt.

CA-

CAPVT X.
DE COMMENTATORIBVS IN PTOLEMAEI GEOGRAPHIAM.

§. 1.

QVamuis Ptolemaeus prae aliis Scriptoribus ſit perſpicuus, tradens facili methodo notitiam uniuerſi orbis, aeuo ſuo cogniti; at tamen, aut uitio librariorum, aut Typographorum, plurima locorum nomina adeo fuerunt deprauata, ut uix ullum uerae denominationis ueſtigium appareat. Praeterea quoque ipſi Ptolemaeo, qui plurima ex aliorum relatione accepit, non ſemper uera, ceu nonnulli putant, fuerunt indicata. Nihil iam dicam, de Veritatibus ex Matheſi petitis, in primo libro occurrentibus; hae enim ſunt iis perſpicuae, qui Hiſtorica cognitione ſunt contenti: quod ſi autem alii, demonſtrationibus ſolidioribus aſſueti, ea legent, multa certe inuenient, quae ſine ulla demonſtratione haud admittere poſſe uidentur. Varii hinc eruditi certatim de illuſtrando Ptolemaeo laborarunt, quorum Commentarios, occaſione uariarum editionum, ex parte recenſui. Nunc autem placet, ordine Chronologico eos enumerare; quidque ſinguli praeſtiterint, aut meis, aut aliorum uerbis referre.

§. 2.

Omnium antiquiſſimus, qui Ptolemaei Geographiam explicuere, eſt NICOLAVS DONIS, *Monachus Ordinis D. Benedicti*, florens ſub finem ſeculi XV. Cum uero de eius meritis in Ptolemaeum ſupra C. IV. §. 6. ſeq. pluribus expoſuerim, nolo ibi dicta repetere. Ad IOHANNEM REGIOMONTANVM potius progredior, Seculo XV. exeunte clarum, qui annotationes perbreues in Librum I. conſcripſit; has diu poſt eius obitum, blattis et tineis ereptas, PIRCKHEIMERVS Argentorati 1525. euulgari curauit, uid. DOPPELMAYERVS l. c. p. 18. not. *b*. Interim, cum IO. WERNERVS, ſub initium Seculi XVI. eas pro deperditis habuiſſet, ipſe eidem Libro I. illuſtrando manum admouit, et ſatis amplum concinnauit Commentarium, ab Appiano et aliis approbatum, ac laudatum. BILIBALDVS tamen PIRCKHEYMERVS in eo multa ſibi deprehendiſſe uiſus eſt, quae calculum ſuum haud promeruerint. Adduxi illius uerba CAP. VII. § 7. Cum igitur

tur tantus Vir, qui WERNERVM fouit eique fauit, non adeo bene de illius labore ſentiat, neceſſe eſt, eum quidem ob induſtriam non laude ſua eſſe fruſtrandum, nimis tamen non extollendum.

§. 3.

Hunc excepit, aut potius praeiuit IOHANNES STOEFLERVS, Iuſtingenſis, qui magno cum applauſu Matheſin Tubingae Seculo XVI. ineunte docuit. Hic enim, uti S. R. HAVBERVS, in *Hiſt. Tabul. Geogr. Sueuiae* p. 3. not. b. refert uerbis SCHIKARDI, *reliquit Commentaria in Geographiae Ptolemaei Libros II. priores usque ad Caput, de Magna Germania:* quae hodienum in Bibl. Acad. Tubingenſis extant, nunquam autem edita ſunt; quamuis Schradinus ea edenda promiſerit. Circa idem fere tempus IACOBVS ZIEGLERVS, *Landauio - Bauarus*, uariis ſcriptis clarus, quae SIMLERVS et FRISIVS in *Continuat. Bibl. Geſneri* p. 388. recenſent, conſcripſit uaria annotata in Geogr. Ptolemaei, tempore Geſneri nondum euulgata. Conf. *eiusd. Partit. Vniuerſ.* L. XI. Tit. I. p. 110. b. quibus tamen GERH. MERCATOR uſus fuiſſe cenſetur, cum in *Catalogo auctorum*, ex quibus Synoyma ſuae editioni inſerta depromſit, IACOBI ZIEGLERI nomen legatur.

§. 4.

MICHAELIS SERVETI laborem, in illuſtrando Ptolemaeo adhibitum, in hunc numerum referendum eſſe, cenſeo: ſiquidem is Munſtero in Praef. Anni 1540. explicuiſſe retruſa dicitur. Ipſe etiam MVNSTERVS fatetur de labore a ſe praeſtito, quod pauca de ſuo adiecerit, quae ad intelligendum Ptolemaeum faciunt, reliqua autem ex Wernero et aliis deſumſerit, imprimis ex Stoeflero, uti HAVBERVS loco ſupra citato coniicit. Sic quoque RVSCELLI, MOLETII, MAGINI aliorumque opera non ſunt contemnenda, plurimum ad intelligendum Ptolemaeum facientia: imo et eorum, qui nonnulla Ptolemaei loca et capita ſaltem illuſtrarunt: quales REINERVS REINECCIVS, in *Comment. de Saxonum origine. Hannov.* 1612. in 4. et CONRINGIVS ad *Libellum Taciti de moribus Germanorum Helmſt.* 1652. in 4. excuſ. cui Capita XI.—XIV. ex Libro II. Ptolemaei, de magna Germania, Rhaetia, Vindelicia et Norico addita et illuſtrata ſunt. Nec minus ISAACVS VOSSIVS in *Not. ad Scylacis Periplum* Amſtelod. 1639. 4to. editum, BOCHARTVS in *Geographia* S. SPANHEMIVS in *Hiſtoria* ſua plura Ptolemaei loca emendauerunt, lucemque illis affuderunt.

§. 5. Prae-

§. 5.

Praeter autem hucusque recensitos auctores *Francisci Berlinghieri opus* mihi commemorandum uenit: cuius antiquissimam editionem, omni indicio typographi, anni et loci impressionis, destitutam MAITTAIRE T. I. *Annal. Typogr.* P. II. p. 757. allegat his uerbis: *Geographia di Francesco Berlinghieri, Fiorentino, in terza rima et lingua Toscana distincta, con le sue tavole, in uarii siti e prouincie, seconda la Geographia et distinctione de le tavole di Ptolemeo: alla illustrissimo Federico, Duca di Vrbino, impressa in Firenze, per Nicolo Tedescho, et emendato con summa diligenza dello autore, fol. Firenze.* Rarissimis hanc editionem esse accensendam nemo dubitabit, qui saltem aliqualem librorum habet notitiam: partim, quoniam omni impressionis indicio est destituta, partim uero, quod in nullo librorum antiquorum, Seculo XV. impressorum Catalogo, quorum plures euolui, mentio illius occurrit. Plura proinde digna sunt in medium proferre, de hoc auctore, eiusque opere. Cum uero impressum Exemplar ad manus meas non peruenerit, B. L. suppeditabo descriptionem Codicis Manu exarati, eundem BERLINGHIERI laborem comprehendentis, quem EXCELLENTISSIMVS et ILLVTRISSIMVS COMES PERTVSATTI possidet, et rarioribus Thesauri sui librarii, ab auctoribus *Memorabilium Viennensium, mens. Ian.* p. 45. laudati annumerat. Scriptus est iste in membrana formae regalis, constatque foliis CXXVIII. praeter XXVIII. tabulas Geogr.. Prima Codicis pagina exhibet Praefationem uersibus Italicis, per duas columnas, uti uocant, diuisis, conscriptam; quae sic incipit:

Gia l'auriga di Titano addorno
el sagictario urtava orientale,
di fiamme accesso charregrando el giorno etc.

Prima litera G. uariis coloribus picta, repraesentat Virum Iuvenem, super scamno in Museo sedentem, ueste talari rubea indutum, impositaque capiti mitra, pariter rubra. Ipse libro iacenti super pulpeto, quadrangulari figurae imposito, quaedam manu quasi inscribit. Praeter hanc figuram aliae adhuc in eodem folio uidentur; quarum prima oblonga sistit uirum sedentem super sella, amictum nigra ueste, cui superinduta alia rubea, manicis destituta, et quoad limbos inferiores albicante pelle obducta. Assidet ille mensae, super qua Tabula Geographica, nonnihil reclinata, posita, in qua pingere uidetur. Altera

 figura,

figura, itidem oblonga, rurſus exhibet Virum, ſimili modo ueſtitum, ſtantemque coram globo terraqueo, baſi ſuperimpoſito, quem altera quaſi manu tangit. Ab hac non multum differt figura tertia, utpote quae uirum, eadem plane cum ſecundo ueſte, amictum repraeſentat. Inter utraque Praefationis ſpatia numus conſpicitur aureus, in quo imago iuuenis, facie ad ſiniſtram conuerſa, crinibus capitis bene pexis. Ramus arboris numo eſt adiectus, uariis refertus floribus: cum Epigraphe literis Gothicis conſignata: LE TEMS REVIENT: infra autem numum ſcutum eſt collocatum, Regis Galliarum exhibens inſignia, et paulo inferius alius minoris moduli numus, repraeſentans imaginem iuuenis, facie pariter ad ſiniſtram conuerſa, adiacente ramo, eadem cum ſuperiore inſcriptione inſignito. Exterior margo oſtendit binos Viros, talaribus indutos Veſtibus rubris, qui arbori ad radices montis collocatae adſident, inuicem quaſi ſermocinantes; e longinquo uero apparet urbs ſatis ampla. Paulo inferius duo viri ſedentes conſpiciuntur; quorum unius in altum proſpicientis caput mitra tegitur, minio tincta, dextra fronti admota, ad ſolis radios quaſi auertendos, et aciem oculorum augendam. In nubibus ſedet ſenex, ueſtitu uiridi, cuius collare rubeo colore tinctum, crinibus fuſcis, quos tegit coerulea mitra, quoad oras candido colore obducta. Geſtat hic in manibus librum apertum, virosque inferius ſedentes intuetur. In infima huius marginis parte tres modo deſcripti Viri ſimul ſuper nubibus ſedentes conſpiciuntur, ſene medium locum occupante. Notandum inſuper ſcutum in cuſpidem deſinens, orbique cu dam incluſum, in inferiore margine conſpicuo; ad cuius latera bina ſunt collocata, ſic dicta, Cornua Copiae. In uarias id eſſe areolas diſſectum, colorum ueſtigia produnt; quarum tamen figurae haud amplius dignoſci poſſunt, praeter quaedam lilia, in una ſcuti areola. Haec inſignia fidem mihi faciunt, eſſe hoc ipſum Autographum, a BERLINGHIERIO ipſi *Vrbinatium Duci* oblatam.

§. 6.

Praefationem ſequitur textus, in cuius ſcriptura adhibitum atramentum, intermixtis uocibus principalioribus, inprimis titulis librorum et capitum, coeruleo et rubeo colore tinctis. Quantum ex indice omnium librorum et capitum, ibidem deſcripto conicere licet, Berlinghierus non in omnibus Ptolemaei ueſtigia ſequitur; ſed uaria potius inſpergit Capita, quorum pertractationem Geographiae ſtudioſis utilem eſſe putauit. Notatu dignum eſt, quod, cum integer textus

Car-

Carmine Etrufco fit confcriptus, in cuiusuis tamen Libri initio haec formula latina compareat, *feliciter incipit*, uti in fine alia, *explicit feliciter.* Tabulae XXVIII. textui funt fubiunctae, in membrana elegantiffime uariis coloribus pictae; fic maria indicat color coeruleus et ruber, montes fufcus, locorum nomina rubeus, coeruleus, aut ater. Egregium uoco hunc codicem, et non parui aeftimandum, cum praeter unicam editionem, fupra adductam, nunquam impreffum hunc librum commemorari uideam, quamuis faepius eum typis exfcriptum effe coniiciam. Dedit uitam BERLINGHIERII noftri, R. P. IVLIVS NEGRI in *Iftoria degli Scrittori Fiorentini* p. 185. qui plures allegat. Vixit BERLINGHIERIVS circa annum M CCCC LXXX. fub Pontificatu SIXTI IV. et ab ore pependit MARSILII FICINI, qui in *Epiftola* ad MARTINVM VRANIVM, *Libro II. Epiftolarum* MARSILII FICINI inferta, eum *inter felectos numerauit difcipulos.* Poëfeos et Geographiae ftudio quam maxime fe dedit. Quantos autem in utroque fecerit progreffus hoc opus teftatur, elegantiffimo Carmine Etrufco confcriptum; in quo non folum imitatus eft Ptolemaeum, fed et multis in locis illuftrauit. Vid. GESNERI *Partit. Vniuerf.* L. XI. Tit. I. pag. 109. b.

§. 7.

Nefcio, an huc quoque referendus fit, labor PAVLI DECANALIS. Is enim, uti ex PIERIO de *Infelicitate literatorum* p. 49. refert ALMELOVENIVS in *Bibliotheca promiffa et latente* p. 16. multa congeffit in Ptolemaei Geographiam, quae, fanguinis fputo, ex nimiis uigiliis exorto, impeditus, abfoluere nequiuit. Similiter Menfo Altingius Ptolemaeum noftrum illuftrare tentauit, quem laborem S. R. HAVBERVS in *Difcurfu de praefenti Geographiae ftatu*, §. 36. p. 162. poft mortem RELANDI periiffe putat. RVDOLPHVS a SALICIBVS Indicem in Ptolemaei Geographiam compofuiffe dicitur GESNERO in *Partit. Vniuerf.* l. c. Sed cum haec aliaque opufcula uel plane imperfecta, uel a multis neglecta, iniuria temporum perierint, Moletii et Magini laboribus contenti fimus, neceffe eft; donec Vir, fufficienti Mathefeos et Graecae Linguae cognitione inftructus, emendando et illuftrando Ptolemaeo, infudet.

CAPVT XI.
DE INSIGNIORIBVS VARIATIONIBVS TABVLARVM GEOGRAPHICARVM AD PTOLEMAEI MENTEM DELINEATARVM.

§. 1.

Non iam animus eſt mihi, ab origine repetere Hiſtoriam Tabularum Geographicarum Vniuerſalem; ſiquidem id ex parte praeſtitit S. R. Dn. Havbervs, in *Epitome Hiſtoriae Tabularum Geographicarum* Vlmae 1724. in 8. editae, cuius ſupplementa 1727. dedit, diſcurſui, de praeſenti Geographiae ſtatu, ſubiuncta. Sed optandum, ut uel ipſe Dn. Havbervs, uel alius, ſecundum hanc Sciagraphiam, plenum et perfectum opus elaboraret. Nec etiam exſcribam Gesnervm, qui in *Partitionibus Vniuerſalibus*, L. XI. Tit. III. p. 111. nonnullas Veterum et recentiorum tabulas recenſet; neque Fabricivm, qui in *Bibliograph. Antiquar.* C. V. §. 9. p. 136. ſeq. pauca hac de re tradit. Sed, cum Tabulae, pleriſque Geographiae Ptolemaei editionibus adiectae, teſtante ipſo Havbero, in *Epitome cit.* p. 12. et 16. fundamentum ſint omnium, quas hodie habemus, Tabularum Geographicarum; operae pretium eſſe duco, uariationes inſigniores, in illis obuias, paulo fuſius recenſere.

§. 2.

Repetere iam nolo, ea quae ſupra C. I. § 7. et C. IV. § 7. tradidi, tabulas ſcil. ab ipſo *Agathodaemone* delineatas, nunquam fuiſſe editas, ſiquidem iis Graeca fuerunt inſcripta locorum nomina. Superſunt quidem eae niſi in omnibus, tamen in plurimis, quos Cap. II. deſcripſi, Codicibus; et ipſe Hamburgi earum uidi ſpecimen, in Bibliotheca b. Fabricii, in fragmento, ex Codice quodam MSto. Geographiae Ptolemaei, deſumto, et forte Seculo XI. ſcripto, quod Italiam repraeſentat; hocque indigitare puto laudatum Fabricivm, *Bibliograph. Antiq* C. V. § 9. pag. 137. ſed, quod dolendum, nemo hucusque iis, ſine ulla uerſione aut emendatione, euulgandis, operam ſuam impendit, cum tamen exinde accuratius, de Ptolemaei et Agathodaemonis laboribus inter ſe collatis, ferri poſſet iudicium

cium Omnes enim, quae hodie habentur Tabulae, etiam antiquissimis Geographiae Ptolemaei exemplaribus impressis adiectae, NICOLRVM DONIS auctorem habent: qui Graeca Nomina latine reddidit, et forte multa ex sua mente correxit, aut adiecit.

§. 3.

Sed neque ipsae NICOLAI DONIS Tabulae in prioribus et antiquioribus editionibus semper conueniunt; id quod instituta earum docet collatio. Quae Romanae et Vlmensibus editionibus deprehenduntur adiectae, eas plerumque in sequentibus sunt secutae: donec in *Veneta* de Anno 1511, in *Lugdunensi Villanouani*, et *Basileensibus Munsteri*, nonnullae fuerint correctae, inprimis quae Europam repraesentant. Loquor autem hic de Tabulis, antiquam Geographiam concernentibus; quas enim ESLERVS, MÜNSTERVS aliique nouiter adiecerunt, lubens praetermitto. Alias enim huc referendum esset *Descriptionis Ptolemaicae augmentum*, *a* CORNELIO WYTFLIET, *Louaniensi*, 1589. editum; similiter et HARTMANNI AB EPHINGEN *Cosmographia, dans manuductionem in Tabulas Ptolemaei*, *s. l. et a.* in 4. impressa; quae tamen omni studio omitto. GERARDVS MERCATOR *Coloniae* 1578. in fol. prodire iussit Tabulas XXVII. Geographicas, ad mentem Ptolemaei restitutas: quorum Exemplar uidi in Bibliotheca GODOFREDI THOMASII, Medici celeberrimi; sine tamen ullo addito Textu, quem sequenti demum anno, ut supra docui, excudi fecit. In Catalogo Librorum Petri Francii mentio fit editionis Tabularum Geograph. Ptolemaei *Franeckerae* 1695. in fol. euulgatae; ipse quoque in Bibliotheca celeb. SCHWARZII, Patroni ac Praeceptoris pia mente colendi, uidi aliud earum exemplum, 1698. excusum, quod *Traiecti ad Rhenum Franciscus Halma, Guilielmus van de Water; Franeckerae* autem *Leonardus Strick* rursus inprimi curarunt; quod idem forte cum exemplari Franciano, ita ut Index saltem, tabulis praemissus, diuersum exhibeat annum. Vtrumque autem conuenire uidetur cum iisdem tabulis, quae editioni *Graeco Latinae* de Anno 1605. erant subiunctae; ita tamen, ut prius erasae fuerint figurae, ornatus causa additae, nouaeque adiectae. Ceterum memini me ante decem, aut plures annos audiuisse de exemplo harum Tabularum, ex eodem forte Archetypo rursus impressarum, addito copiosissimo indice locorum in tabulis occurrentium: quod autem inspicere et perlustrare mihi non contigit.

CA-

CAPVT XII.
DE EDITIONIBVS PROMISSIS GEOGRAPHIAE PTOLEMAEI.

§. 1.

PAuca adhuc reſtant, de editionibus, quas Viri eruditi euulgandas promiſerunt, dicenda, quae breuibus abſoluam. Inter eos occurrit omnium primus PETRVS APIANVS, qui in *Practica Anni* M D XXXII in honorem *Sereniſſimorum Principum* WILHELMI ET LVDOVICI, *Comitum Palatinorum Rheni*, *Landshuti* M D XXXI. die 25. Nouemb. abſoluta, et impreſſa per *Georgium Apianum*, ſub finem Libri II. promiſit editionem Graeco-Latinam, ſuis curis in lucem publicam mittendam. Adſcribam eius uerba: Wiewohl ich auch viel andere Bücher unter den Händen habe, und in Druck verordne aufs baldeſte, als die Coſmographey Ptolemaei, in Griechiſcher Sprach, darneben die neue Translation, die der hochberühmte Bilîwaldus Bürckhaimer jetzt zum andern mahl transferirt, und nach ihm verlaſſen hat, mit einer neuen Art der Tafeln, ſo Johannes Küngſperger gebeſſert hat, etc. Imo, niſi me omnia fallunt, me legiſſe uel audiuiſſe recordor, ipſum Apianum Priuilegium Caeſareum iam tunc impetraſſe, qua eum librum imprimendi facultas iſti fuit data. Sed nunquam editio haec lucem aſpexit publicam; et forte etiam noua *Pirckheymeri* uerſio, ſi ea fuit ad finem perducta, cum morte *Apiani* interiit. Ipſe quoque PIRCKHEYMERVS, in Epiſtola Nuncupatoria, praefixa Libello, qui inſcribitur, *Germaniae ex Scriptoribus antiquis perbreuis explicatio*, Norimb. 1530. in 8. impreſſo, ſic ſcribit: *Nos Ptolemaei Librum primum*, tam Graece quam Latine *breui dabimus*; *inde et reliquos*, *adiunctis tabulis*, *ſi diuina conceſſerit bonitas*, *cum plerisque aliis*, *ad Geographiae cognitionem non minus neceſſariis*, *quam iucundis*, *etc.* Num autem haec, quae Pirckheymerus animo conceperat, ab eo fuerint exſequuta, ii diſpiciant, qui pleniorem et magis accuratam ſcriptorum tanti Viri habent cognitionem. Ipſe Conr. Ritterhuſius in Comment. de Vita Pirckheymeri, praefixo eius operibus Francof. 1610. in fol. editis, p. 14. poſt recenſita illius in Ptolemaeum merita, dicit *plura eum fuiſſe praeſtare paratum*

tum in hoc auctore, si DEVS Vitam ipsi concesſiſſet longiorem : quo ipſo, inchoatam a Pirckheymero Verſionem non plene fuiſſe elaboratam, mihi uidetur fateri.

§ 2.

ISAACVS VOSSIVS, magni GERHARDI IOHANNIS filius, in notis ad *Pomponium Melam* p. 72. 77. et alibi, promiſit quoque emendatam huius libri editionem; quae tamen nunquam in lucem prodiit: neque etiam, ut arbitror, quicquam inter reliquias Bibliothecae Voſſianae, fuit repertum, alias enim in lucem iam fuiſſet protractum, aut ab aliis Viris eruditis citatum. Sic quoque EDVARDVS BERNARDVS XIII. Volumini, *Corporis Scriptorum veterum Mathematicorum*, ſuis curis edendi in XIV. Voluminibus, inſerere uoluit *Geographiam Graecam Ptolemaei*: de qua re conf. b. FABRICII *Bibl. Graec.* L. III. C. 23. Idem FABRICIVS l. c. L. IV. C. XIV. p. 415. expectare iubet eruditos Graecam huius auctoris editionem, a V. C. IACOBO GRONOVIO; quorum omnium tamen labor intra conatus ſaltem perſtitit. Quod ſi igitur quidam eruditus Ptolemaeum Ptolemaeo reſtitueret, et ope codicum MStorum, aut aliorum auctorum antiquorum emendaret, non ſolum ignorantiae et leuitatis maculam a Ptolemaeo abſtergeret, ſed et auctoris famam contra quosuis obtrectatores augeret.

§. 3.

Colophonem huic opuſculo imponerem; niſi adhuc reſtarent dicenda, quae eo tempore, quo operas typographorum libellus hic fatigabat, aut ipſi mihi in mentem uenerunt, aut ab aliis Viris eruditis, quibus forte legendum eum obtuleram, fuerunt annotata. Inter autem haec primo loco ponam ad CAP. I. §. 2. referendam delineationem PTOLEMAEI, ope inſtrumenti cuiusdam optici, uti uidetur, uel ope Dioptra, ut alii putant, coelum contemplantis; quam Reu. MABILLONIVS, ex Codice Monaſterii *Schirenſis*, Seculo XIII. a Conrado Philoſopho ſcripto, et picturis exornato, deſumtam, *Itineri* ſuo *Germanico* inſeri curauit, quamque etiam editioni eius *Hamburgi* 1717. cura b. I. A. FABRICII recuſae, praefixam haberi uideo. Etſi enim laudatus modo MABILLONIVS p. 54. edit. cit. fidem Codicis teſtetur; uix tamen ullus ſibi perſuaderi patietur, Seculo iam ſecundo tubos opticos fuiſſe cognitos; utpote qui recentioris demum aeui fuere inuentum; multo potius CONRADVM, uel recentiorem adhuc Monachum, pro ratione ueſtium et inſtrumentorum ſui aeui talem figuram, quae nihil praeter nomen adſcriptum cum Ptolemaeo, ipſo

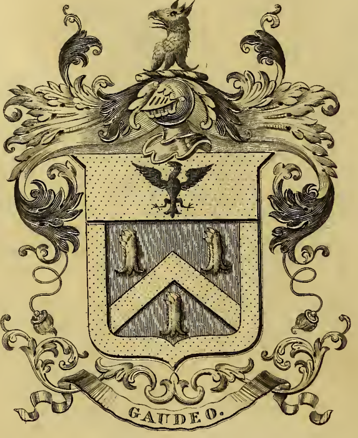
L com-

commune habuerit, pinxisse censeo. Ceterum uideatur de hac Icone, et instrumento optico, G. C. IOHANNIS in *Praefat.* iteratae, *Chronici Schirensis*, a CONRADO PHILOSOPHO conscripti, editioni *Argentorati* M DCCXVI. in 4. excusae praemissa: quam beneuole, praeter alios optimae notae libros, mecum communicauit *Magnif. et Consultiss.* RINCKIVS, Vir eruditione et meritis celeberrimus.

§. 4.

Deinde et hoc Cap. III. §. 4. p. 23. dictis subiungendum uidetur, quod figura exhibita in membrana illa, quae Ptolemaei temporibus coaeua creditur, accurate conueniat, cum alia, quae margini Almagesti Ptolemaici latine editi Venet. M DXV. in fol. *Dict.* V. *Cap.* V. p. 49. 50. est adiecta: ut adeo coniectura b. SAVBERTI supra allegata, et forte etiam aliorum ante eius tempora, non omni destituatur fundamento; dummodo minores literarum ductus non obstarent. Tabula illa aenea, quae libelli huius Cap. II. §. 3. habetur adiecta, exhibet quidem PTOLEMAEI effigiem, ac reliquas figuras, ea, qua in Codice egregio Veneto pictae sunt, proportione: sed ipsa Charta, cui figurae hae sunt impressae, formam Codicis, non adaequat, quae longe ab ista discrepans, formam, quam uulgo dicunt regalem, superat. Ad Cap. VII. §. 2. monendum, editionis ibidem memoratae exemplar, manu ISAACI VOSSII in margine emendatum *Lugduni Batauorum* in *Bibliotheca Academica* extare, testante *Catalogo* p. 200. Denique et hoc notandum, quod IACOBVS ANGELVS primus uersionis latinae *Geogr. Ptol.* auctor, et ANGELVS VADIVS qui Correctoris munere, in excudenda editione *Vicentina*, Cap. VI. §. 4. p. 42. memorata, functus fuit, pro diuersis sint habendi: siquidem diuerso floruerunt tempore. Ceterum B. L. rogo, uelit Sphalmata Typographica, quae Correctoris industriam effugerunt, quaeque uerborum sensum interdum obscurum reddunt, pro sua humanitate emendare.

GAUDEO.

